

**EMİRU'Ş-ŞUARÂ AHMED ŞEVKÎ'NİN OSMANLI
DEVLETİNE BAKIŞI**

İMAD KHAYATA

**Yüksek Lisans Tezi
Arap Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı
Prof. Dr. SELAMİ BAKIRCI
2020
Her Hakkı Saklıdır.**

**T. C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

İMAD KHAYATA

**EMİRÜ'Ş-ŞUARÂ AHMED ŞEVKÎ'NİN OSMANLI DEVLETİNE
BAKIŞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. SELAMİ BAKIRCI**

ERZURUM-2020

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum ".Emiru'sh-Şuarâ Ahmed Şevkî'nin Osmanlı Devletine Bakışı.." adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

– Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

✓ Tezimin/Raporumun makale için ~~altı ay~~, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[18/06/2020]

İMADKHAYATA

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü tezle ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

PROF.DR. SELAMİ BAKIRCI danışmanlığında, IMAD KHAYATA tarafından hazırlanan bu çalışma 17/ 06 / 2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. ARAP DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: DOÇ.DR.NURULLAH YILMAZ

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : PROF. DR. SELAMİ BAKIRCI

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Dr.Öğr.Üyesi. Rumeysa Bakır Dayı.

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
TRANSKRİPSİYON	VII
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMET ŞEVKİ’NİN HAYATI

1. 1. ADI, NİSBESİ VE LAKABI	4
1. 2. DOĞUM YERİ VE TARİHİ	5
1. 3. EĞİTİMİ	5
1. 4. SARAYDA GÖREV ALMASI	11
1. 5. SÜRGÜN HAYATI	12
1. 6. DEVLET İDARESİ VE AHMET ŞEVKİ	14
1. 7. VEFATI	17

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET ŞEVKİ VE EDEBİYAT

2. 1. EDEBİ KİŞİLİĞİ	18
2. 1. 1. Avrupa Kültürünün Şevki’nin Şiir ve Edebiyatına Etkisi	20
2. 1. 2. Sürgüne Gönderilmesinin Şiirine Etkisi.....	22
2. 1. 3. Şiirde Liderlik-Emiru’ş-Şuara Oluşu.....	23
2. 2. ŞİİRİ	24
2. 2. 1. Ahmet Şevki’de Şiir Türleri	24
2. 2. 2. Ahmet Şevki’nin İslami Şiirleri	31
2. 2. 3. Şevki’nin Şiirlerinin Sanat Yönü	34
2. 2. 4. Şiir ve Şair Hakkındaki Görüşleri.....	35
2. 2. 5. Ahmet Şevki ve Şiir Ekolleri.....	36
2. 2. 6. Ahmet Şevki’nin Şiirinin Belagat Yönü	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASET VE SAVAŞ KASİDELERİ

3. 1. HARBİN YANKISI.....	43
3. 1. 1. Kasidenin Nedeni	44
3. 2. 1. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili	44
3. 2. 1. 1. Birinci Bölüm	45
3. 2. 1. 2. İkinci Bölüm	46
3. 2. 1. 3. Üçüncü Bölüm.....	47
3. 2. 1. 4. Dördüncü Bölüm.....	48
3. 2. 1. 5. Beşinci Bölüm.....	50
3. 2. 1. 6. Altıncı Bölüm	51
3. 2. 1. 7. Yedinci Bölüm	53
3. 2. 1. 8. Sekizinci Bölüm.....	54
3. 2. 1. 9. Dokuzuncu Bölüm	55
3. 2. 1. 10. Onuncu Bölüm	56
3. 2. TÜRKLERİN SAVAŞ VE SİYASETTEKİ ZAFERİ.....	57
3. 2. 1. Kasidenin Nedeni	57
3. 2. 2. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili	58
3. 3. BAŞKENT ANKARA.....	61
3. 3. 1. Kasidenin Nedeni	61
3. 3. 2. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili	62
3. 4. OSMANLI ANAYASASI	66
3. 4. 1. Kasidenin Nedeni	66
3. 4. 2. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili	67
3. 5. TÜRKLERE SELAM.....	70
3. 5. 1. Kasidenin Nedeni	70
3. 5. 2. Kaside Metni, Tercüme ve Tahlili	70
3. 6. İSLAM HİLÂFETİ	72
3. 6. 2. Kasidenin Nedeni	72
3. 6. 2. Kaside Metni.....	73
3. 6. 3. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili	74

3. 7. YENİ ENDÜLÜS	76
3. 7. 1. Kasidenin Nedeni	76
3. 7. 2. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili	77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AHMET ŞEVKİ ve ABDULHAMİD HAN

4. 1. DİVANINI ABDULHAMİD'E HEDİYE ETMESİ.....	83
4. 1. 1. Kasidenin Nedeni	83
4. 1. 2. Kaside Metni ve Tercümesi	83
4. 2. KURTULUŞ.....	84
4. 2. 1. Kasidenin Nedeni	84
4. 2. 2. Kaside Metni ve Tercümesi	85
4. 3. EMİRÜL-MÜMİNİNİN MİSAFİRİ	87
4. 3. 1. Kasidenin Nedeni	87
4. 3. 2. Kaside Metni ve Tercümesi	87
4. 4. HACILARIN HAYKIRIŞI.....	89
4. 4. 1. Kasidenin Nedeni	89
4. 4. 2. Kaside Metni ve Tercümesi	90
4. 5. BOĞAZIÇI KÖPRÜSÜ	92
4. 5. 1. Kasidenin Nedeni	92
4. 5. 2. Kaside Metni ve Tercümesi	93
4. 5. 3. Kasidenin Tercümesi	93
4. 6. ABDÜLHAMİT'İN TAHTTAN İNDİRİLİŞİ	94
4. 6. 1. Kasidenin Nedeni	94
4. 6. 2. Kaside Metni ve Tercümesi	94

BEŞİNCİ BÖLÜM
HİLAFAFET MERKEZİ İSTANBUL

5. 1. AVRUPA'DAN İSTANBUL'A BAKIŞ	97
5. 1. 1. Kasidenin Nedeni	97
5. 1. 2. Kasidenin Metni ve Tercümesi.....	97
5. 2. İSTANBUL BOĞAZI	99
5. 2. 1. Kasidenin Nedeni	99
5. 2. 2. Kasidenin Metni ve Tercümesi.....	99
5. 3. AYASOFYA.....	101
5. 3. 1. Kasidenin nedeni	101
5. 3. 2. Kasidenin örneği ve tahlili	101
5. 4. GÖKSU	102
5. 4. 1. Kasidenin nedeni	102
5. 4. 2. Kasidenin Metni ve Tercümesi.....	102
5. 5. İSTANBUL'A VEDA.....	104
5. 5. 1. Kasidenin Nedeni	104
5. 5. 2. Kasidenin Metni ve Tercümesi.....	104
 SONUÇ	 106
KAYNAKÇA.....	108
ÖZGEÇMİŞ.....	112

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİRU'Ş-ŞUARÂ AHMET ŞEVKİ'NİN OSMANLI DEVLETİNE BAKIŞI

İMAD KHAYATA

Tez Danışmanı: Prof. Dr. SELAMİ BAKIRCI

2020, 110 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. SELAMİ BAKIRCI

Prof. Dr. SAİT UYLAŞ

Dr. RÜMEYSA BAKIR DAYI

Ahmet Şevki modern dönem Mısır'lı şairlerin en meşhurlarından birisidir. Kurucusunun Bârûdi olduğu el-İhyâ ve'l-Ba'ğ (el-Muhâfzun) adlı şiir ekolünün önemli temsilcilerinden birisidir. Şiirdeki hünerini daha lise yıllarında göstermeye başlamıştır. Dönemindeki şairlerin kendisi için *Emîru'ş-şu'arâ* olarak niteleyecekleri derecede şiirde ustadır. Dini şiirlerinin yanında Osmanlı Hilafetini öven şiirlerle meşhur olmuştur. Arap dünyasında tiyatro eserinde şiiri ilk defa kullanan kişidir. Birçok eser veren şairin eserleri günümüzde kadar birçok çalışmanın konusunu teşkil etmiştir. Bu çalışma Şevki'nin şiirleri arasından Osmanlı Devleti ve Türklerle ilgili olanları inceleyerek şairin Türklere ve Osmanlı Devletine bakışını belirlemeye çalışmaktadır. Şairin bu konudaki şiirleri Divanı ve eş-Şevkiyyâtü'l-mechule adlı eserlerin taranmasıyla tespit edilmiştir. Şiirlerinde Hilafet müessesesinin önemine, Arap ve Türk halklarının birlik ve bütünlüğüne vurgu yapmış, İslam toplumunu bir arada tutan değerleri ön plana çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Şevki, Türkiye Sevgisi, II. Abdulhamid, Hilafet, eş-Şevkiyyat.

ABSTRACT**THE POET'S EXPERT AHMAD SHAUKI'S PERSPECTIVE ON THE OTTOMAN EMPIRE****IMAD KHAYATA****Advisor: Prof. Dr. SELAMİ BAKIRCI****2020, 122 Pages****Jury: Prof. Dr. SELAMİ BAKIRCI****Assoc.Prof. Dr. SAIT UYLAŞ****Assoc.Dr. RÜMEYSA BAKIR DAYI**

Ahmad Shawqī is one of the most famous modern-day Egyptian poets. He is one of the important representatives of the poetry school called al-İhya wa al-Bas (al-Muhâfizin), whose founder was al-Bârûdi. He started to show his skill in poetry in high school years. He was a master in poetry, which the poets of his period might call him “Amir al-Shuara”. In addition to his religious poems, he was famous for poems praising the Ottoman Caliphate. He is the first person to use poetry in theater in the Arab world. The works of the poet, who gave many works, has been the subject of many studies until today. This study tries to determine the view of the poet to Turks and the Ottoman State by examining the Ottoman Empire and those related to the Turks among the poems of Shawqi. The poems of the poet on this subject were determined by scanning the works of the Diwan and al-Shawqiyyat al-Machula. In his poems he emphasized the importance of the Hilafâ, the unity and integrity of the Arab and Turkish peoples, and brought the values that hold the Islamic community together.

Keywords: Ahmad Shawqi, Turkey love, II. Abdulhamid, Caliphate, al-Shavkiyyat.

TRANSKRİPSİYON

Bu çalışmada aşağıdaki transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.

a) Sesliler:

آ , عی , ل : â (halk atasözleri için): û : عُ , î : عی

ﺀ (ince sessizler) : e , (kalın sessizler): ﺀ : a , ﺀ : i

b) Sessizler:

أ ء	ب B	ت T	ث S	ج C	ح H	خ H
د D	ذ Z	ر R	ز Z	س S	ش Ş	ص Ş
ض D	ط T	ظ Z	ع ء	غ Ğ	ف F	ق K
ك K	ل L	م M	ن N	و V	ه H	ي Y

Transkripsiyon System in açısından ayrıca:

- Harfî tarifler cümle başında küçük harfle yazılmıştır, eş-Şevkiyyâtü's-şahîha, gibi.
- Ahmet, Muhammet gibi Türkçede sık kullanılan isimlerin yazımında transkripsiyon kullanılmamıştır.
- Bileşik isimlerin ve tamlamaların yazımında Arapça okunuş esas alınmıştır.
- Harf-i tarifler cümle başında olsa da küçük harf ile yazılmıştır.
- Harf-i tarif almış kelimelerin başında şemsi ve kameri okunuş belirtilmiştir (kameri), *Maṭḥaaṭu 'l-ehrâm* , (şemsi) , *El-Bûşîrî*, gibi.

KISALTMALAR DİZİNİ

‘	: Ayn harfi
b.	: bin, ibn
bkz.	: Bakınız
cc.	: celle celâlühû
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h.	: hicri
m.	: milâdi
m. ö.	: milattan önce
md.	: madde
ö.	: ölüm tarihi
s.	: sayfa
s. a. v.	: sallallâhu aleyhi ve sellem
Thk.	: tahkik eden
Trc.	: tercüme eden
ts.	: Basım tarihi yok
vb.	: ve benzeri
Y. y.	: yayın yok

ÖNSÖZ

Konumuza başlamadan önce şairimiz Şevki'nin yaşamış olduğu ortama bir göz atalım. Şair Şevki'nin yaşadığı dönemde Mısır siyasi arenada birkaç değişikliğe şahit oldu. O vakit Osmanlı Devletinden ayrılıp bağımsızlığını ilan etmeye çalışıyordu.

O dönem Osmanlı Devletine karşı büyük isyan içerisinde olan İbrahim Paşanın oğlu İsmail Paşa Mısır'a hâkimdi. İsmail Paşa bağımsız bir devletin ihtiyaç duyduğu bakanlar kurulu, yeni ordu gibi alanları oluşturmaya başlamıştı. Avrupa'ya ilgi ve hayranlık duyduğu için elçiler göndermeye başladı. Bunlardan biri de eğitimini tamamlaması için sairimiz Ahmet Şevki'dir. Hidiv Tevfik Şevki'ye meşhur şu sözünü söyledi: “Bizlere nur şehrinin medeniyetinden bir parça getir. “¹

Toplumsal yönden: Meşru Osmanlı Hidiv valisi ile fiili askeri otorite olan İngiliz işgal gücü arasında kendine bir yer arayan yeni bir burjuvazi tabakası ortaya çıkmaya başladı. Bu grubun hedefi süratle düzeltme ve değiştirme idi.

Kültürel yönden: Mısır, Arap edebiyatının birçok türünü derinden etkileyen edebî bir kalkınmaya şahit oldu. Bu yenilenme hareketi şiir alanında büyük şair Sâmi el-Bârûdî ile şairimiz Ahnmet Şevki eliyle gerçekleşti.

Osmanlı Devletinin Durumu: Sultan Abdulhamid hilafete geçene kadar Osmanlı devleti çok iyi durumda değildi. “Abdulhamid yönetimi üstlenince Osmanlı devletinin durumunu düzeltti ve uluslararası düzeyde en yüksek konuma ulaştırdı”²

Birbirini takip eden zaferlerle müslümanların diğer milletler arasındaki heybetini tekrar kazandırdı. Bu sebeple şairimiz Şevki Sultan Abdulhamid'e muhabbet beslemiş ve çalışmanın ilerleyen bölümlerinde göreceğimiz üzere onu şiirlerinin çoğunda met-hetmiştir Şevki, Allah vergisi bir büyük bir şairlik yeteneğine sahipti. Şevki'nin şiirlerini ve kasidelerini inceleyen birisi, onun “Şairlerin üstadı” lakabını hak ettiğini, Arap ve İslam tarihine vukufiyetini ve derin bir kültürel birikime sahip olduğunu anlayabilmektedir. Onun kasideleri tarihin başlangıcından kendisinin vefatına kadar olan dönemdeki derin tarihi bilgisini göstermektedir. Aynı zamanda etrafında olup bitenleri yorumlama kaabiliyeti sayesinde bizlere Orta Doğunun durumu şiirleriyle aktarmıştır, O bu zaman

¹ Ahmed Şevkî, eş-Şevkiyyâtü's-şahîha (Nâşir mukaddimesi), ts., I, 38.

² Muḥammed Şallâbî, Ali, ed-Devletü'l-'Uşmâniyye, Dâru't-tevzi, Mısır, 2001, 406.

diliminde halkın dili olmuş, İslam aleminini onları bekleyen tehlikeler konusunda uyarmıştır. Bu sebeple Müslümanları vahdet, şura, ilim ve adalet gibi İslami değerlere çağırmıştır.

Bu çalışmada Ahmet Şevki'nin divanı vasıtasıyla onun yaşadığı tarihi dönemin değişim ve gelişmeleri incelenmeye çalışılmıştır.

Erzurum – 2020

İMAD KHAYATA

GİRİŞ

Çalıştığımız bu dönemlerde, günümüz anlamında bir Arap milliyetçiliği olduğu söylenemez. Zira bu dönemlerde Araplar kendi aralarında olduğu gibi bağlı oldukları Osmanlı Devletine de İslam kardeşliği nazarıyla bakmakta idiler. Bu düşünce, özellikle Arap dünyasına bu yaklaşımla bir siyaset uygulamış olan Sultan Abdulhamid ile daha da güç kazanmıştır. Ancak Napolyon'un Mısır'a çıkarma yapmasıyla birlikte Avrupa ile tanışan Araplarda bu fikrin derinden ve güçlü bir şekilde oluştuğu ve hızla geliştiğini söylemek yerinde olur.

İlk dönemlerden itibaren Müslüman Araplar Osmanlı Devletine “Hilafet Makamı” olarak bakmaktaydılar. Bağımsızlık tartışmalarının yapıldığı sıralarda da Arap aydın, düşünür, ilim erbabı, şair ve ediplerin büyük kısmı, Arap dünyasının Osmanlı Devletinden ayrılma düşüncesinde değillerdi, aksine Osmanlıya bağlı kalmaya devam etme görüşünde idiler.

Osmanlı Devletinin Araplarla olan bağlılığı konusunda eser yazmış olan Muhammed Ebu Gudde bu konuda şöyle demektedir: 1908 yılının sonlarından itibaren İstanbul'da ikamet eden Arap aydınları Cem'ıyyetu'l-İhâî'l-Arab el-'Usmânî (Arap Osmanlı Kardeşliği Cemiyeti) adında bir cemiyet kurarak, Arap-Osmanlı kardeşliğinin devamını sürdürmek istemişlerdir. Bu cemiyetin kurucusu Şakir Efendi el-Âlûsî ve Şükrü Bey el-Huseynî, el-Emîr Muhyiddin el-Cezâirî, Mesûd Efendi el-Kevâkibî gibi Arap dünyasında nüfuz sahibi kişilerden oluşmaktaydı. Bu cemiyetin hedeflerinin başında şu iki önemli madde yer almaktadır:

- 1- Özellikle Arap milletine Osmanlı Devletinin tek bir vücut olup asla parçalanma kabul etmeyeceğini anlatmak.
- 2- Bu cemiyet, Osmanlı Saltanatına (tahtına) samimiyet ve içtenlikle bağlılığın mutlaka gerekli (fikhi terimle vacip) olduğunu kabul eder.³

Osmanlıya olan bağlılığı dile getirme hususunda Ahmet Şevki yalnız değildi. Mustafa Kamil, Hafız İbrahim, Muhammed 'Bduh, Abdurrahman el-Kevâkibî ve Ahmed Urâbî gibi değişik cenahlarda yer almış isimler de Ahmet Şevki ile aynı görüşte

³ Muhammed Fuâd - Necvâ 'ușmân, *Haleb fî mîeti 'âm*, Ma'hadu Turâsî'l-İlmi'l-Arabî, Halep 1993, II, 62.

idiler.⁴ Bu konuda Muhammed ‘Bduh, hilafet makamını kastederek şöyle demektedir: “Sadece sultanı muhafaza etmek bizatihi dini muhafaza etmektir. Sultan olmadan dinin bir gücü olmaz.”⁵ Muhammed ‘Bduh bu sözyle aslında Osmanlıyı savunmanın İslam birliğini ve müslümanları koruma anlamına geleceğini vurgulamak istemiştir.

Bütün bu siyasi ve askeri durum genelde edebiyata özelde ise Arap şiirine elbette yansımıştır. Bu durumu en güzel şekilde, daha o dönemde “Emîru’ş-şuarâ” olarak tanınmış ve halk nezdinde büyük bir itibar edinmiş olan Ahmet Şevki’nin şiirlerinde görmekteyiz. Ahmet Şevki bu yönde Osmanlı Devleti hakkında en güzel kasideler nazmetmiştir. Eğer zannedildiği gibi Arapların tamamı, özellikle halk kesimi Osmanlı’yı işgalci bir devlet olarak görselerdi, Ahmet Şevki Osmanlıyı yücelten bu şiirleri söylemeye nasıl cesaret edebilirdi! Zira Ahmet Şevki Arap halkı tarafından sevilen bir şairdi.

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Arap dünyasında “Emîru’ş-şuarâ” lakabıyla tanınan bir şair Arapça söylemeyen ve Araplarla ırkî bir bağı olmayan bir millet hakkında nasıl methiye şiirleri yazmış olabilir, yani Şevki bu şiirleri niçin yazdı? Bu soruya Muhammed Huseyn Heykel *eş-Şevkiyyât*’a yazdığı mukaddimede şöyle cevap vermektedir: “Her şeyden önce Ahmet Şevki bütün müslümanların vicdanında olan arzu ve istekleri açıkça dile getiren bir şairdi. Müslümanların duyguları ise son döneme kadar iki tarafa yönelmiştir. Birincisi, Mekke, ikincisi İstanbul. Mekke Müslümanların kiblesi ve Arapların merkezidir. İstanbul ise İslam hilafetinin merkezi ve Osmanlı sülalesinden olan Halifenin karargâhı idi. Müslümanlar ruh dünyasını Mekke’den, Kılıç ve top gücünü de İstanbul’dan almaktaydı⁶ Ancak bazı tarihçiler Osmanlı Devletini Arap ülkelerini işgalci diye tanımlamaktadırlar. Hâlbuki Osmanlı Devleti, başta mukaddes topraklar olmak üzere İslam dünyasını güvenli sınırlar içerisine almıştır. Zira Osmanlı Devleti Arap Yarımadasını savunmak için Portekizlerle; aynı şekilde Mağrip tarafını işgale karşı savunmak için de İtalya ve Fransa savaştığı tarihen bilinen bir husustur.⁷ İşte Ahmet Şevki’nin methettiği Osmanlı Devleti gerçeği budur.

⁴ Muhammed ‘Abduh, Mısırlı İslâm düşünürü, yenilik hareketinin öncülerindendir. Geniş biyografisi için bk. M. Sait Özervarlı, “Muhammed Abduh”, *DİA* 30, 482-487.

⁵ Muhammed Zâhid ‘Abdulfettah Ebû Ğudde, *et-Târîhu’l-‘Usmânî fî ş‘iri Şevkî*, Daru’r-Râid, Kanada 1996, 12.

⁶ Ahmed Şevkî, *eş-Şevkiyyâtı’s-şahiha*, ts., I, 12.

⁷ Ebû Ğudde, *et-Târîhu’l-‘Usmânî fî ş‘iri Şevkî*, 10.

Ahmet Şevki ile ilgili gerek Arap âleminde gerek Türkiye’de birçok çalışma yapılmıştır. Arap âleminde yapılan çalışmaların tek tek sayılması dahi hacim tutan bir iş tir. Şu kadar var ki Ahmet Şevki üzerine yapılan çalışmalar şairin veya şiirinin çeşitli bakımlardan incelenmesidir. Diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmanın hedefi ise Ahmet Şevki’nin Osmanlı Devleti hakkındaki yaklaşımını şiirleri vasıtasıyla belirlemektir. Türkiye’de de Ahmet Şevki ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. A. Kazım Ürün’ün *Ahmet Şevkî ve Türkiye ile İlgili Şiirleri* adlı çalışmasıdır.⁸ A. Kazım Ürün’ün bu çalışması Ahmet Şevki ve Türkiye’ye bakışı hakkında bilgiler sunmaktadır. Bu çalışmada ise şairin Türkiye’ye bakışının yanında sultan II. Abdulhamid hakkındaki görüşleri, hilafet kurumuna bakışı, Arap ve Türk halkları arasındaki ilişkilere bakışı ve bunun dışında çalışmanın başlıklarına yansıyan çeşitli konularda Ahmet Şevki’nin şiirleri incelenip değerlendirilecektir. Bununla şairin yaşadığı dönem göz önünde bulundurularak yaşadıklarının şiirine etkisi de incelenecektir.

⁸ A. Kazım Ürün, *Ahmet Şevkî ve Türkiye İle İlgili Şiirleri*, Y.y., Konya 1998.

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMET ŞEVKİ’NİN HAYATI

1. 1. ADI, NİSBESİ VE LAKABI

Ahmet Şevki’nin ailesindeki soy ağacının dört farklı millete; Arap, Türk, Yunan ve Kürt soylarına dayandığı görülmektedir. Bu durumu kendinden bahsederken şöyle aktarmaktadır: “Rahmetli babam aslımızın Arap ve Kürt soyuna dayandığını söylerdi. Babam (Ahmet Şevki’nin dedesi), Mısır Valisi Mehmet Ali Paşaya⁹ iletilmek üzere Cezzâr Ahmet Paşadan bir tavsiye mektubu ile daha genç yaşta iken gelmiştir. Dedem Arapça ve Türkçe’yi ileriNseviyede okur ve yazardı. Bundan dolayı Vali Mehmed Ali Paşa yanına almıştır. Zamanla memuriyette yükselmiş, nihayet Mısır Gümrüğü Emmini olmuştur. Oldukça varlıklı bir duruma erişen dedem burada vefat etmiştir. Diğer dedem ise Niğdeli diye meşhur olan Ahmet Halim Bey’dir. Bu dedem de geç yaşta Mısır’a gelmiş ve Mısır Valisi İbrahim Paşa¹⁰ daha ilk günden itibaren bunu saraya yanına almış, aslen Moralı olan ve çok itibar ettiği bir cariyesi ile evlendirmiştir. Savaş esiri olarak gelmiş olan bu cariyeye benim ninemdir. Hidiv İsmail Paşanın vekil-i hassı olan dedem ölünceye kadar varlıklı bir şekilde hayatını sürdürmüştür. Dedem ölünce İsmail Paşa¹¹ dedemden kalan maaşı hanımına dul ve yetim aylığı olarak değil, asli maaş olarak verilmesini sağlamıştır. Hidiv İsmail Paşa Ahmet H Bey hakkında şöyle demektedir: “Ondan daha iffetli ve onun eşinden daha kanaatkâr birini görmedim. Eğer babam ona, nezaketinden dolayı “Halim” ismini vermemiş olsaydı, ben ona iffetinden dolayı “Afif” ismini verirdim. Bu duruma göre ben “Arap, Türk, Yunan ve Babaannemden taraf da Çerkes” olmak üzere dört soydan gelen biriyim.

⁹ Mehmed Ali Paşa Mısır valisidir. Geniş bilgi için bk. Muhammed Hanefi Kutluoğlu, “Kavalalı Mehmed Ali Paşa” *DİA*, XXV, 62-65.

¹⁰ İbrahim paşa (1790-1848) Mısır liderlerinden birisidir. Mısır Krallığı 7 Ay 13 Gün sürmüştür. Bk. Hayreddin b. Mahmud b. Muhammed b. Ali b. Fâris, ez-Ziriklî, *el-A’lâm*, Dâru’l-ilm li’l-melâyîn, Lübnân 2002, I, 70.

¹¹ İsmail b. İbrahim b. Muhammed Ali Paşa el-Kebir. Mısır valisi ve Mısır’ın ilk hidividir. (1863-1879). Bk. Atilla Çetin, “İsmail Paşa, Hidivi”, *DİA*, XXIII, 117-119.

1. 2. DOĞUM YERİ VE TARİHİ

Ahmet Şevki'nin doğum tarihi hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Ahmet Şevki'nin özel bürosunda sekreteri olan Ahmet Abdulvehhab'a göre Şevki 1868 tarihinde doğmuştur. Ahmet Şevki hakkında araştırma yapmış olan Taha Vâdî'ye göre ise İsmail Paşanın Mısırın kalkınması için büyük bir çaba sarfettiği dönemde, 16 Ekim 1870 tarihinde doğmuştur.¹² Taha Vâdî bu görüşünü Ahmet Şevki'nin Fransa'da Hukuk alanında aldığı Lisans diplomasındaki tarihe dayanarak ileri sürmektedir. Doğum yeri ise Mısır Kahiredir. Kendisinin ifade ettiği gibi, “doğum yerim ise Mısır Kahiredir, şu anda da otuz yaşıma varmış durumdayım.”¹³

1. 3. EĞİTİMİ

Ahmet Şevki eğitime sübyan okulunda başladı. Başarılı bir öğrenci olarak bitirdiği ilk ve ortaokuldan sonra hukuk okudu. Hukuk okulu bünyesindeki tercüme bölümüne devam etti ve tercüme alanında diploma aldı.¹⁴ Eğitimine Avrupa'da devam etti.

Muhammet Sabri Ahmet Şevki'nin Avrupadaki öğretim dönemini 1891-1893 yılları arası olarak vermektedir. Hidiv Sarayında Tercüme Kısmında Şevki Ahmet¹⁵ sekreter olarak görev yaptıktan sonra 20 yaşlarında başarılı böyle bir gencin eğitim ve öğretimini tamamlamadan kalmasının uygun olmayacağı kanaatine vardı. Zira Hidivin bu kanaati Ahmet Şevki'de gördüğü özel yeteneklerden sonra elde etti. Eğer bu yetenekler Avrupa kültürüyle birleşirse bu genç daha başarılı bir şair ve memleketi için daha faydalı bir kişi olacağına inanıyordu.

Aslında Hidiv'in Ahmet Şevki hakkındaki bu görüşü isabetli olmuştur. Zira Ahmet Şevki bir süre saray ve çevresinin etkisinden uzakta kalması gerekiyordu. Çünkü bu döneme kadar şiirlerinin büyük bir kısmı Hidiv ve çevresini övmekten öteye geçmemiştir. Ahmet Şevki bizzat kendisi de bu konuda şöyle demektedir: “Hidiv'in hizmetinde daha bir yıl geçirmemiştik ki, Hidiv bana bundan sonra eğitimimi Avrupada sürdürmem gerektiğini söyledi. Hangi alanda okuyacağımı ise bana bıraktı. Ben de hukuku

¹² Tâhâ Vâdî, *Şi'ru Şevkî el-ğınâî ve l-mesrahî*, Mısır: Dâru'l-ma'ârif, ts., 11.

¹³ Ahmed 'Abdulvehhâb, *İsnâ 'aşara 'âmen fî şuhbeti Emiru's-Şuarâ*, ts., 11.

¹⁴ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahîha*, I, 44.

¹⁵ Muhammed Şabrî, *eş-Şevkiyyâtü'l-mechûle*, Mısır, eş-Şirketü'd-devliyye li't-tibâa, 1903, 1,16.

tercih ettim. Zira hukuk hemen hemen edebiyatın bir parçasıdır. Edebiyat alanında gücü olmayan kişi hukukta da başarılı olamaz. Bu arada Hidiv bana eğitimim esnasında mümkün olduğu kadar Fransız edebiyatını da takip etmemi tavsiye etti. Bunun üzerine ben devletin burs deteğiyle Fransaya gittim. Gittiğim anda bizzat Hidivin bana verdiği elli cüneyh yanında her ay on altı cüneyh burs alıyordum. Beni uğurlamaya gelen Hidiv'in şu sözünü asla unutamam: “Bu günden itibaren senin ailine ihtiyacın olmayacak, para isteyerek onları sıkıntıya sokma, (kendini kastederek) bu zengin babanı rahatsız et. “ Marsilya'ya gitmek üzere ilk defa gemiye biniyordum. Buraya gidince konsolosun beni orada beklediğini gördüm. Bu konsolos benim iki yılını Monbeliya şehrinde diğer iki yılı da Paris'te geçirmemi Hidiv'in emir verdiğini bildirdi.

Fransa'da bir geçirdikten sonra Mısır'a izinli olarak dönemem için Hidivden izin istedim. Ancak Hidiv izin vermediği gibi dört yılın tamamını Avrupa'da geçirmemi bir dakika dahi kaybetmemei, Avrupa'da başka bir ilkeye gidebileceğimi söyledi. Bunun için bana elli cüneyh göndererek Avrupa'da istediğim başka bir ülkeye gideceğimi, fakat Mısır'a dönemeyeceğimi söyledi. Ben de bunun üzerine Fransa'nın güneyindeki arkadaşlarımın davetini kabul ederek onların yanına gittim, burada iki ay kaldım, burada Romanın tarihi eserlerini ve harika yerleri müşahade ettim.

İkinci seneyi bitirmek üzere idim ki Mısır konsolosu beni Paris'e çağırıp kendi öğrencileriyle birlikte İngiltere'ye seyahata gideceğimi ve bu seyahat masraflarının Hidiv tarafından ödendiğini bildirdi.

Monbeliya'dan ayrılarak derhal Paris'e gittim ve burada iki gün kaldıktan sonra İngiltere'ye gittik. Burada yaklaşık bir aylık bir süre zarfında buradaki ticaret ve sanayinin büyüklüğünü büyük bir şaşkınlıkla izlemiş oldum. Daha sonra Paris'e döndüm. Eğitimimi burada tamamlayarak diplomamı aldım. Ancak Hidiv, eğitim esnasında halk ile fazlaca temasta bulunamadığımdan sadece bunun için Paris'te altı ay daha kalmamı istedi. Ben de bu arada Paris halkının her türlü küştürüne vakıf olmaya çalıştım. Süre bitince büyük bir özlem içerisinde vatanıma döndüm.¹⁶

¹⁶ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahîha*, 46-49.

Ahmet Şevki vatanına döndüğünde kendisini Avrupa'ya gönderen Hidiv Tevfik vefat etmiş ve bunun yerine Hidiv II. Abbas¹⁷ gelmişti. Henüz Avrupa'da iken bu durumu öğrenmiş olan Ahmet Şevki Hidiv Tevfik için şu mersiyesini yazmıştı:

بَيْنَ مَاضِي الْأَسَى وَآتَى الْهَنَاءِ قَامَ عُذْرُ التُّعَاءِ وَالْبُشْرَاءِ¹⁸

- *Mazinin hüznü ile geleceğin tebriki arasında kötü haber ile müjdeli haberi (aynı anda) verildi.*

Mısır'a dönmüş olan Ahmet Şevki'ye Hidiv Abbas Tercüme kısmnında sırada bir göreve getirdi. Bu durum Ahmet Şevki'nin ilk anda fazla önemsenmediği anlamına geliyordu. Ancak saraydaki Bışare Takla¹⁹ Hidiv Abbas'a Ahmet Şevki'nin sıradan bir kişi olmadığını, buna önem verilmesi gerektiğini, bundan dolayı Ahmet Şevki'nin Dışişleri Bakanlığında ya da Ehram Gazetesine Başkan olarak görevlendirilmesini tavsiye ettiler. Bunun üzerine Hidiv Abbas Ahmet Şevki'yi yanına alarak İsviçrede düzenlenen Konferanslara Hidiv'i temsilen görevli gibi büyük görevler vermeye başladı.²⁰

Ahmet Şevki gittiği bu konferansta Mısır tarihi hakkında en uzun ve en önemli 289 beyitlik kasidesini söylemiştir. Bu kaside aslında daha 26 yaşında iken Mısırın eski zamanlarından kendi dönemine kadarki tarihi bilgisini ve bunu manzum olarak dile getirmiş olmasının önemini ortaya koymaktadır.²¹

Bu kaside içerisinde dikkat çeken önemli hususlardan biri de Ahmet Şevki Türkler hakkındaki olumsuz kanaatidir. Bu aslında Memluklar döneminde daha çok Çerkeslerin nüfuzunun ön plana çıkması, yani Türklerin gerçek anlamda kendilerinin idareye hâkim olmamalarını eleştiridir. Bu beyitler şöyledir:

¹⁷ Hidiv II. Abbas: Mısır hidivi Tevfik Paşa'nın oğludur. Viyana'da iken babasının 7 Ocak 1892'de ölümü üzerine Osmanlı Devleti tarafından Mısır hidivliğine tayin edilmiştir. İlhan Şahin, "Abbas Hilmi II", *DİA*, I, 25-26.

¹⁸ Şabîrî, *eş-Şevkıyyâtü'l-mechûle*, 1, 16.

¹⁹ Bışare Taklâ (1268 - 1319). Lübnân'da doğdu ve Beyrut'ta eğitim gördü. 1875'te İskenderiye'ye taşındı. (El-Ahrâm) gazetesini kurdu. Urabi Devrimi'ne katılmadı. Kardeşinin ölümünden sonra Kahire'ye geldi. Kahire'de öldü. Cesurdu ve Fransızlarla ilgiliydi. ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, II, 52.

²⁰ Ahmed "Ubeyd, *Zikra's-şâ'irayn*, Dimeşk, Matbaatu't-terakkî, 1351, II, 366; Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahîha*, I, 48-49.

²¹ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahîha*, I, 17.

وَإِذْكَرِ التُّرْكَ إِنَّهُمْ لَمْ يُطَاعُوا فَيَرَى النَّاسُ أَحْسَنُوا أَمْ أَسَاءُوا
حَكَمْتَ دَوْلَةَ الْجَرَائِسِ وَهِيَ فِي الدَّهْرِ دَوْلَةٌ عَسَاءُ
وَاسْتَبَدَّتْ بِالْأَمْرِ مِنْهُمْ فَبَاشَا التُّرْكَ فِي مِصْرَ آلَةً صَمَاءُ.²²

- Hatırla ki, Türkler hakimiyet kurmadılar! Onların iyilik mi yoksa kötülük mü yaptıklarını insanlar görmediler.
- Onların yerine Çerkezler hükmettiler. Onlar (Çerkezler) tarihte baskıcı bir devlet idiler.
- Çerkezler idareyi ellerine almışlardı, Mısır'da Türkler sadece duyarsız bir alet idiler.

Ahmet Şevki'nin Avrupa'da dile getirmiş olduğu bu şiir ile aslında Türklerin idarede pasif kalmalarını eleştirmiştir. Bu da çok sevdiği Türkler hakkında hakikati söylemekten çekinmediğini gösterir. Yoksa Hüseyin Heykel'in dediği gibi Şevki, "Türlere karşı olan aşırı sevgisinden dolayı" onları kusursuz görmüş²³.

1885 yılında Kahire'de yeni açılan Hukuk Fakültesi'ne giren Ahmet Şevki, burada iki yıl okuduktan sonra, bu fakültenin bünyesinde yeni açılan Tercüme Bölümüne geçti ve buradan mezun oldu. Bu durum ileride kendisi için bir fırsat oluşturacağı gibi Fransızca'yı ve ana dili Arapça'yı da geliştirmesini sağlamıştır. Aynı şekilde doğal çevresi de Türkçe'yi geliştirmesini sağlamıştır. Böylece üç dile ait külür onun düşünce dünyasını iyiden iyiye etkilemişti. Bu arada Ahmet Şevki İslami temel eğitimini Muhammed el-Besyunî el-Beyânî²⁴ gibi Ezher Üniversitesinin ileri hocalarından okumuştur.

Ahmet Şevki'nin okul arkadaşlarından Ahmet Zeki, Ahmet Şevki ve hocası el- el-Besyunî hakkında şöyle demektedir: "Merhum el- el-Besyunî, Ezher'in sayılı ilim adamlarından biriydi. Bizim okuduğumuz okulda ise bizlere Belagat ilimlerini okuturdu. Okul dışında ise gündüzleri Hidiv Tefvik hakkında methiye şiirleri yazardı. Çok geçmeden öğrencisi Ahmet Şevki'de şiir konusunda olağan üstü bir zekâ ve başarı görünce, kendi şiirlerini yayınlanmak üzere el-Vakâi'ü'l-Mısrıyye gazetesine veya başka

²² Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahîha*, I, 32.

²³ Muhammed Hüseyin Heykel, *eş-Şevkiyyât* (Nâşir mukaddimesi), 15.

²⁴ Muhammed el-Besyunî, Mısır'ın "Besyûn" bölgesine nisbetle el-Besyunî olarak anılır. Ezherde okumuştur. Maliki mezhebındendir. Mısır'a vali olarak tayin edilmiştir. Edebiyatçı birisidir. Ahmet Şevkî ondan ders almıştır. Doksan yaşına kadar yaşamış ve o hicri 1310'de Mısır'da vefat etmiştir. ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 300.

başka bir gazeteye göndermeden önce öğrencisi Ahmet Şevki'ye okuturdu. Ahmet Şevki ise mütevacı bir şekilde hocasının şiirlerinde kafiye veya kelimeler konusunda bazı değişiklikler yapmasını, çıkarmasını veya ekleme yapmasını önerirdi. Hocası el-Besyuni ise öğrencisinin bu dehasına ve nezaketine hayran olduğu gibi önerdiği değişiklikleri yapar ve bu durumu diğer öğrencilerine de anlatırdı.”bu Şevki Ahmet ²⁵ hocasının yanında aynı zamanda islami eğitimleri yaşayarak almaktaydı.

Ahmet Şevki daha küçük yaşta iken Arap Edebiyatı derslerini de Modern dönem Arap Edebiyatının öncüsü Mahmud Sami el-Bârûdî ²⁶’nin hocası Hüseyin el-Marsafî’den ²⁷ almıştır. Bu konuda hocasından Bahauddîn el-’Amilî’nin ²⁸ “el-Kaşkul” ²⁹ adlı eseri ile Baha Zuheyr ³⁰’in şiirini okudu. Bu arada Hanefî Nâsîf’in da öğrencisi oldu. Bütün bu hocalardan okuyan Ahmet Şevki’de şiir söyleme potansiyeli oluştu ve Mısır’da yeni bir Nil şairi doğduğunu ilan etti. ³¹

Buraya kadar gördüğümüz bu durumda iki önemli sonuç ortaya çıkmaktadır:

²⁵ Şabîrî, *eş-Şevkıyyâtü l-mechûle*, I, 5-6.

²⁶ Mahmûd Sâmi el-Bârûdî b.Hasen Hüsni Bek (1839-1904). Memlûk Sultanı Baybars’ın kardeşi Nevruz Atebegi’nin soyundan gelen Çerkez asıllı Bârûdî, Kahire’de doğdu. İlkokulu bitirince askerî mektebe girdi. Şiirle meşgul oldu. İstanbul’da Mısır hariciyesinde sekreter olarak çalıştı. Bu arada Türkçe ve Farsça’yı öğrendi. Fransa’ya ve İngiltere’ye seyahatler yaptı. 1864’te yarbay rütbesiyle Muhafız Alayı’nın kumandanlığına tayin edildikten sonra albaylığa yükseltildi. 1877 Osmanlı-Rus Savaşı’nda Mısır’dan gelen kuvvetlerde kumandan olarak görev yaptı. Savaş sırasında gösterdiği cesaret, kahramanlık ve başarıları sebebiyle Osmanlı nişanlarıyla taltif edildi ve Mısır’a dönüşünde mîrlivâliğe yükseltildi. Son yıllarında kendini tamamen edebî çalışmalara veren Bârûdî Kahire’de öldü. Nasuhi Ünal Karaarslan, “Bârûdî, Mahmud Sâmi Paşa”, *DİA*, V, 90-91.

²⁷ Hüseyin b. Ahmed el-Marşafî. Mısırlı bir edib. Ezher’de öğretmen olarak çalıştı. Kâhiredaki Daru’l-ulum edebiyat bölümünün başkanı oldu. 1889’da Mısır’da vefat etti. Bk. ez-Ziriklî, *el- A’lâm*, 2,232.

²⁸ Bahâuddîn Muhammed b. Hüseyin b. ‘Abdissamed el- ‘Amilî (ö. 1031,1622) Lübnân’da Cebeliâmil bölgesinde bulunan Ba’lebek’te doğdu. Babası ile birlikte İran’a giderek o devirde Safevî hânedanının başşehri olan Kazvin’e yerleştiler. Âmilî’nin kaleme aldığı doksan kadar kitap vardır. Bk ez-Ziriklî, *el- A’lâm*, 6,102.

“keşkül” kelimesi Arapça’da “mecmua, antoloji” mânasını ifade etmekte olup Âmilî’nin bu eseriyle özdeşleşmiştir. Telif tarzı itibarıyla Türk edebiyatındaki cönkleri hatırlatan el-Keşkül, müellifin hayatı boyunca okuduğu eserlerde karşılaştığı güzel ve ilginç parçaların düzensiz biçimde bir araya toplanmasıyla meydana gelmiştir. Bk. Ömer Okumuş, “el-Keşkül”. *DİA*, III, 60-61.

³⁰ Bahâuddîn Ebu’l-Faḍl Zuheyr b. Muhammed b. Alî el-Muhellebî el-Atekî (ö. 656,1258). Aslen Mısır’ın Saîd bölgesindeki Kus şehrinde doğdu. İlk şiirleri, Kus Valisi Mecdüddîn b. İsmâil el-Lamtî’ye yazdığı altı kasidedir. Kahire’de münzevi bir hayat sürdü. Bk. Hüseyin Elmalı “Bahâ Züheyr”, *DİA*, VI, 453-454.

³¹ Şabîrî, *eş-Şevkıyyâtü l-mechûle*, 1,22.

- 1- Ahmet Şevki döneminin ileri gelen ilim adamlarının öğrencisi olması, Maḥmûd Sâmi el-Bârûdî 'nin çağdaşı olması ve Mutenebbî³² ve Buhturî³³ gibi eski Arap şairlerin divanlarını çokça okuması, hatta ezberlemesi eski Arap kültür ve Edebiyatına derinlemesine vakıf olmuş ve bu onun şairlik yönün sağlam bir şekilde gelişmesini sağlamıştır.
- 2- Ahmet Şevki genç yaştan itibaren sevdiği şairlerin yaptığı gibi devlet adamlarına yakın bir şair olmak istiyordu. Bundan dolayı ilk şiirlerini Hidivleri medhiye için nazmetmiştir. Hatta bazen nazmettiği şiirini elden bizzat Hidiv'e vermek istemiştir.³⁴

Ahmet Şevki'nin bu tutumu ya onun sarayla veya devlet adamlarıyla olan sıkı bağlantısından veya geleneksel şiir anlayışından kaynaklanmaktaydı. Bu durumu kendisi de şöyle izah etmektedir: “Ben ilk şiir söylerken, bugün şiir hakkında bildiğim gerçekleri o dönemlerde bilmiyordum. Ölüler için söylenmiş şiirlerden başka şiir bulamıyordum ki, bunlar şiirin gerçek yüzünü ortaya koymaz. Eski şairleri taklit ile diriler için söylenmiş şiirlerden başkasını göremiyordum. Halbuki Mısır halkı sadece yüksek makamdakileri öven şiirleri severlerdi”³⁵

³² Ebu't-Tayyib, Ahmed el-Mutenebbî Ahmed b. el-Huseyn b. el-Hasen b. Abdissamed el-Ku'fî el-Kindî (ö. 354,965). Abbasilerin II. döneminde yaşamış ünlü bir şairdir. H. 306'da Kûfe'de doğmuştur. Zeki, akıllı, hafızası güçlü ve gayet güzel konuşan Mütenebbî, daha küçük yaşta iken Şam'a giderek saf Araplardan dil ve edebiyat öğrendi. Bk. Ebu Bekr Ahmed bin Alî b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî, *Tarihü Bağdâd*, thk. Mustafa Abdulkadir Atâ, Beyrut, Dâru'l-kutubi'l- 'ilmiyye, 1417, VI, 102.

³³ Ebû 'Ubâde el-Velid b. 'Ubeyd b. Yahyâ et-Tâ'î (ö. 284,897). Halep'in kuzeydoğusunda bulunan Menbic şehrinde veya buranın köylerinden biri olan Zerdefne'de doğdu. Tay kabilesinin Menbic kolunun Benî Buhtür aşiretinden olan şairin annesi Şeybân kabilesindendir. İlk tahsilini doğum yerinde yaptı ve on altı yaşına kadar kabilesinin çeşitli kolları arasında yaşadı. Bu devrede Kur'ân-ı Kerim'in tamamını veya büyük bir kısmını hıfzetti, birçok şiir ve hutbe ezberledi; camilerde verilen derslere devam ederek dil ve edebiyatın yanı sıra fıkıh, tefsir, hadis ve kelâm gibi temel İslâmî ilimleri de öğrendi. Humus'a gidip gelen Buhturî, burada kumandan Ebû Saîd es-Sağrî'den destek gördü. Bu sırada meşhur şair Ebû Temmâm ile görüştü ve başka şairlerin de bulunduğu bir mecliste ona şiirlerini okuma imkânı buldu. 892'de doğum yeri olan Menbic'e döndü ve burada vefat etti. Zülfikar Tüccar, “Buhturî” *DİA*, VI, 381-383.

³⁴ Vâdî, *Şi'ru Şevkî el-ğinâî ve 'l-mesrahî*, 12.

³⁵ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahîha*, I, 37.

2. 4. SARAYDA GÖREV ALMASI

Ahmet Şevki sarayda görev alışını kendisi şu şekilde anlatmaktadır: “Ben merhum Ali Paşa Mubarek’in huzuruna bazı işlerim için gidip gelirdim. Bir gün onun yanında iken kendisine benim sarayda memur olarak çalışmam hakkında bir karar geldi. Benim için beklenmedik ve büyük bir sevinç nedeni olan bu karara benden daha çok o sevinmişti. Bunun üzerine saraya giderek Hidiv Tevfik Paşa ile görüşme izni aldım. Daha önce görmediğim, fakat gıyabında defalarca methettiğim Hidiv Tevfik Paşanın karşısında durunca bana şu güzel sözü söyledi: “Şevki! Gazetede diplomanı aldığını okudum. Seni maiyyetimde çalışmak üzere memur olarak almak için bunu bekliyordum. Ancak şu anda senin i, çin boş bir yer (kadro) yok, Allah senin için bir hayır ayaraticaya kadar bekleyebilir misin?” Bunun üzerine ben zatıalilerinin kaftanını öptüm ve şöyle dedim: “Efendim, senin bi zatihi kendin beni hatırlaman bile bana yeter, Allah, bu aciz kul için bundan daha hayırlı ne ihsan eder!?”³⁶

Ahmet Şevki’nin Sarayda göreve atanması tarihini kendisi belirtmese de bu bilgileri kasidelerini yayınladığı gazeteden öğrenmekteyiz. Buna göre Ceridetu’l-Vakai’ gazetesinin Mart 1890 yılı 3. Sayısında şöyle denmektedir: “ Hidiv Sekreteryasında dha henüz göreve başlamış olan Ahmet Şevki Efendi’nin Kasidesi. “ O kaside de şudur:

نَفْدِيكَ مِنْ مَلِكٍ فِي زِيِّ إِنْسَانٍ فَكُم لِدَاتِكَ مِنْ حُسْنٍ وَإِحْسَانٍ

- *İnsan suretindeki meleklere canımız feda! Sen ne kadar güzelsin ve ihsan sahibisin!*

Aynı gazetenin Ağustos 1890 yılı 2. Sayısında Hidiv sekreteri Ahmet Şevki kalemiyle ise şu kasidesi yayınlanmıştır. Hidiv Tevfik’i övdüğü kasidesi şudur:

لَكَ مِصْرٌ يَجْرِي تَحْتَ عَرْشِكَ وَلَكَ الْبِلَادُ عَرِيضُهَا وَطَوِيلُهَا³⁷

- *Sen, tahtının altından Nil nehri akan bir Mısır’a sahipsin. Enine boyuna bütün ülke senindir.*

³⁶ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtu’s-şahîha*, I, 2.

³⁷ Şabrî, *eş-Şevkiyyâtu’l-mechûle*, I, 9-10.

2. 5. SÜRGÜN HAYATI

1914 yılında I. Dünya Savaşı patlak verdiğinde Mısır'ı işgal etmiş olan İngiltere İstanbul'a gitmiş Hidiv II. Abbas'a karşı ihtilal yaparak idareden azletmiş ve artık Mısır'a dönememesini bildirmişlerdi. II. Abbas'ın yerine amcası Hüseyin Kâmil Paşa'yı getirmişlerdir. Bu sırada Ahmet Şevki sarayda görevli idi. İngiltere II. Abbas'ın yakınlarından olan Ahmet Şevkiyi her haliyle göçzetim altına almışlardı. Ahmet Şevki Hüseyin Kâmil Paşayı da seviyor olsa da Hidiv II. Abbas'ı tercih etmekteydi. Bununla ilgili bir şiir yazarak Hüseyin Kâmil Paşayı tebrik ederken İngilizleri de eleştirmiştir. Bu kasideden bazı bölümleri şöyledir:

الملك فيكم آل إسماعيل	لا زال بيتكم يظل النيل
لطف القضاء فلم يمل لوليك	ولم يشف الحسود غليلاً
هذه أصولكم وتلك فروعكم	جاء الصميم من الصميم بديلاً
أأخون إسماعيل في أبنائه	ولقد ولدت بباب إسماعيل ³⁸

- *Ey İsmail ailesi! Saltanat sizindir. Eviniz hala Nil nehrini gölgelendirmektedir.*
- *Kader lutfetti de sizin liderliğinizin sütunu eğilmedi; Kiskancın gönlü rahatlamamıştır.*
- *Şu nesliniz, onlar da ceddinizdir. Yüreklinin yerine yine bir yürekli gelmiştir.*
- *Oğulları yüzünden İsmail'e hiyanet mi edeceğim!? Ben İsmail'in kapısında doğmuşum.*

Kasidenin son kısmında İngilizleri kastederek şöyle demktedir: “Bu hikâyenin bölümleri henüz bitmedi. “ Yani İngilizlerin Mısır hakkındaki gizli planları ile Mehmed Ali Paşanın ailesi hakkındaki kötü düşüncelerinin henüz son bulmadığını ve düşmanlıklarının devam edeceğini belirtmek istemiştir. Dolayısıyla bu kaside İngilizlerin öfkesini celbetmiş ve Ahmet Şevki'nin Hidiv Abbas ile olan yakın ilişkisinden dolayı sürgüne göndermek istemişler ve hangi ülkeye gitmek istediği konusunda Ahmet Şevki'yi serbest bırakmışlardır. Ahmet Şevki de İspanyayı istemiş ve böylece İspanyaya sürgüne gönderilmiştir.

³⁸ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtu's-şahiha*, I, 210.

Bu durum, sarayda müreffeh bir hayat yaşamış olan Ahmet Şevki için oldukça zor olacaktı. Deniz yoluyla İspanyanın Barselona şehrine giden Ahmet Şevki otele inmiş ve daha sonra Barselonanın bir köyünde hiç bir yere çıkmamak şartıyla bir evde bir nevi hapis hayatı yaşamaya başlamıştır. Yaklaşık beş sene kadar kalan Şevki, savaşın sonra ermesinden sonra serbest kaldığından İşbiliye, Kurtuba, Gırnata gibi Endülüs dönemi İslam medeniyeti merkezlerini gezmiş görmüştür. Buralarda gördüğü islam medeniyeti- nin kalıntılarından büyük üzüntü duymaya ve vatanına olan özleminden³⁹ dolayı derin üzüntü duymaya başlamış ve bu duygularını meşhur şair Buhturi'ye⁴⁰ Nazire olarak yazdığı ve “Siniyye” diye bilinen şiirinde şöyle dile getirmiştir:

اختلافُ النهارِ والليلِ يُنسى اذْكُرْ لِي الصَّبَا وَأَيَّامَ أَنْسَى
وطني لو شُغِلْتُ بالخلدِ عَنْهُ نازعتني إليه في الخلدِ نفسي
شهد الله لم يغبْ عَن جُفُونِي شَخْصُهُ سَاعَةً وَلَمْ يَخُلْ

- Ey İsmail ailesi! Saltanat sizindir. Eviniz hala Nil nehrini gölgelendirmektedir.
- Gece ve gündüzün gidip gelmesi (her şeyi) unutturur; Bana gençlik ve en sevimli yıllarımı jattırlatın
- Ah vatanım! Eğer ben Huld cennetime girsem dahi, ruhum ona gitmek için benimle çekişir
- Allah şahit olsun ki, o vatanım bir an dahi gözümden gitmemeiş ve duygularım ondan ayrı kalmamıştır⁴²

³⁹ Şevkî Dayf, Şevkî Şâ'irü'l- 'aşri'l-ḥadîs, el-Heyetu'l-Amme li'l-Kitâb, Mısır 2010, 31-33.

⁴⁰ Buhturî'nin şiiri şöyledir:

صُنْتُ نَفْسِي عَمَّا يُدْنِسُ نَفْسِي / وَتَرَفَعْتُ عَنْ جَدَاكُلِّ جَبَسٍ
وَتَمَاسَكْتُ حِينَ زَعَزَعَنِي الدَّهْرُ / رُ الْتِمَاسًا مِنْهُ لِتَعْسِي وَنَكْسِي

-Kendimi, beni kirleten şeylerden korudum / Ve her alçak ve korkak kişinin iyilik ve hediyelerinden kendimi uzak tuttu.

-Zaman beni sarstığında, aşırı mutsuz ve üzüntümden dolayı zamandan yardım alarak kendimi tuttum.
el-Buhturî, Divânu'l-Buhturî, thk. Hasan Kâmil, Dâru'l-Ma'ârif, Mısır, 1152.

⁴¹ Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, II, 43.

⁴² Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, II, 43.

2. 6. DEVLET İDARESİ VE AHMET ŞEVKİ

Arap Edebiyatının daha önceki dönemlerinde görüldüğü gibi Ahmet Şevki devlet ricalinin yakınında olup bunları methetmiş ve bundan dolayı meşhur olmuş bir şair midir? Pek çok yazar ve edebiyat eleştirmeni Ahmet Şevkiyi bu özelliğinden dolayı eleştirmişlerdir. Bunlara göre Ahmet Şevki hangi idare gelirse gelsin bu idarenin yakınında olmuş ve bunları övmüştür. Şevki'nin şiirlerine bakıldığında pek çok kasidesinin devlet adamları hakkında methiye olmasını da kendileri için delil saymışlardır. Gerçekten Şevki'nin şiirlerine bakıldığında özellikle Fransaya gitmeden ve Fransada iken nazmettiği şiirlerinin büyük çoğunluğu eleştirmenlerin dediği gibi devlet ricalini konu alan methiyelerdir. Ancak, bu eleştirmenler şairin kişiliğini ve bu kassideleri ne amaçla nazmettiğini analiz etmeden bu kanaate varmışlardır. Bu konuda Antuvan Cümeyyil şöyle demektedir: “Şevki devlet adamlarının yanında olduğu için “Şairlerin emiri” olarak adlandırıldı. Sanılıyorki idare ne olursa olsun Şevki onu mathetmiştir. Özellikle kendi yaşadığı dönemde peş peşe gelen sultanları övmüştür. Ancak bu suçlamanın pek haklı olmadığı hemen görülür. Mesela memduhu değişmesine rağmen şiirdeki talebin değişmediği, dolayısıyla övdüğü her kişiden hemen hemen aynı şeleri dile getirmiştir. Bunların başında da güzel ahlak, milletin menfaati, adil davranmaya teşvik etmek, istişare ile hükmetmek gibi manvi isteklerin ön plana çıktığı görülür. Dolayısıyla medeniyetin temeli olarak gördüğü ahlaki değerler Şevki'nin bütün şiirlerinde görülen yegâne hedefler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mesela Hidiv'i överken şöyle der:

لَا يُظْهِرُ الْكِبْرَاءَ عَزَمَ حَتَّى يُعْزُوا آيَةَ الْأَفْكَارِ⁴³

- *Büyük kişiler nezdinde şan ve şeref, ancak fikrin (yani ilmin) güç bulmasıyla olur.*

Başka bir şiirinde Mısır Üniversitesini açarken Hidivi överek ona şöyle nasihatta bulunmuştur.

تَرَكَ النَّفُوسَ بِلاَ عِلْمٍ وَلَا تَرَكَ الْمَرِيضَ بِلاَ طِبِّ وَلَا

⁴³ Şabrî, *eş-Şevkıyyâtu 'l-mechûle*, I, 12.

⁴⁴ أس Reyhan familyasından ünlü bir bitkidir. Enîs, İbrâhim, v.dğr., *el-Mu'cemu 'l-vasît*, Mektebetu's-Şurûki'd-devliyye, Kahire 2004, “أس”

- *Ruhları ilim ve edebiyatsız bırakmak, hastayı ilaçsız ve tedavisiz bırakmak gibidir.*

Hidiv Tevfik'i övdüğü kasidenin ilk beyti şöyledir:

لَكَ مَصْرٌ يَجْرِي تَحْتَ عَرْشِكَ وَلَكَ الْبِلَادُ عَرِيضُهَا وَطَوِيلُهَا⁴⁵

- *Tahtının altından Nil nehrinin aktığı Mısır senindir. Bu ülke enine boyuna senindir.*

Şevki methiyesine bu şekilde başladıktan sonra Hidiv Tevfik'e hem emanete riayeti teşvik ederken daha önceki kötü durumu da hatırlatmak istemiştir. Şöyle ki: ⁴⁶

كَانَتْ خَزَائِنُ مُلْكِهَا بِيَدِ الْبَلَى نَهَباً مُبَاحاً لِلرَّقِيبِ دُخُولُهَا
أَلَقْتُ مَفَاتِحَهَا إِلَيْكَ فَأَصْبَحَتْ يَزَنُ الزَّمَانُ كُنُوزَهَا وَيَكِيلُهَا⁴⁷

- *Bu ülkenin hazineleri senden önce kötü ellerde idi. O hazinenin gelirleri bekçisinin elinde yağmalaması mübah idi.*
- *(Mısır) o hazinenin anahtarlarını sana verdi de, bu hazineler ağırlık ve ölçü bakımından dünyaya denk geldi.* ⁴⁸

Görüldüğü gibi A. Şevki memduhlarını överken aynı zamanda onlara adaletli ve insafli davranmayı tavsiye etmiştir. Devlet adamlarını överken memduhunun varsa hatalarını da dile getirmiştir. Dolayısıyla memduhunu hatasız görmemiş ve ne olursa olsun kabilinden bir methiye nazmetmemiştir. Diğer bir ifadeyle şiirinde inandığını ve memduhunda gördüğü iyi veya kötü özelliklerini çekinmeden söylemiştir. Bu teyid eden şiiri şöyledir:

جَلالُ الْمَلِكِ أَيْامٌ وَتَمْضِي وَلَا يَمْضِي جَلالُ الْخَالِدِينَ⁴⁹

- *Saltanatın yüceliği sadece günlerden ibarettir, gelip geçicidir. Yüce kişilerin yüceliği geçici değildir.*

Bu beyit bize devlet idaresindeki insanlara ancak yüceliği sayesinde değer vermiştir.

⁴⁵ Şabrî, *eş-Şevkıyyâtü'l-mechûle*, I, 9.

⁴⁶ AnTON Cemayel, *Şevkî*, Muessetu Hindâvî li't-Talîm ve's-Sekâfe, Mısır 2012, 15.

⁴⁷ Şabrî, *eş-Şevkıyyâtü'l-mechûle*, I, 9.

⁴⁸ Cemayel, *Şevkî*, 14-19.

⁴⁹ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahîha*, I, 313.

Ahmet Şevki'nin bahse konu özelliği hakkında, "Emîru'l-beyân" lakabıyla tanınan Şekip Arslan şöyle demektedir: "Bazı kişiler, Şevki'nin fayda sağlamak veya ödül almak için hayatının büyük bir kısmını sultan veya diğer devlet adamlarının yanında geçirmiş olmasını kınamışlardır. Ancak Şevki'nin methiyeleri milli bir sesleniş, İslami bir eğilim ve hilafet makamını savunmaktan ibarettir. Bu methiyeler Cuma günlerinde hutbelerde sultan veya halifeye yapılan dua niteliğindedir. Bu dua kişiye özgü değil makama, millete ve mükeddasata yapılan duadır."⁵⁰

Kanaatimizce A. Şevki sultan, halife vb. Devlet adamlarını bu yaklaşımla methetmiştir. Kazanılan her savaşın ve devletin ortaya koyduğu her güçlü durumun akabinde A. Şevki'nin bu durumu dile getirmesi bunun için yeterli delil sayılabilir. Zira bunu sultanı veya devlet ricalini övmek için değil devletin ve hilafet makamının elde etmiş olduğu şan ve şerefi dile getirmek için yapmıştır. Mesela Osmanlı Yunan Savaşını dile getirdiği kasidesinde, Ebû Temmam gibi ileri gelen şairleri geride bırakmıştır. Bu kasideyi nazmetmesinin temel hedefi "hediyeler ve atıyyeler almak için değil, sadece Allah'ın rızasını kazanmak için" olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle demişti

فَلَا زِلْتُ كَهْفَ الدِّينِ وَالْهَادِي الَّذِي إِلَى اللَّهِ بِالْزُلْفَى لَهُ نَتَقَرَّبُ

- *Sen hala dinin korumasındasın; (Sen), bizim kendisine yakın olmakla Allah'a yakın olduğumuz hidayet sahibisin.*

Başka bir kasidesinde ise şöyle demektedir:

أَخْلَصْتُ حُبِّي فِي الْإِمَامِ دِيَانَةً وَجَعَلْتُهُ حَتَّى الْمَمَاتِ شِعَارِي
لَمْ أَلْتَمِسْ عَرْضَ الْحَيَاةِ وَإِنَّمَا أَقْرَضْتُهُ فِي اللَّهِ وَالْمُخْتَارِ⁵²

- *Din için İmamı samimiyetle sevdim, Onu ölümüne kadar şiarım yaptım.*
- *Ben dünya malını istemedim, onu ancak Allah ve Peygamber yolunda karzı hasen yaptım.*

Şevki bu şiirinde Abdulhamid'i överken direkt Sultanın ismini vererek değil, Sultanın işgal ettiği makam olan Hilafet makamına "İmam" kelimesiyle gönderme yaparak övmüştür. Bu da Şevki'nin kişilerden bir çıkar elde etmek maksadıyla "mdhiye" yaz-

⁵⁰ Şekîb, Arslân, *Şevkî ve şadâkatu erba'ine sene*, Matbaatu İsa el-Bâbî el-Halebî, Mısır 1936, 24-25.

⁵¹ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahîha*, I, 44.

⁵² Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahîha*, II, 36.

madığını, ancak o kişinin üstlenmiş olduğu görev ve üstün özellikleri ile övdüğünü göstermektedir.

2. 7. VEFATI

Şevki aşırı derecede alkol tüketimine bağlı olarak damar sertliği hastalığına yakalandı. 1932 yılında kuvvetini düşüren ani bir hastalık sebebiyle dört ay boyunca yatağa bağlı kaldı. Sonra iyileşti ve el-Cihâd gazetesine özel bir ziyarette bulundu. Bu ziyarette onu şiddetli bir öksürük tuttu ve bu sebeple rahatlama ve istirahat etme arzusuyla evine dönüp yatağına girdi. Bu gün 13 Aralık 1932 tarihine denk gelmekteydi. Birazcık dinlenmeden sonra nefes darlığıyla birlikte öksürük de geri döndü. Çok geçmeden 14 Aralık 1932 gecesi saat iki de hayata gözlerini yumdu. Ölmeden önce mezar taşına kendi şiirlerinden olan şu iki beytin yazılmasını istemişti:⁵³

يَا أَحْمَدَ الْخَيْرِ لِي جَاءَ تَسْمِيَّتِي وَكَيْفَ لَا يَتَسَامَى بِالرَّسُولِ
إِنْ جَلَّ ذَنْبِي عَنِ الْغُفْرَانِ لِي أَمَلٌ فِي اللَّهِ يَجْعَلُنِي فِي خَيْرِ

- Ey en hayırlı Ahmet (s. a. v.) Bana senin adınla isimlendirilmem şeref olarak yeter. Rasûlün ismiyle isimlendirilen birisi niçin övünmesin ki?
- Günahlarım bağışlanmayacak kadar çok olsa da Allah'tan ümit kesmem.

Şevki öldü, ancak sanatı ve edebiyatı kaldı. Ölümünden sonra Şekib Arslan bir mersiye yazdı

قَدْ أَعْجَزَ الشُّعْرَاءُ طَوْلَ حَيَاتِهِ وَالْيَوْمَ يُعْجِزُهُمْ بِنَدَبِ مَمَاتِهِ⁵⁵

- Şevki hayattayken diğer şairleri aciz bıraktı. Bugün de aramızdan ayrılışıyla aciz bıraktı.

⁵³ ‘Abdulvehhâb, *İsnâ ‘âşara âmen fî’suhbeti Emiru’s-Şuarâ*, 98.

⁵⁴ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü’s-şahîha*, I, 231.

⁵⁵ Arslan, *Şevkî ve sadâkatu erbâine sene*, 95.

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET ŞEVKİ VE EDEBİYAT

2. 1. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Ahmet Şevki gibi yüce bir şairin kişiliğini analiz edip tanımak elbette kolay değildir. Onun kişiliğini kendisini hayatta görenlerin veya çağdaşı olan edip ve yazarların dilinden tanımanın daha sağlıklı olacağı kanaatindeyiz. Onun çağdaşı olanların başında Ali el-Carim ve Muhammed Hüseyin Heykel gelmektedir. Ali el-Carim el-Cârimiyât adlı kitabında “Arkadaşım Ahmet” başlığında Ahmet Şevki ile ilgili ele aldığı özel bölümde şöyle demektedir:

“Şevki mütevazı, nazik, saf gönüllü ve cömert biri olup düşünceli ve suskun bir karaktere sahipti. Arkadaşlarıyla oturup sohbet ederken muhtemelen, aklında şiir düzenliyordu. Kendisine sorulan herhangi bir soruya bir veya iki kelime ile cevap verir, sonra düşünmekte kaldığı şiiri düşünmeye devam ediyordu. Şevki dilin dil bilgisine ve edebiyatın kullanılışlarına hâkimdi. Sözcükleri sözlükten değil şiir ve hikâye gibi dilin özgün kaynaklarından alıyordu.

Şevki İspanya’dan döndüğünde aramızdaki samimiyet gittikçe arttı. Hatta bir gün kardeşim ile birlikte ziyaretine gittik ve o akşam aramızda farklı konular konuştuk. Konuştuğumuz konulardan Şevki’nin Allah’a kuvvetli bir inancı olduğunu, affına ümitli olduğunu, dinde safsatadan nefret ettiğini, İslam’ın hazreti Muhammed’e indiği gibi temiz kalmasını istediğini, hoşgörüsüzlük, atalet ve dar görüşlülükten nefret eden bir tarzı olduğunu, hazreti Muhammed’in ali beytini şii mezhebine yakın olacak kadar sevdiğini ve kadere inandığını sezdim. Bu arada Şevki’nin kişiliğinde en belirgin özelliklerinden biri de yüce Allah’ın emri altında olup ilahi adaletin hükmünü memnuniyetle kabul etmesi ve kalbine huzur ve sükunet sağlayan bir inanca sahip olmasıdır.”⁵⁶

Muhammed Hüseyin Heykel ise, eş-Şevkiyyat’ın girişte Şevki’nin iki farklı kişiliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Ahmed Şevki’nin şirinin bir bölümünü incelediğinizde, sanki iki farklı kişinin önünde duruyormuş gibi hissedeceksiniz, inanç sahibi bir

⁵⁶ Alî el-Cârim, el-Cârimiyât, Dâru’ş-şurûk, Mısır 2001, 381.

mümin olan Müslüman, Müslüman kardeşliğini kutluyor ve hilafet devletini kendi şiirleri için esin kaynağı haline getiriyor, hikmetin hayatın esasını oluşturduğunu görüyor, öbür adam ise hayattan zevk alıyor ve hayattan hedefleri yalnızca zevkini en üst düzeyde tutmayı görüyor. Şöyle diyor:

رَمَضانُ وَلَّى، هَاتِهَا يَا سَاقِي مُشْتَاقَةً تَسْعَى إِلَى مُشْتَاقٍ⁵⁷

- *Ramazan sona erdi; ey saki! Özlemiş olan (o) içkiyi özlemiş olduğu kişiye (bana) getir.*

Bir başka şiirinde ise Hz. Peygamberin (s. Av.) doğumu için şöyle demektedir:

وُلِدَ الْهُدَى فَالْكَائِنَاتُ ضِيَاءٌ وَفَمُ الزَّمَانِ تَبَسُّمٌ وَثَنَاءٌ⁵⁸

- *Hüda olan doğdu ve kâinat ışıkla, nurla doldu. Zamanın ağzı övgüyle gülümsemi*

Ahmet Şevki'nin bu dual durumu için Muhammed Hüsen Heykel şöyle devam etmektedir:

Psikolojik durumu bütün şairlerde böyledir denemez. Zira Ebu Nuvas Ahmet Şevki gibi değildir, O bir şiirinde şöyle diyor:

أَلَا فَاسْقِنِي خَمْرًا وَقُلْ لِي هِيَ الْخَمْرُ وَلَا تَسْقِنِي سِرًّا إِذَا أَمَكَّنَ الْجَهْرُ⁵⁹

- *Bana bakın! Bana içki sunarken “bu içkidir” deyin. Açıktan verme imkânı varken gizli olarak da vermeyin.*

Ancak başka bir şiirinde ise şöyle der:

إِذَا امْتَحَنَ الدُّنْيَا لَيْبٌ تَكْشَفَتْ لَهُ عَنْ عَدُوٍّ فِي ثِيَابِ صَدِيقٍ⁶⁰

- *Zeki kişi, dünyayı denediğinde, o dünyanın dost elbisesi giyinmiş bir düşman olduğunu keşfeder.*

Bu durum Ebu Nuvas için psikolojik dual bir durum değildir. Çünkü Ebu Nuvas'da züht ve hikmet istisnai durumdur. Zira o daima dünya zevk ve eğlencesinden bahseden biridir. Hâlbuki hikmet ve dünya zevki Ahmet Şevki'de içiçedir.

⁵⁷ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahîha*, II, 9.

⁵⁸ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahîha*, I, 36.

⁵⁹ Ebû Nuvâs, *Divânu Ebî Nuvâs*, Dâru Kutubi'l-Vaṭaniyye, Abuzabî 2010, 96.

⁶⁰ İbnu'r-Rûmî, *Divânu İbni'r-Rûmî*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2002, II, 496.

Ahmet Şevki'nin kişiliğindeki dünya zevkinin iman nuruyla birlikte olması şaşırtıcı bir durumdur.⁶¹

Şevki Dayf buna cevaben şöyle demektedir: Bu bir çelişki, bir birine zıt iki durum veya dual bir durum değildir. Bu, bir sanatçının kendisiyle baş başa kaldığı vakitteki iç dünyasıdır. Dış dünyası ise topluma çıktığı zamanda insani arzularının diğer insanların arzu ve istekleriyle örtüşmesi durumudur.⁶²

Bizim kanaatimizce ve daha önce yapılmış çalışmaların ışığında açıkça görüleceği üzere Ahmet Şevkide çift bir durum bulunmamaktadır. Ahmet Şevki'nin içinde bulunduğu bu durum, yaşadığı hayat şartlarının etkisinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Zira daha önce görüldüğü üzere yaşadığı hayat gerek maddi gerekse manevi açıdan oldukça farklı dönemlerden geçmiştir. Ayrıca gençlik, orta yaş ve ileri yaş ile olgunluk ve vakar dönemlerinde görülebilecek hayati değişiklikler olarak değerlendirilebilir.

2. 1. 1. Avrupa Kültürünün Şevki'nin Şiir ve Edebiyatına Etkisi

Şüphesiz Ahmet Şevki'nin Avrupa'da özellikle Fransa'da eğitim görmüş olması başta şiirine ve genelde ise edebiyatına son derece etkisi olmuştur. Hidiv Tefik Paşanın düşüncesi onda oldukça etkin olmuş ve Avrupa sonrası meyvelerini vermeye başlamıştır. Bu etkileri şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Ahmet Şevki Batılı edebiyatçılardan oldukça etkilenmiş ve onların üslup ve metotlarını takip etmiştir.
- 2- Daha çok şair olarak tanınan Ahmet Şevki Avrupa'ya gittikten sonra Edebi Roman yazmaya başlamıştır. Bu da kendisi için yeni bir başlangıç olacaktır.
- 3- Lamartin gibi Fransanın ileri gelen şairlerin şiirlerinden tercümeler yapmıştır.
- 4- Gazel türünde şiirler yazmakla şiir konusunda kendisine yeni bir yol çizmiştir.
- 5- Batı ile doğu toplumlaerını karşılaştırmaya başlamıştır. Belki de Avrupanın Ahmet Şevki'de bıraktığı izlerin en önemlisi bu son maddedir. Zira aslında batının ilerlemiş durumu ile doğunun geri kalmışlık durumunu karşılaştırarak

⁶¹ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtu's-şahîha*, 6.

⁶² Dayf, *Şevkî Şâ'irü'l-'aşri'l-hadîs*, 30.

kendisinin de mensubu bulunduğu toplumun geri kalmasının nedenlerini araştırmaya başlamıştır.

Yukarıda maddeler halinde belirttiğimiz hususları Ahmet Şevki kendi makalesinde şöyle dile getirmektedir:

“Avrupa’ya ilim tahsili için gittiğim ilk günden itibaren aydınlık yollarını gördüm. Buradan Hidiv’e yeni üslup ve yeni mefhumlarla dolu methiye şiirleri göndermeye başladım. Önceki Hidiv’de şu beyitle başlayan bir kaside gönderdim:

خَدَعُوها بِقَوْلِهِمْ حَسَنَاءُ وَالْغَوَانِي يَغُرُّهُنَّ الشَّاءُ⁶³

- Onlar “ne güzelsin” diyerek aldattılar, güzel övgüler ise kadınları aldattı.

Bu şiir Hidiv’e ulaştıktan sonra Hidiv, şiirin içerisinde bulunan gazelin çıkarılarak methiyenin yayılmasını istedi. Bu durumu alınca hemen yeni şiirler yazmaktan sakındım, zira acele ettiğimde hata yapacağımı düşündüm. Daha sonra güvenilir tarihi kaynaklara dayanarak *Devletü'l-Memâlik* adlı tiyatro yazdım ve oynanmadan önce Hidiv’e gönderdim. Bu konuda Hidiv’den bana Fransızca bir mektup geldi. Bu mektupta şöyle diyordu: ‘Zat-ı âlileri senin gönderdiğin mektubu okumakla sevindi ve çok hoşlandı. Kendileri sizin başarınız için dua etmektedir. Senin aydınlık şehri Paristen, Arap Edebiyatını aydınlatacak bir kıvılcımla dönmen gerekir.’⁶⁴

Ahmet Şevki bunu cevabı şu şekilde değerlendirmektedir:

“Bu nasihat benim gönlümde daha önce yapmak istediğimle aynı noktada buluştu. Bunun üzerine ben, Fransa’nın en güzel sözlerinin delili olan Lamartin’in⁶⁵ Le Lac (Göl) adlı kasidesini tercüme ettim. Sonra bu tercümeyi Hidiv’e gönderdim. Bu arada La Fontain üslubunda (roman) yazmayı denedim.”⁶⁶

Şevki’nin buraya kadar aktardığı sözlerinden şu anlaşılmaktadır: Şevki, Fransızlarla birlikte yaşadıkten ve batı toplumunu iyice anladıktan sonra Batı ile Doğu toplumlarını karşılaştırmaya başlamıştır. Batı toplumunu gördükten sonra gönlünde biriken bütün öfkesini *Hüdühü Süleyman* veya *Şeytan Bintaur* adıyla tanınan romanında Mısır

⁶³ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtu’s-şahîha*, II, 111.

⁶⁴ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtu’s-şahîha*, 37.

⁶⁵ Lamartine Alphonse (1790-1869). Fransız şairi, yazar ve devlet adamı. Bk. Emel Kefeli, “Lamartine, Alphonse” *DİA*, XVII, 93-94.

⁶⁶ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtu’s-şahîha*, 37.

halkı üzerine dökmeye çalışmıştır. Aslında bu romanda Şevki Firavunlar dönemi Mısır ile hali hazırdaki Mısır'ın karşılaştırmasını yaparken Avrupa'nın ilim ve teknolojiye üstünlüğünü anlatmaya çalışmıştır.

Ayrıca Ahmet Şevki, Avrupa'dan aldığı yenilik fikri ile çocuklara yönelik “fabl” türünde şiirler yazmaya başlamış ve bu konuda şöyle demiştir: “Allah beni muvaffak kılsa, gelişmiş ülkelerde şairlerin yaptığı gibi Mısırlı çocuklar için şiir yazacağım.”⁶⁷ Nitekim divanının son bölümünde çocuklara yönelik olarak hayvanların diliyle bilgi ve hikmet dolu şiirler yazmıştır.

2. 1. 2. Sürgüne Gönderilmesinin Şiirine Etkisi

Ahmet Şevki'in hayatındaki bu farklı durumlar yani, saraydaki müreffeh bir hayattan uzaklaşması ve bol nimetlerden içerisinde darlığa, zenginlikten yoksulluğa düşmesi psikolojisinin bozulmasına sebep olmuştur. Bu yaşadığı sıkıntılar onun edebiyatının üzerinde de büyük bir etkisi oldu.

- 1) Vatanına olan özleminden dolayı, kalbinde bir kıvılcım tutuştu ve bu kıvılcım kalbinden diline vatan şiirleri olarak döküldü.
- 2) Resmi vazifesinde ve dolayısıyla sarayın müreffeh hayatı içerisinde bir nevi fikir esaretinde kalmıştı. Yaşadığı sıkıntılar onu adeta fikir özgürlüğüne kavuşmasına, halkının içerisinde bulunduğu acıları ve istikbale yönelik ümitlerini dile getirmesine sebep oldu.
- 3) Sürgün döneminde Endülüs hakkında yazdığı meşhur “sin” kafiyeli kasidesi okunduğunda Ahmet Şevki'nin ne kadar derin bir Endülüs'ün tarihi kültürüne na derece sahip olduğu görülecektir.
- 4) Ahmet Şevki bu arada İbni Zeydun gibi vicdani duyguları ön planda olan şairleri ve Endülüs edebiyatını okumasına ve bu tür eserleri incelemede derinleşti.
- 5) Ahmet Şevki bu dönemde duygusal yoğunlaşma yaşamamasından dolayı daha çok vicdani şiirlere önem vermeye başlamış ve İbni Abbad'ın karısı el-

⁶⁷ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahîha*, 38.

Bermekiyye'ye olan aşkıdan yaşadığı macera hikâyesini *Endülüsun Prensesi* adıyla bir tiyatroya çevirmiştir.⁶⁸

Eleştirmenlerin ve edebiyatçıların çoğu Ahmet Şevki'nin bu üzüntülü halinin onun için büyük bir nimet olduğunu söylemişlerdir. Çünkü bu beş yıl Ahmet Şevki'nin düşüncesinin gelişerek değişmesi için bir fırsat olmuştur. Eğer bu sürgün hayatı olmasaydı belki de Şevki'nin bu sihirli güzel şiirleri olmayacaktı.

Birinci Dünya Savaşı önceki sıcaklığını kaybetmeye başlayınca İngiltere hükümeti af çıkardı. Bunun üzerine Ahmet Şevki Cenev'e ve Bundukiyye şehirlerini gezdi gördü. Sonra deniz yoluyla Mısır'a döndü. Dönüşünde Kahire halkı onu karşıladı. Bu karşılama ona büyük bir mutluluk verdi.

Mısır'a döndükten sonra Milli Meclis'e milletvekili seçildi. 1927 yılında "Divanu Şevkiyyât'ın" ikinci baskısı yapılacağı sırada büyük bir tören gerçekleştirildi. Arap devletlerinin büyük ediplerinin de katıldığı bu törende Ahmet Şevki'ye "Emîru's-şuarâ" lakabı verildi. Bu da Ahmet Şevki'nin ümitlerinin gerçekleşmesi anlamına geliyordu.⁶⁹

2. 1. 3. Şiirde Liderlik-Emiru's-Şuara Oluşu

Ahmet Şevki özellikle sürgünden döndükten sonra şiirleriyle insanları büyülemeyi ve onların gönlüne girmeyi başarmıştır. Sürgünden önce daha çok saray, devlet adamları ve Osmanlı Hilafeti hakkında şiirler yazarken sürgünden sonra sevdiği Hıdivlerin tahttan uzaklaştırılması, Osmanlı devletinin zaafa düşmesi ve Mısır'ın İngilizler taraftan işgal edilmesiyle şiirlerini insanların gönlünü okşayan konularda yazmaya başlamıştır. Dolayısıyla daha hayatta iken şiirleri insanlar tarafından en fazla sevilen bir şair, Ahmet Şevki olmuştur. Bundan dolayı kendisine "Emiru's-şuarâ" (şairlerin sultanı) lakabı verilmiştir. Aslında Ahmet Şevki'nin yaşadığı dönemde, Hafız İbrahim gibi şiirleriyle Ahmet Şevki ile yarışacak güçlü şairler de vardır. Ancak bu şairler de Şevki'nin şiirdeki üstünlüğünü kabul ederek kendisini onurlandırmak istemişlerdir. Bunun için 1927 yılında Kahire'de Opera binasında Ahmet Şevki'nin Divanının ikinci baskısı bir kongre düzenlenmiştir. Ancak bu toplantı Ahmet Şevki'nin şiirde liderliğini ilan etme toplantısına dönüşmüştür. Diğer birçok Arap ülkesinden gelmiş olan edip ve şairlerin de ortak görü-

⁶⁸ Dayf, *Şevkî Şâ'irü'l-'aşri'l-hadîs*, 34.

⁶⁹ Dayf, *Şevkî Şâ'irü'l-'aşri'l-hadîs*, 36.

şüyle Ahmet Şevki “Emiru’ş-şuara” ilan edilmiş ve bunun için büyük bir tören düzenlenmiştir. Bu törende Hafız İbrahim, Ahmet Şevki’nin şiirdeki liderliğini ilan eden bir kaside okumuştur. Hafız İbrahim bu kasidesinde hem kendi adına hem de diğer şairler adına lider ilan ettiğini bildirmiştir. Bu şiirin başı şöyledir:

أَمِيرَ الْقَوَافِي قَدْ أَتَيْتُ مُبَايَعًا وَهَٰذَا وَفُودُ الشَّرْقِ قَدْ بَايَعَتْ مَعِيَ⁷⁰

- *Ey kafiyelerin kralı! Ben sana biat etmek için geldim. İşte benimle birlikte olan Doğulu delegeler de sana biat etti.*

Böylece Ahmet Şevki, edebiyatta arzuladığı en yüksek payeyi elde etmiş oldu. Bundan sonra onun şiirleri bütün Arapların dilinde telaffuz edilmiş ve genç şairlerin ümidi olmuştur. Aslında Arap Edebiyatında Cahiliye döneminden Ahmet Şevki’nin yaşadığı döneme kadar pek çok güçlü şairler gelmiştir. Ancak hiç bir şair kendi dönemindeki diğer şairler tarafından üstünlüğü kabul edilerek bu lakabı almamıştır. Ahmet Şevki’den sonra da bu lakabı alan bir şair bulunmamaktadır. ⁷¹

2. 2. ŞİİRİ

2. 2. 1. Ahmet Şevki’de Şiir Türleri

Ahmet Şevki’nin şiirlerinin içerisinde hemen hemen bütün şiir türlerinin bulunduğunu söylersek abartı yapmış olmayız. Zira Divanına bakıldığında bu açıkça görülecektir. Bu türlerden en fazla kullanılanlardan bazıları şunlardır:

Tarihi şiir: Ahmet Şevki şiirin bu türünü daha çok Victor Hugo’dan etkilendiği görülür. Zira V. Hugo’nun divanını ezberlediği nakledilir. Bu türde kaleme aldığı şiirlerin başında Mısır tarihi gelmektedir. *Kibâru’l-havâdis fi’n-Nîl* (Nil Vadisinde Büyük Olaylar) İslam öncesi, diğer bir ifadeyle Firavunlar dönemi eski Mısır tarihi, yeni Mısır tarihi diyebileceğimiz İslam sonrasını ele almıştır. İslam sonrası Fatımiler, Osmanlılar Memlûkler ve Eyyubiler, Haçlılar gibi çok farklı konuları işlemiştir. Özellikle eski Mısır tarihini şiirdeki sanatıyla cazip ve güzel bir tarihi tablo çizmeye çalışmıştır. “Arap

⁷⁰ Hâfız İbrâhîm, *Divân*, el-Heyetu’l-‘Amme li’l-Kitâb, Mısır 1987, 119.

⁷¹ Dayf, *Şevkî Şâ’irü’l-‘aşri’l-ḥadîs*, 37.

Memleketleri ve İslam Büyükleri” adıyla recez şiirlerinde yine tarihi şahsiyetleri anlatmaktadır. Örnek olarak şu şiirini verebiliriz:

وَأَنَا الْمُحْتَفِي بِتَارِيخِ مِصْرَ - مَنْ يَصْنُ مَجْدَ قَوْمِهِ صَانَ عِرْضًا⁷²

- Ben Mısır tarihiyle iftihar etmekteyim. Zira milletin şanını koruyan namusunu korumuş olur.

Vatan ve Milliyet Şiirleri: Ahmet Şevki’nin şiirlerinde en fazla görülen konulardan biri de vatan ve milletine karşı duygularını dile getirdiği şiirleridir. Ahmet Şevki sadece doğup büyüdüğü yer olan Mısır’ı vatan olarak kabul etmekle yetinmeyip başta Arap ülkelerinin tamamı olmak üzere Osmanlı Devleti de dâhil bütün müslümanların yaşadığı yerleri vatan olarak görmektedir. Dolayısıyla bu memleketlerde yaşanan her acıyı “bir vatan duygusuyla” dile getirmiştir. Mesela Fransa’nın Suriyeyi işgali üzerine söylediği kasidesidir:

سَلَامٌ مِنْ صَبَا بَرَدَى أَرْقُ وَدَمْعٌ لَا يُكْفَكُفُ يَا دِمَشْقُ
دُمُ الثَّوَارِ تَعْرِفُهُ فَرَنْسَا وَتَشْهَدُ أَنَّهُ نَارٌ وَحَقٌّ⁷³

- Beredâ rüzgârından sizlere hoş selam olsun! Ey Şam! Gözyaşlarım durmuyor!
- Fransa, mücahitlerin kanını iyi bilir! (Zira) o kan (zalimler içi) ateş ve hakattır.

Gazel Şiirleri: Ahmet Şevki’nin gazel şiirleri, genelde edeb dışı ve ahlaki sayılmayan gazellerden farklı olarak edebi, ahlaki ve islami hassasiyetle izah edilebilecek gazellerdir. Diğer bir ifadeyle gazel şiirlerinde konu maddi aşk değil, Emeviler dönemi hafif gazel türündendir. Divanının müstakil bir bölümünü gazele ayırmıştır. Gazelinden bir örnek şöyledir:

خَدَعُوهَا بِقَوْلِهِمْ حَسَنَاءُ وَالْغَوَانِي يَغُرُّهُنَّ الشَّاءُ
أَتَرَاهَا تَنَاسَتْ اسْمِي لَمَّا كَثُرَتْ فِي غَرَامِهَا الْأَسْمَاءُ⁷⁴

- Onlar, onu “ne güzelsin” diyerek aldattılar; kadınları güzel övgü aldattır.

⁷² Şevkî, el-A ‘mâlu ‘ş-şi ‘riyetu ‘l-kâmile, I, 58.

⁷³ Şevkî, eş-Şevkıyyâtu ‘s-şahîha, II, 73.

⁷⁴ Şevkî, eş-Şevkıyyâtu ‘s-şahîha, II, 111.

- *Onun aşkında isimler çoğalınca benim adımlı unutmuş gözüküyor, öyle mi sanıyorsun!?*

Tiyatro Şiiri: Ahmet Şevki'yi dönemindeki şairlerden üstün kılan türlerden biri de tiyatro üslubunda şiir nazmetmiş olmasıdır. Fransız şair Victor Hugo ve İngiliz şair Vilyam Şekspir'den etkilenen Ahmet Şevki Arap edebiyatında tiyatro şiirinin babası (ustası) olarak bilinir. Bu alanda yazdığı ilk tiyatro şiiri "Ali Bey el-Kebir" adlı eseriyle başarısını denemiş ise de başarılı olduğu söylenemez. Ancak sürgünde olduğu dönemlerde şiirde yeni bir ekol ortaya çıkmaya başlamıştı. İngiliz Edebiyatından beslenmiş olan ve genel anlamda Arap şiiri kültüründen farklı olan bu yapı Romantizm adıyla tanınacaktır. İbrahim el-Mazîni, Abdurrahman Şükri, Mahmûd Abbas el-Akkad gibi ünlü şairler de bu ekolün öncüleri oldular. Bu ekolün yegâne hedefi ise Avrupa şiirinin ulaşmış olduğu zireveye varmak için Arap şiirinin önünde engel olarak görülen bütün engelleri kaldırmaktı. Bunlara göre bu engeller şiirde vezin ve kafiye ilk sırada yer almaktaydı. İşte Ahmed Şevki, klasik şiir tarzında nazmettiği tiyatro şiiri ile bu konuyu işlemeyi ve daha önce denemiş olduğu üslubunu geliştirmeyi başarmıştır. Modern dönem Arap şiiri araştırmacılarından olan Muhammed Mendûr'a göre Ahmet Şevki'nin bu alandaki başarısının kaynağı, başta Arap Edebiyatının tarihi kökeni, Şekspir'in romanları ve Şevki'nin kişisel analizi olmak üzere üç kaynaktan oluşmaktadır.⁷⁵ Buna göre şekil itibarıyla Şekspir'den etkilenmiş olan Ahmed Şevki, kendi edebiyatı ve kültürünün temel kaynaklarını kullanarak yeni edebi ürünler vermeye çalışmıştır. Son derece başarılı olduğu kabul edilen bu türde yedi eser vermiştir. Bunlardan en meşhuru ise de "Masra'u Kleopetra" (Kleopetra'nın ölümü) adlı tiyatro şiiridir.

Tiyatro tarihte meşhur olan Mısır kraliçesi Kleopetra'nın Romalı askeri komutan Marcus Antonius (M.Ö.83-M.Ö.30) arasında cereyan etmiş olan hikâyesini işlemektedir. Roma Kralı Sezar'ın en güçlü komutanlarından ve başarılı yardımcılarında olan Antonius, Sezar'ın öldürülmesinden sonra çıkan kargaşada iktidarı ele geçirmek için diğer komutanlarla büyük bir mücadele içerisine girmiştir. Bu hususta Mısır Kraliçe Kleopetra'yı davet ederek dayanışma içerisine girmiş ve konuda anlaşma yapmışlardır. Bu mücadele esnasında komutan Kleopetra'ya âşık olmuştur. İktidarı ele geçirmek için bir-

⁷⁵ Muhammed Mendûr, *el-Mesrah*, Dâru'l-ma'ârif, Mısır, ts. s. 70-71.

likte mücadele eden Kleopetra ve Antonius mücadelelerinde başarısız olunca intihar etmişlerdir⁷⁶.

Ahmed Şevki, Kleopetra konusunu işleyen ilk kişi değildir. 1927 yılında “Emîru’ş-şuarâ” lakabını aldıktan sonra bu tiyatro şiirini yazmış olan Şevki, konuyu farklı bir şekilde ele almak istemiştir. Ayrıca diğer tiyatro eserleriyle birlikte bunu da yazmış olan Ahmed Şevki adetâ yukarıda işaret ettiğimiz lakabı lamayı hakkettiğinin bir isbatı niteliğindedir. Diğer taraftan bu tiyatrodaki Kleopetra vatansever bir kahramandır ve eser bu özelliği ile Arap şiirinde ilk olma özelliğini taşımaktadır.

Bu eserin tamamı manzumdur. Örnek beyitler şöyledir:

أولمبوس (طبيب كليوباترا):

كَلِـوَبِتْرَا انْتَحَرَتْ بِطَعْنَةٍ الْخِنْجَرِ فِي صَدْرِ الضُّحَى

Olimpus: -*Kleopetra kuşluk vaktinde hançer yarasıyla intihar etti,*

أنطونيوس :

يَا لَلْسَمَاءِ! أَيْنَ؟ أَيْنَ وَلِمَ؟ وَكَيْفَ كَانَ ذَاكَ؟ وَمَتَى؟

Antonius: - *Gök aşkına! Nerede? Söyle, Niçin? Bu nasıl olur? Ne zaman?*

أولمبوس :

مَرَرْتُ بِالْقَصْرِ ضُحَى الْيَوْمِ فَلَمْ أَجِدْ لَهُ نَظْمًا وَلَا حَسَنًا يُرَى
بَدَا لِعَيْنِي خَلَاءٌ مَوْحِشًا غَيْرَ عَوِيلِ هَاهُنَا، وَهَاهُنَا

Olimpus: -*Bugün kuşluk vakti saraya uğradım, onun adına ne bir manzume, ne de bir görülen güzellik gördüm!*

- *Gözlerime şurada burada (yapılan)ağıttan başka ıssız bir boşluk (sessizlik) göründü.*

أنطونيوس :

⁷⁶ Will Divrant, *Kıssatu'l-Hadâra*, Dârü'l-cîl, Beyrut, ts. VIII, 75-91.

انْتَحَرْتُ! يَا لَخَيْرِ! وَيَا لَقَسْوَةِ الْقَدَرِ
 إِنَّ الْأُمُورَ انْتَقَلَتْ مَنِ خَطَرَ إِلَى خَطَرِ
 مَا غَدَرْتُ وَإِنَّمَا أَنَا الَّذِي بِهَِا غَدَرُ
 وَاخْجَلْتَا مِنْ قَوْلِهِمْ انْتَحَرْتُ وَمَا انْتَحَرُ
 اذْهَبْ أُولَمَبُوسَ وَدَعْنِي وَالْهُمُومَ وَالْكَدَرُ⁷⁷

Antonius: - O intihar etti! Keşke bu haberi duymasaydım! Eyvah ne kadar kötü bir kader.

- Olaylar tehlikeden tehlikeye dönüşüyor,
- O hainlik yapmadı; Ona hainlik yapan benim,
- Ne utanç verici bir söz (olacak): (Kleopetra) intihar etti, ama (peşine)Antonius intihar etmedi (diyecekler),
- Ey Olympus, git; beni kaygılarım ve üzüntülerimle baş başa bırak.

Hikmet ve Emsâl Şiirleri: Aslında Ahmet Şevki'nin şiirlerinde bu türde müstakil bir şiiri bulunmamaktadır. Ancak hikmet ve emâl kullanmadığı hiç bir şiiri de bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle bütün şiirlerinde bu tür şiirlerinde “kısa fakat anlam yüklü sözler” anlamına gelen hikmetler ile “bir olayın özeti” anlamına gelen emsal (deyim) oldukça fazladır. Bu durum onun bilgisinin enginliğini gösterdiği gibi özellikle yanında bulunduğu devlet adamlarına adil ve merhametli olma gibi vasıfların bulunmasının gerekliliği ile bilgi ve tecrübe aktarmaktadır. Mesela:

وَمَا فِي الشَّجَاعَةِ حَتْفُ وَلَا مَدَّ عُمَرِ الْجَبَانِ الْجَبْنُ
 وَلَكِنْ إِذَا حَانَ حِينُ الْفَتَى قَضَى وَيَعِيشُ إِذَا لَمْ يَحْنُ⁷⁸

- Kahramanın ölümü (sergilediği) kahramanlıkta değildir; korkaklık ise korkağın ömrünü uzatmaz
- Genç, ancak eceli geldiğinde ölür; eceli gelmemişse yaşayacaktır.

Görüldüğü gibi bu mısraları aynı zamanda hikmetli bir söz olarak da değerlendirilebilir. Şiirlerinde bu tür sözler oldukça fazladır.

⁷⁷ Şevkî, *Masra'u Kileopetrâ*, Muessesetu Hindâvî, Kahire, 2010, s. 64.

⁷⁸ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahîha*, III, 180.

Mersiye Şiirleri: Arap şiirinde öteden beri bulunan mersiye türünde oldukça fazla şiir nazmetmiştir. Şevkiyyat adlı eserinin üçüncü cildinin tamamı mersiyesidir. Burada takdir ettiği edip, şair, devley adamı, ileri gelen şahsiyetler yanında kendi akrabalarına da mersiye söylemiştir. Ahmet Şevki, ölen kişi için sadece mersiye söylemiş olmak için değil, aynı zamanda ölümü düşünmek ve ders çıkarmak için söylemiştir. Bu konuda dikkat çeken bir husus da kişiler yanında hükmi şahsiyetler için örneğin İslam Hilafeti için de mersiye söylemiş olmasıdır. Şairlerden ve aynı zamanda sevdiği bir arkadaşı olan ve kendisinden bir kaç ay önce vefat etmiş olan Hafız İbrahim için söylediği mersiyesi oldukça derin anlamları içermektedir:

قَدْ كُنْتُ أَوثَرُ أَنْ تَقُولَ رِثَائِي يَا مُنْصَفَ الْمَوْتَى مِنَ الْأَحْيَاءِ
يَا حَافِظَ الْفُصْحَى وَحَارِسَ مَجْدِهَا وَإِمَامَ مَنْ نَجَلَتْ مِنَ الْبُلْغَاءِ⁷⁹

- Ey hayatta olanlardan ölümlere adil davranan kişi! İsterdim ki sen bana mersiye yazasın,
- Ey Fasih dilin Hafız'ı; o dilin şanının bekçisi; İleri gelen güzel konuşan kişilerin önderi.

Methiye Şiirleri: Daha genç yaştan itibaren yazmaya başladığı methiye şiirinde oldukça başarılıdır. Zira bundaki amacı devlet adamlarını övmesi nedeniyle “şâiru'l-umerâ” (kralların şairi) lakabını almaktı. Örnek aldığı Abbasi dönemi şairlerinden Mütenebbi gibi olmak istiyordu. Ancak maksadına ulaştıncı, diğer bir ifadeyle bu tür şiirlerin kendisini tatmin etmediğini görünce vatan, halk ve islam konulu şiirler yazmaya başlamış. Methiye şiirlerini en çok Abbas Hıdiv ile Sultan II. Abdulhamit için yazmıştır. Buradaki amacı ise devlet adamlarından maddi çıkar sağlamak için değil, kendi ifadesiyle “Allah rızası için, halk ile sultan arasında iletişimi sağlamak için, hilafeti güçlendirmek için” yazmıştır. Örneğin Sultan II. Abdulhamit için şöyle demektedir:

مَدَحْتُكَ وَالْدُّنْيَا لِسَانٌ وَأَهْلُهَا جَمِيعاً لِسَانٌ يُمْلِئَانِ وَأَكْثَبُ
وَهَلْ أَنْتَ إِلَّا الشَّمْسُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ فَكُلُّ لِسَانٍ فِي مَدِيحِكَ طَيِّبُ
فَلَا زِلْتَ كَهْفَ الدِّينِ وَالْهَادِي الَّذِي إِلَى اللَّهِ بِالزُّلْفَى لَهُ نَتَقَرَّبُ⁸⁰

⁷⁹ Şevkî, eş-Şevkiyyâtü's-şahîha, III, 24.

- Ben seni överken dünya ve dünya ehlinin dili gibi olup onlar söylüyor bende kasideyle kâğıda işliyorum.
- Sen zaten her millete güneşsin ve her dil seni övmekle güzel olur.
- Sen halen daha dinin sığınasın, Allah'a çağıransın. Zira seninle ALLAH'a yakın oluruz.

Başka bir kasidesinde ise şöyle demektedir:

زَهْدْتُ الَّذِي فِي رَاحَتِكَ وَشَاقَنِي جَوَائِزُ عِنْدَ اللَّهِ مُبْتَغِيَاتُ
وَمَنْ كَانَ مِثْلِي أَحْمَدَ الْوَقْتِ لَمْ عَلَيْهِ وَلَوْ مِنْ مِثْلِكَ الصَّدَقَاتُ
وَلِي دُرُرُ الْأَخْلَاقِ فِي الْمَدْحِ وَلِلْمُتَنَبِّئِي دُرَّةٌ وَحَصَاةٌ⁸¹

- Ellerinde olan ve benim de arzu ettiğim şeyleri istemiyorum; Mükâfatlar Allah'tan istenir.
- Benim gibi kendi zamanının "Ahmedi" olan birine, senden dahi olsa sadaka caiz değildir.
- Benim sevgi ve övgüde ahlak incilerim var; Mütenebbî'nin ise (şiiirlerinde) inci de var taş da var.

Tasvir Şiirleri: Divanında tasvir bölümü olmamakla birlikte müstakil tasvir kasideleri bulunmaktadır. Ayrıca hikmet ve emsal içerikli şiirlerinde olduğu gibi tasvir içerikli şiirleri de fazladır. Ahmet Şevki'nin şiirdeki mahareti sayesinde tasvirleri oldukça canlıdır. Bu tasvirleri içerisinde dikkat çeken husus ise Türkiye'deki mekân veya tarihi eserler hakkındaki tasvirleridir. Bunları İstanbul'u ziyaret ettiği zaman yazmıştır. İstanbul doğal manzarası için şöyle demiştir:

تِلْكَ الطَّبِيعَةُ قِفْ بِنَا يَا سَارِي حَتَّى أُرِيكَ بَدِيعَ صُنْعِ الْبَارِي⁸²

- İşte tabiat budur, ey kaptan, dur! Sana Allahın bu harika sanatını göstereyim.

⁸⁰ Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, I, 44.

⁸¹ Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, I, 102.

⁸² Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, II, 36.

Fabl Şiirleri: Divanında önemli müstakil bir bölümü de çocuklara yönelik olarak yazdığı fabl içerikli şiirleridir. Avrupadan en fazla etkilendiği konulardan biri olan fabl türü şiirleri konusunda “Fransız şairlerin kendi çocukların için yazdıkları şiirler gibi ben de Mısırlı çocukların düşüncelerini geliştirmek ve okuma ve edebiyatı sevdirmek için bu tür şiirler yazmak istedim”⁸³ demektedir. Dolayısıyla çocuklar için yazdığı şiirler konusunda ilk olduğu görülmektedir.

2. 2. 2. Ahmet Şevki’nin İslami Şiirleri

Her şeyden önce şunu belirtmek gerekir ki, Ahmet Şevki’nin şiirleri arasında en önemli türü islami konulu şiirler yer tutmaktadır. Zaten hemen hemen her kasidesinde islami bir unsur/hususiyet kullanmıştır. Kısaca şöyle demek gerekir: Ahmet Şevki, milliyet açısından Arap olmakla birlikte devlet duygusu bakımından Osmanlı, eğitim meşrebi bakımından Ezherli ve müslüman bir şairdir. İslami şiirlerini şu başlıklarda toplayabiliriz:

- 1- Hz. Peygamber’e Methiyeler (el-Medâihu’n-Nebeviyye): Her şeyden önce müslüman bir kişi olarak Ahmet Şevki düşünce itibariyle de mufazakar biridir. Dolayısıyla en güzel kasidelerini “Burdetu’l-Busurî” metoduna göre söylemiş olması garipsenecek bir durum değildir. Busurî’nin meşhur kasidesine yazdığı 190 beyitlik naziresi şöyle başlamaktadır:

رَيْمٌ عَلَى الْقَاعِ بَيْنَ الْبَانِ وَالْعَلَمِ أَحَلَّ سَفَكَ دَمِي فِي الْأَشْهَرِ

- *Orman ile dağ arasında mer’ada yaşayan güzel bir ceylan Haram aylarda benim kanımı döktü.*

Busîri ise Kâb b. Zuheyr’in Hz. Peygamber’in huzurunda söylediği⁸⁵ kaside-i Burdesine nazire olarak nazmetmiştir. Kâb’ın kasidesi şöyle başlamaktadır.

أَمِنْ تَذَكُّرٍ جِيرَانٍ بِذِي سَلَمٍ مَزَجَتْ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقْلَةٍ بِدَمٍ⁸⁶

⁸³ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü’s-şahîha*, I, 39.

⁸⁴ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü’s-şahîha*, I, 231.

⁸⁵ Kâ‘b b. Zuheyr. Ebu’l-Mudarrab (Ebû Ukbe) Kâ‘b b. Zuheyr b. Rebîa (ö. 24,645). Peygamber şairi olarak bilinir. Hicretin 9. Yılında Müslüman oldu. Peygamberimiz hırkasını çıkartıp ona vermiştir. Hicretin 26. Senesi vefet etmiştir. Hazreti Kâb b. Zuheyr’e ait olduğu rivayet edilen hırka günümüzde İstanbul’da Topkapı Sarayı’nda hırka-i Saadet dairesinde muhafaza edilmektedir. Ahmet Savran, “Kâ‘b b. Zuheyr”, *DİA*, XXIV, 7-8.

- *Mekke’de Zîselem denen yerde komşuları hatırlamakla mı gözlerimden akan yaşla kan karıştı!*

Busiri Hz. Peygamberin doğumunu (mevlid) kasidesi içerisinde anarken Ahmet Şevki de Hz. Peygamberin doğumu ile ilgili beyitlerini kasidesinin baş kısmında dile getirmiştir. Ayetlerde geçen hususlara da işaret ederek Hz. Peygamberin ahlakını ve Hz. Peygamberin doğumu ile meydana gelen değişiklikleri ele almıştır. Bu kasidesi şöyle başlamaktadır:

وُلِدَ الْهُدَى فَالْكَائِنَاتُ ضِيَاءٌ وَفَمُ الزَّمَانِ تَبَسُّمٌ وَثَنَاءٌ⁸⁷

- *Hidayet (sahibi) doğunca kâinat aydınlandı; zaman gülümsedi ve (bu doğumu) kutladı.*

Hz. Peygamberin doğumu veya ahlakını ele aldığı kasidelerde olduğu gibi genel olarak nazmettiği diğer kasidelerinde de örneğin Firavunlar döneminden itibaren Mısır’ın tarihini ele aldığı “Kibâru’l-havâdis fî vâdi’n-Nîl” adlı kasidesinde de Hz. Peygamber’in hayatından bahsetmiştir.⁸⁸

- 2- İslami Dinin Temel Hususları: Ahmet Şevki şiirlerinde, İslamın temel konuları olan namaz, hac, zekât gibi ibadetlerin hakkıyla yapılmasını teşvik etmiş, bunu hakkıyla yapmayan müslümanları da eleştirmiştir. Bir şiirinde şöyle der:

وَصَلِّ صَلَاةَ مَنْ يَرْجُو وَيَخْشَى وَقَبْلِ الصَّوْمِ صُمْ عَنْ كُلِّ فَحْشَا⁸⁹

- *Korkan ve aynı zamanda ümitvar olan gibi namaz kıl; Oruç tutmadan önce de bütü kötülüklerden kaçın.*

İslam Fetihleri ve Savaşları: Ahmet Şevki’nin şiirlerinde belki de en önemli konulardan biri de müslümanların katıldığı savaşlar ile fetihleri konu alan kasideler nazmetmiştir. Özellikle Osmanlı Devletinin karşı karşıya kaldığı savaşları da müstakil kasidelerini “Savaş ve Siyaset” adıyla bir bölüm halinde ele almıştır.

- 3- İslami Olayların Yıldönümü: Hicret ve miraç gibi islam tarihin önemli olaylarının yıl dönümü münasebetiyle kasideler nazmetmiştir. Ancak tenkitçiler, ge-

⁸⁶ el-Buşîrî, *Burdetu’l-mediḥ*, Matbaatu’l-Âdâb, Mısır 1993, 9.

⁸⁷ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtu’s-şahîḥa*, I, 36.

⁸⁸ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtu’s-şahîḥa*, I, 17.

⁸⁹ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtu’s-şahîḥa*, IV, 32.

nel anlamda bu tür şiirleri dile getiren şairlerin bu tür şiirlerde başarısız oldukları görüşündedirler. Ancak Ahmet Şevki'nin nazmettiği şiirlerin, diğer şairlernkinden çok farklı olduğunu ve vicdani duygulardan uzak olarak görülen bu tür şiirlerin Ahmet Şevki tarafından geliştirildiği görüşündedirler.

- 4- Halifeler ve Müslüman Devlet Adamları: Raşid Halifelerden başlayarak tüm Müslümanların uyması ve kabul etmesi gereken halifeler ile ileri gelen müslüman şahsiyetler için de şiirler söylemiştir. Bundaki yegâne amacı, örnek şahsiyetler olarak seçtiği kişilere halkın bunlara tabi olması veya devlet adamı ise emirlerine uyması gerekliliğini belirterek bu orada söz konusu kişileri övmüştür.

Örneğin Endülüste iken nazmettiği “Duvelu'l-Arab ve Uzemâu'l-İslâm” adlı recez şiirinde başta raşid halifeler olmak üzere büyük sahabileri işlemiştir.⁹⁰

Bu şiirinden bir örnek şöyledir:

أَوْ كَابِنِ عَقَانِ وَالْقُرْآنُ فِي يَدِهِ يَحْنُو عَلَيْهِ كَمَا تَحْنُو عَلَى الْفُطُمِ
وَيَجْمَعُ الْآيَ تَرْتِيباً وَيَنْظُمُهَا عَقِداً بِجِدِّ اللَّيَالِي غَيْرَ مُنْقَصِمِ⁹¹

- Süt çocuğuna şefkat göstermesi gibi bağrına bastığı Kur'an elinde olan İbn Affân (Hz. Osman) gibi.
- O (Hz. Osman) ayetleri, gecenin gerdanlığına inci dizer gibi toplayıp bir birinden koparmadan düzenler.

Aynı şekilde kendi muasırı olan, İtalyanlara karşı yirmi yıl müzadele etmiş olan meşhur Libya mücahidi Ömeru'l-Muhtar için mersiye yazarak böyle bir şahsiyet hakkında önemli bilgiler vermiştir. Bu şiiri şöyle başlar:

رَكُزُوا رُفَاتَكُمْ فِي الرِّمَالِ لِوَاءِ يَسْتَنْهَضُ الْوَادِي صَبَاحَ مَسَاءِ⁹²

- Senin cesedini bir sancak gibi sahraya diktiler; buradakileri gece gündüz nahdaya (uyanışa) çağırıyor.

⁹⁰ Suâd 'Abdulvehhâb, *İslâmiyyâtu Ahmed Şevkî*, Mısır: Matbaatu'l-Ehrâm, ts., 129-164.

⁹¹ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtu's-şahîha*, I, 252.

⁹² Şevkî, *eş-Şevkiyyâtu's-şahîha*, III, 17.

2. 2. 3. Ahmet Şevki'nin Şiirlerinin Sanat Yönü

Ahmet Şevki Arap şiiri sanatında üstün bir mevkide olduğu tartışmasız olarak kabul edilmektedir. Ahmet Şevki'nin şiirleri okunduktan sonra bu seviyede bir şiir gücüne sahip olmayan şairin şiiri bırakmasına kanaat getirileceği muhakkaktır. Zira Ahmet Şevki, klasik Arap şairleri gibi hiç zorlanmadan, diğer bir ifadeyle irticali olarak çokca sayıda akıcı şiirler söyleme yeteneğine sahipti. Ahmet Şevki'nin çağdaşı olan hemen hemen her edip bu görüştedir. Çağdaşı olan Ehrâm Gazetesinin başyazarı Davud Berekat bu konuda şöyle der: “Gündüz cereyan eden olaylar, akşam olmadan Ahmet Şevki'nin kasidesinden öğreniliyordu. Şevki'nin en büyük özelliği şiirlerini nazmetmek için özel bir yerde kalmadan, zihnini fazla zorlamadan nazmedebilmesidir.”⁹³

Yine Ahmet Şevki'nin muasırı ve modern dönemin önemli şairlerden olan Halil Mutran⁹⁴ bu konuda şöyle der: “Ahmet Şevki arkadaşları arasında iken şiir nazmettiğinde, aslında arkadaşlarının arasında değildi. O istediği yer ve zamanda şiir nazmederdi. Ancak arkadaşları onun şiir nazmettiğini ancak mırıldandığı anda hissederdiler.”⁹⁵

Ahmet Şevki'nin bir olay karşısında hemen şiir nazmedebilme yeteğine sahip olduğuna delil olarak şu olay nakledilir: Şam'da bilimsel bir toplantıda söylemek üzere bir kaside hazırlamış, ancak son anda kasideyi beğenmeyerek değiştirmiş ve yerine çok beğenilen bir kaside nezmetmiştir. Fransız ihtilaline karşı nazmettiği meşhur kasidesi şöyle başlamaktadır⁹⁶

قُمْ نَاجِ جَلِّقَ وَانْشُدْ رَسْمَ مَنْ بَانُوا مَشَتْ عَلَى الرَّسْمِ أَحْدَاثٌ وَأَزْمَانُ⁹⁷

- Kalk, Şam'a seslen! Bizlerden ayrılıp gitmiş olanların izleri için şiir yaz.

Onun izleri üzerinden (nice) olaylar ve nice zaman geçmiştir.

Yine modern dönem Arap Edebiyatının ünlü simalarından Abdulvehhâb el-Beyâtî de Ahmet Şevki'nin şiir nazmetmedeki ustalığı hakkında şöyle der: “Merhum Ahmet

⁹³ ‘Ubeyd, *Zikra 'ş-şâ'irayn*, I, 370.

⁹⁴ Halil b. Abduh b. Yûsuf Mutrân (1869-1949) Lübnanlı şair, gazeteci ve mütercimdir. Yılmaz Özdemir, “Halil Mutrân” *DİA*, EK-1, 521-522.

⁹⁵ Muştafa Luţfî el-Menfelûţî, *Muhtârâtü'l-Menfelûţî*, Matbaatu's-seade, Mısır 1954, 68.

⁹⁶ Dayf, *Şevkî Şâ'irü'l-'aşri'l-hadîs*, 59.

⁹⁷ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahîha*, II, 99.

Şevki, otururken, yürüken, yolculuk yaparken, spor yaparken veya deniz kenarında dahi uzunca kasideleri yarım saat içerisinde nazmederdi”⁹⁸

Ahmet Şevki'nin şiirlerini “sihirli müzik” olarak nitelendiren Şevki Dayf ise, “Şevk'inin bir şiirini dinlediğimde adeta senfoni dinlediğimi söylesem abartmış olmam. Onun şiirleri, uzman müzisyenler topluluğu tarafından bestelenmektedir. Bu da Ahmet Şevki'nin şiirinin en üstün bir tarafıdır. Sen her ne kadar Onun şiirlerini dinlemek için diretsen de kulakların onun şiirlerine esir olacaktır. Modern eleştiri onun büyü şiirlerindeki tılsımı çözmeye güç yetiremez.”⁹⁹

2. 2. 4. Şiir ve Şair Hakkındaki Görüşleri

Ahmet Şevki'nin arkadaşı ve dönemin ileri gelen edip ve yazarı Ali el-Cârim kendisi ile Ahmet Şevki arasında geçen bir konuşmada şiir ve şair hakkında şöyle dediğini bize nakletmektedir:

Şevki, “Şiirde genel anlamda “yaratıcılık” oldukça azdır, belki de güçlü bir şair uzunca kasidesinde bir veya iki beyitte yaratıcı olabilir” dedi. Bunun üzerine ben de kendisine: “هَلْ عَادَرَ الشُّعْرَاءُ مِنْ مُتَرَدِّمٍ (şairler yapılması gereken her şeyi yaptılar mı?)” dedim. O da şöyle dedi: “Evet kardeşim, ancak güçlü şair güzel şeyler ortaya koyar, eski manalardan yeni manalar çıkarır da yaptığı bu sanatı seni dehşete düşürür. Mütenebbî'nin güzel kızların saçlarını siyahlık ve uzunlukta geceye; güzel kadının yüzünü de aya benzetmesini görmez misin! Aslında bu benzetmeler, sıradan yapılan benzetmelerdir. Ancak Mütenebbî bunu yaptığı zaman yeni ve parlak bir elbise sunmuştur. Şöyle demiştir:

نَشَرْتُ ثَلَاثَ ذَوَائِبٍ مِنْ شَعْرِهَا فِي لَيْلَةٍ فَأَرْتُ لِيَالِي أَرْبَعَا
وَاسْتَقْبَلْتُ قَمَرَ السَّمَاءِ بِوَجْهِهَا فَأَرْتُنِي الْقَمَرَيْنِ فِي وَقْتٍ مَعَا¹⁰⁰

- O kadın bir gece üç örük saçını açiverince (bir anda) dört geceyi (birden) gösterdi.

⁹⁸ ‘Abdulvehhâb, *İsnâ ‘âşara âmen fî’suḥbeti Emiru’ş-Şuarâ*, 18.

⁹⁹ Dayf, *Şevkî Şâ‘irü’l-‘aşri’l-ḥadîs*, 43-45.

¹⁰⁰ Aḥmed Ebu’t-Ṭayyib el-Mutenebbî, *Divân*, Dâru Beyrut 1983, 117.

- *Gökteki ay Yüzü ile gökteki aya döndü. Aynı anda iki ayı bana gösterdi.*

Ahmet Şevki çok şiir okurdu, hatta şiirin geri kaldığı dönemlerdeki şiirleri de okurdu. Bir defasında İbn Hicce el-Hamevî'nin Hizânetu'l-Edeb adlı eserini okuduğunu görünce hayret edici bir şekilde: "Bunun gibi kitapları da mı okuyorsun? Bu kitaptaki şiirlerin çoğu taklit şiirlerdir." dedim. O da gülümseyerek: "Ey kardeşim, bir şairin bütün şiirlerinin okuması gerekir. Bu kitap ismi gibi "Edebiyatın Hazinesi"dir. Bundaki en güzel şey Memluklar dönemindeki şiirlerdir." dedi.¹⁰¹

2. 2. 5. Ahmet Şevki ve Şiir Ekolleri

Bilindiği gibi Ahmet Şevki, Arap şiiri yeni bir döneme girdiği bir dönemin başlarında yaşamıştır. Mısırlı meşhur şair Mhmûd Sâmî el-Bârûdî ile başlamış olsa bu dönem ile geri kalmışlık ve donuklaşmış duruma düştüğüne inanılan Arap şiiri, daha canlı ve dinamik bir döneme kavuşarak daha samimi ifadelerle yönelmiştir. Dönemin öncüsü olan Bârûdî ile eski asaletine kavuşan modern dönem Arap şiiri, Ahmet Şevki ile de alanında ilerleyeceği yola girmiş ve yeni hitap alanlarına açılmış oldu. Bundan dolayı "eğer Bârûdî olmasaydı Ahmet Şevki olmayacaktı" denmektedir. Dolayısıyla Ahmet Şevki Bârûdî'nin açmış olduğu yolda sanat ve mübalağa konusuna sapmadan yürümeye devam etmiştir.

Modern dönemin başlamasıyla birlikte her alanda olduğu gibi şiir alanında yeni akımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Yani şiirde, eski ve geleneksel kurallara bağlı kalmadan yeni bir anlayış ve üslup zuhur etmiştir. İşte Ahmet Şevki şiir ve düşünce alanındaki bu değişimi en güzel şekilde değerlendirmiş, Arap şiirine yeni bir ruh kazandırarak bu dönemin ilk ekollerinden olan "İhya Ekolü"nin temellerini atmıştır. Ahmed Şevki'nin büyük etkisiyle şekillenen bu ekolün ortaya koyduğu yenilikleri şöyle sıralayaabiliriz:

- 1- Bu ekole mensup olan şiirin en büyük özelliği dönemin siyasi ve sosyal problemlerini en güzel bir şekilde yansıtmasıdır.
- 2- Şiirde yeni konular ortaya çıkmıştır: Kıssa türü şiirler, çocuk şiirleri, tiyatro şiirleri, vb.

¹⁰¹ el-Cârim, *el-Cârimiyât*, 83.

- 3- Eski şiirlere nazire yazılarak şiirin altın dönemindeki özelliğini tamamen kaybetmeden tekrar işlemeye başlamışlardır.¹⁰²

Bu ekolün mensuplarından Hafız İbrahim şiirdeki bu yeniliklere ihtiyaç duyulmasını yine şiir olarak şöyle dile getirmiştir:

آن يا شعر أن نَفُكَّ قُوداً قَيَّدَتْنَا بِهَا دُعَاةُ الْمُحَالِ
فَارْفَعُوا هَذِهِ الْكُمَائِمَ عَنَّا وَدَعُونَا نَشْتُمُّ رِيحَ الشَّمَالِ¹⁰³

- *Ey şiir, muhal olduğunu söyleyenlerin bize vurdukları zincirleri çözmenin zamanı geldi.*
- *(Yüzümüzdeki) bu maskeleri kaldırın! Bırakınız, Kuzey rüzgârının bu güzel kokusunu alalım!*

Ahmet Şevki'nin şiirindeki üslup ve içerik gelişmesi bir noktada kalmamış, sürekli gelişmiştir. Dolayısıyla şiirin farklı sanat dallarında her zaman öncü olmuştur. Bunlar hakkında yukarıda bilgi vermiştik.

II. Dünyaş Savaşı sonrasında ülkesine dönen Ahmet Şevki bu yeni ekollerin fikirlerinden etkilenmeye Psikolojik olarak hazır değildi. Zira her şeyden önce bu yeni üslup Ahmet Şevki'nin üslubundan farklıydı. Ayrıca bu dönemde artık ileri bir yaştaydı, yani elli yaşlarını aşmıştı. Bundan dolayı yeni ekolün genç şairlerinden ilk etapta uzak durdu. Ancak zaman ılrleyince Ahmet Şevki bu genç şairlerle yakınlık sağlayınca bu sanata alıştığı gibi bu türün öncülerini kısa zamanda geride bırakmıktır.¹⁰⁴

Aslında Ahmet Şevki Arap şiirinde ortaya çıkmış olan yeni ekollerin tamamına çağdaş olmuştur. Dolayısıyla bu ekollere mensup olan hemen hemen her şair olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Olumlu yönde etkilenenler onu taklit ederlerken, olumsuz olarak etkilenenler ise onu ağır bir şekilde eleştirmişlerdir.

¹⁰² Necmuddîn el-Hâc Abdussafâ, *eş-Şi'ru'l-'Arabî ve'l-itticâhâtü'l-cedîde fi 'aşri'n-nahdati'l-edebiyye*, Nâdi'l-edeb, Mısır 2004, 11-12.

¹⁰³ Hâfız İbrâhîm, *Divân*, 238.

¹⁰⁴ Vâdî, *Şi'ru Şevkî el-ğînâi ve'l-mesrahî*, 22-27.

2. 2. 6. Ahmet Şevki'nin Şiirinin Belagat Yönü

Belagat ilmi sözün fasih olmasıyla birlikte söylendiği duruma uygun olmasına yönelik ilkeleri ve bu hususta şairlerin üslubunu inceleyen bir ilim dalıdır.¹⁰⁵ Bu açıdan Ahmet Şevki'nin şiirlerine bakıldığında belagat unsurlarının bir hayli işlendiği görülür. Şiirleri belagatın hemen hemen her alanında değerlendirilebilecek zenginliktedir. Muhafazakâr şairlerden olmakla birlikte şiirlerinde Buhturî ve Mütenebbî'nin belagatta izledikleri yöntemi izlemiştir. Aslında “şiirde yenilik olamayacağını” savunan el-Ba's ve'l-İhyâ ekolünün öncülerinden olan Şevki'nin şiirlerinin betimleme, örneklendirme ve teşbih konusunda üstün özelliklere sahip olduğu belirgin bir şekilde gözükmektedir. Hatta şiirlerinin belagat eserlerinde şahit olarak kullanılabilecek düzeyde olduğunu söylemek mübalağalı olmayacaktır. Diğer taraftan şiirlerinin terennümü canlı bir melodi özelliği vermekte ve bu yönüyle de cezbedici özelliğe sahiptir. Kendisi şiirlerindeki bu özelliğin bir Allah vergisi olduğu hakkında şöyle demektedir:

شِعْرٌ مِنَ النَّسَقِ الْأَعْلَى يُؤَيِّدُهُ مِنْ جَانِبِ اللَّهِ الْإِلْهَامُ

- *Şiir Allah tarafından verilmiş bir ilham olarak edebi türlerin en üstünüdür.*

Şevki şiirlerinde İslamî ilk dönem şairlerinin kullandığı belagat unsurlarını kullanmıştır. Belagat ilminin beyan konusuna örnek olacak birçok şiiri bulunan Şevki, şiirlerinde bu alanda daha çok “teşbih” sanatını işlemiştir. Teşbihin birkaç kısmı vardır: Zımnî teşbih, belîğ teşbih, temsili teşbih gibi. Belîğ teşbih benzetme yönü (vechi şebah) ile benzetme edatının bulunmadığı ve hemen ilk anda neyin kastedildiği anlaşılmayan benzetme sanatıdır.¹⁰⁷ Zımnî teşbih sanatı, benzetilen ve kendisine benzetilenin dile getirilmediği teşbihtir. Yani teşbih sanatının her iki unsurunun da söylenmediği, diğer bir ifadeyle gizli bir benzetmenin yapıldığı snattır. Bu teşbih ancak metinden anlaşılır.¹⁰⁸ Bu konuya Şevki'nin öğretmen hakkındaki şu şiiri güzel bir örnektir.

¹⁰⁵ Ahmed el-Hâşimî, *Cevâhiru'l-belâğa fi'l-me'ânî ve'l-beyân ve'l-bedi'*, el-Mektebetu'l-'Aşriyye, Beyrut 1999, 40.

¹⁰⁶ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahiha*, II, 7.

¹⁰⁷ Merâğî. Ahmed Muştafa. *'Ulûmu'l-belâğa el-beyân ve'l-me'ânî ve'l-bedi'*, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Lübnân 1993, 229.

¹⁰⁸ Hâşimî, *Cevâhiru'l-belâğa*, 239.

قُمْ لِلْمُعَلِّمِ وَفِّهِ التَّبْجِيلَا كَادَ الْمُعَلِّمُ أَنْ يَكُونَ رَسُولًا¹⁰⁹

- Öğretmen için ayağa kalk ve ona vefakâr ol; Zira öğretmen, neredeyse rasül seviyesindedir.

Şevki, bu şiirinde teşbih edatını kullanmadan gizli bir şekilde öğretmeni peygambere benzetmiştir.

Busîrî'nin Hz. Peygamber hakkında yazdığı Kaside-i Burdesine nazire olarak yazdığı şiirinde kullandığı belîğ teşbih sanatına da şu beytini örnek verebiliriz:

رَيْمٌ عَلَى الْقَاعِ بَيْنَ الْبَانِ وَالْعَلَمِ أَحَلَّ سَفَكَ دَمِي فِي الْأَشْهُرِ الْحُرُمِ¹¹⁰

- Ağaçlar ile dağ arasındaki düzlüklerde bulunan ceylan, haram aylarında kanımı akıtmayı helal kıldı.

Şevki, bu beyitte sevgilisini teşbih edatı ve benzetme yönünü (vech-i şebeh) zikretmeden ceylana benzetmiştir.

Şevki'nin şiirlerinde istiare sanatını da oldukça fazla kullandığı görülmektedir. İstiare, bir sözün asli anlamında kullanıldığına engel bir karineyle birlikte benzerlik alakası sebebiyle gerçek anlamı dışında kullanılması sanatıdır.¹¹¹ İstiare sanatının değişik kullanım şekilleri (türleri) bulunmaktadır. Bunlardan en fazla kullanılan kısmı ise istiare-i mekniyye (kapalı istiare)dir. Bu türde istiaarenin iki unsurundan biri yani benzetileni veya kendisine benzetielni (müşebbeh, müşebbehun bih) söylenmemiş, ancak bunların kaçınılmaz bir özelliğine delalet eden bir husus cümlede yer alır.¹¹² İşte Şevki'nin, istiaarenin bu türünü şiirlerinde ustaca kullandığı görülmektedir. Şu beyti buna en güzel örneklerden biridir:

أَعْلِمْتَ أَشْرَفَ أَوْ أَجَلَّ مِنَ الَّذِي يَبْنِي وَيُنْشِئُ أَنْفُسًا وَعُقُولًا!¹¹³

¹⁰⁹ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-saâhiha*, II, 218.

¹¹⁰ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-saâhiha*, I, 231.

¹¹¹ Hâşimî, *Cevâhiru'l-belâğa*, 153.

¹¹² Teftâzânî, Sa'duddîn Mes'ud b. 'Omer. *Muhtaşaru'l-me'ânî*, Dersaadet, 1308, İstanbul 1892, 164.

¹¹³ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-saâhiha*, II, 7.

-*Akılları ve ruhları inşa eden ve büyütenden daha şerefli ve yüce bir kimse bilir misin?*

Şevki öğretmen hakkında söylediği bu beyitte eğitimi binaya benzetmiş ve kendisine benzetileni (müşebbehun bih) söylememiştir. Ancak bunun özelliklerinden olan bir hususa (يُنشئ . يبنى) fiilleriyle işaret etmiştir. Dolayısıyla insan yetiştirmeyi güzel bina yapan kişiye benzeterек eğitimin yüce bir iş olduğunu dile getirmiştir.

İstiarenin diğer bir kısmı ise istiare-i tasrîhiyyedir. Teşbih-i belîğ de denen bu tür istiarede benzetilen (müşebbeh) söylenmekle birlikte kendisine benzetilen (müşebbehun bih) hafzedilir.¹¹⁴ Aşağıdaki şiiri buna örnektir.

أَخْرَجْتَ هَذَا الْعَقْلَ مِنْ ظُلُمَاتِهِ وَهَدَيْتَهُ النُّورَ الْمُبِينَ سَيْلًا¹¹⁵

- *Sen bu akli karanlıklarından çıkardın ve ona yol olarak apaçık bir aydınlık gösterdin.*

Şevki bu beyitte ceahaleti karanlıklara, ilmi ise nura (aydınlığa) benzetmiştir. Benzeyen hafzedilmiştir.

Şevki şiirinde kinaye sanatını da kullanmıştır. Kinaye bir kelimenin gerçek anlamını da hissettirecek biçimde gerçek anlamın dışında başka bir anlam için kullanılması sanatıdır. Sıfat, mevsuf ve nisbe kısımları vardır.¹¹⁶ Şevki'nin şu şiiri kinaye sanatının sıfat kısmına güzel bir örnektir:

يَا أَيُّهَا الْأُمِّيُّ حَسْبُكَ رُتْبَةٌ فِي الْعِلْمِ أَنْ دَانَتْ بِكَ الْعُلَمَاءُ¹¹⁷

- *Ey Ümmi Peygamber (s. a. v.) sana bütün âlimlerin meyletmesi rütbe olarak yeter.*

Ahmed Şevki, bu şiirinde “Ümmî” kelimesini kullanırken kinaye sanatıyla “oku- ma yazma bilmeyen” anlamını da kasdetmekle birlikte Hz. Peygamber’in bizatihi kendisini kasdetmektedir.

¹¹⁴ Teftâzânî, *Muhtaşaru'l-ma'ânî*, 168.

¹¹⁵ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-saḥîḥa*, II, 7.

¹¹⁶ El-Kazvîni, Celâluddîn Muḥammed b. Abdurrahman. *et-Telhîş fî 'ulûmi'l-belâğ*. thk. Abdurrahman el-Berkûkî. Dâru'l-fikri'l-'Arabî, Lübnân 1904, 37.

¹¹⁷ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-saḥîḥa*, I, 232.

Ahmet Şevki şiirinde bedi ilmine ait edebi sanatları da oldukça fazla kullanmıştır. Bedi ilminin muhassinati'l-maneviyye denilen anlama dayalı sanatlardan *tıbak* sanatını çokça kullanmıştır.

Tıbak bir kelimenin zıddıyla birlikte kullanılmasıdır. Bu sanatın kullanımı olumlu (icâbî) ve olumsuz (selbî) olmak üzere iki kısma ayrılır. Olumlu tıbak; bir cümlede olumlu veya olumsuz olmak üzere aynı türden iki birlikte kullanmaktır. Olumsuz tıbak ise; biri olumlu diğeri olumsuz iki sözü birlikte kullanmaktır.¹¹⁸ Şevki'nin şiirinde kullandığı olumlu tıbak örneğine şu şiirini verebiliriz:

وَالنَّاسُ صِنْفَانِ مَوْتَى فِي وَآخَرُونَ بِطْنِ الْأَرْضِ أَحْيَاءُ¹¹⁹

- İnsanlar iki kısımdır. Biri hayatlarında ölü olanlar; diğer kısmı ise yer altında olanlardır.

Bu şiirde tıbak için kullanılan kelimeler موتى - أحياء kelimeleridir. Olumsuz tıbaka ise şu beyti örnek verilebilir.

رُبَّ عَامٍ أَنْتَ فِيهِ وَاجِدٌ وَآخِرُ فِيهِ لِعَامٍ لَا تَجِدُ¹²⁰

- Nice yıllarda senin elinde imkân vardır; O (bolluk) yıllarında bulamayacağın yıllar için biriktir.

Bu beyitteki tıbak واجِدٌ - لَا تَجِدُ ibarelerindedir.

Ahmet Şevki muhassinat-ı lafziyyeden cinas sanatını da kullanmıştır. Cinaz, bir cümlede ses bakımından benzer kelimelerin kullanılması sanatıdır. Şevki'nin şu şiiri buna örnektir.

اللَّهُ أَكْبَرُكُمْ فِي الْفَتْحِ مِنْ يَا خَالِدَ التُّرْكِ جَدُّ خَالِدِ الْعَرَبِ¹²¹

- Allahü Ekber! Bu fetihle ne harikalar vardır. Ey Türklerin Halid'i! Arapların Halid'ini de yenile.

¹¹⁸ Hâşimî, *Cevâhiru'l-belâğa*, 303.

¹¹⁹ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahiha*, II, 8.

¹²⁰ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahiha*, II, 38.

¹²¹ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahiha*, I, 61.

Beyitte خالِد kelimesinde cinas vardır.

Ahmet Şevki şiirinde seci sanatını da kullanmıştır. Şiirde seci beytin sadr ve acuzunun, yani beytin birinci şatırı ile ikinci şatırın aynı harfle bitmesi demektir.¹²² Şevki'nin şiirleri okunduğunda bu sanatın sıkça kullanıldığı görülür. Aşağıdaki beyit seci için bir örnektir:

وَيَرَى النَّاسَ وَالْمُلُوكَ سَوَاءً وَهَلِ النَّاسُ وَالْمُلُوكُ سَوَاءٌ¹²³

- İnsanları ve kralları eşit görür; İnsanlar ve krallar bir midir!?

Ahmet Şevki'nin şiirlerinde belagatın diğer bir kolu olan maani ilmine dair unsurlar da bulunmaktadır. Maani ilmi, sözün duruma uygunluğunu konu edinir.¹²⁴ Şevki'nin şiirlerinde bu konuda pek çok örnek bulunmaktadır. Maani ilminin her bir konusu için, en kısa ifadeyle haber, inşâ cümleleri, inşanın türlerinden olan emir, nidâ, istifham vb. birçok üslup değişik anlamlarda kullanılmıştır. Kısaca Ahmet Şevkinin şiirlerinde belagatın bütün sanatlarını görmek hiç de zor değildir.¹²⁵

¹²² Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân Ebû Bekr. Şerhu 'Ukûdi'l-cumân fî 'ilmi'l-me'ânî ve'l-beyân. Thk. İbrâhim Muḥammed el-Ḥamdânî – Emîn Loḳman Ḥabbâr, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2011, 343.

¹²³ Şevkî, eş-Şevkiyyâtü's-şahîha, I, 19.

¹²⁴ Kazvîni, et-Telḥîş, 37.

¹²⁵ Ahmed Şevkî'nin şiirlerinin belagat yönüne dair daha geniş bilgi için bk. Muḥammed Trâblusî, Haşâişu'l-uslûb fî ş-Şevkiyyât, Tunus, 1981, s. 24.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASET VE SAVAŞ KASİDELERİ

Bu konuda Şevki'nin yedi kasidesi vardır. Bunlar

صدى الحرب (93 beyit),

انتصار الأتراك في الحرب والسياسة (31 beyit),

تكميل أنقرة (35 beyit)

الدستور العثماني (29 beyit)

تحية للترك (18 beyit)

خلافة الإسلام (30beyit)

الأندلس الجديدة (34 beyit)

olmak üzere toplam 270 beyittir. Bu kasideler özetlenerek alınmıştır.

3. 1. HARBİN YANKISI

Ahmet Şevki, 1897 yılında Osmanlılar ile Yunanlılar arasında cereyan eden savaşı adeta bir muhabir veya gözlemci gibi günü gününe takip etmiş ve savaşın her bölümü için ayrı ayrı şiirler nazmetmiştir. Dolayısıyla savaşın başlangıcından sona ermesine kadar şiir söylemesi devam etmiştir. İlk bakışta kasidenin tamamı Osmanlı Yunan savaşı hakkında olmasına rağmen nazm tarihleri farklıdır. “Sadâ'l-Harb” (Savaşın yankısı) olarak isimlendirdiği kasidesi 260 beyitten ibarettir. Şevki, bu uzunca şiirinde Müslümanların halifesi olarak tanımladığı Osmanlıların tahtlarının mübarek olduğunu, ordularının büyük ve askerlerinin cesur olduğunu; savaş esnasında Osmanlı deniz kıyılarının sağlam olduğunu belirterek Ege Denizi ve boğazlardaki durumu; İki ordunun karşılaşmasını ve bu savaşta Osmanlı kadınlarının da birer savaşçı olmasına karşılık Yunan komu-

tanın ve dolayısıyla Yunan ordusunun hezimetini dile getirmiştir. Bu arada, Osmanlı halifesini, bağışlayıcı karakterde olduğundan bahsederek halifeyi methetmiştir. Savaş kavramları ve savaşın seyri hakkında bir hayli dolu anlam veren bu kasidesinin 10 bölüm halinde olduğunu görmekteyiz. Bölümlerden oluşan kasidesi şöyledir:

3. 1. 1. Kasidenin Nedeni

Bu şiir Yunanistana karşı yapılan savaşın kazanılması sebebiyle yazılmıştır. Savaş hakkında kısa bir bilgi olarak şu hususlar ifade edilebilir: *“İstanbul’dan beklentilerini masa başında Sultan Abdülhamid alamayacaklarını gören Yunan orduları Tesalya’da sınırı geçerek Osmanlı topraklarına saldırdı. 17 Nisan’da başlayan savaş, 19 Mayıs 1897’de ateşkesin sağlanmasıyla sona erdi. 4 Aralık 1897’de barış sağlandı. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı’nda elde edilen zafer, Abdülhamid rejimi için yoğun bir kriz ortamından çıkışı sağlayan bir manivela olmuştur. Bu askeri zafer, bir kaç açıdan Abdülhamid rejimine hem imparatorluk içerisinde, hem Büyük Devletler nezdinde ve hem de İslâm dünyasında büyük bir prestij kazandırdı. Abdülhamid rejimi bu askeri zafer sayesinde, tabiri caizse, bir taşla bir kaç kuş vurmuştur denilebilir. Rejimin dayanıklılığının yahut sağlamlığının ortaya çıkması karşısında hem Büyük Devletler, hem Ermeni örgütleri hem de Jön Türk muhalefeti eylemlerini durdurmuş, ve Osmanlı Devleti 1894-1896 krizinde girdiği bataklıktan kurtulmuştur.”*¹²⁶

3. 2. 1. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili

Ahmet Şevki’nin Osmanlı Devletini desteklediği en uzun kasidesi bu kasidedir. On bölümden oluşan kasidenin tahlili burada yapılacaktır. Ahmet Şevki eski şiir vezinlerini şiirine yansıtmaya çalışan muhafazakâr şairlerdir. Şevki’nin şiirdeki muhafazakâr duruşunu Osmanlı’nın Yunan’a karşı verdiği bu savaşı tarihte vuku bulan ve müslümanların zaferiyle sonuçlanan Ammûriyye şavaşına benzetmiştir. Ebû Temmâm’ın bu zafer için yazdığı kaside ile aynı kafiye olarak Türklerin Yunan’a karşı verdiği zaferi dile getirmiştir. Şiirde savaşın zorlukları dile getirilmiş, Osmanlıların kadını ve erkeğiyle savaşı kahramanca kazandığı dile getirilmiştir. Şiirde birçok istiare kullanılmıştır.

¹²⁶ Gökhan Çetinsaya, “II. Abdülhamid’in İç Politikası: Bir Dönemlendirme Denemesi”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, XLVII, 2016, 391-392.

3. 2. 1. 1. Birinci Bölüm (tavîl):

صدى الحرب

وَيُنْصَرُ دِينَ اللَّهِ أَيَّانَ تَضْرِبُ	بِسَيْفِكَ يَلْعَوُ الْحَقُّ وَالْحَقُّ أَغْلَبَ	1
وَلَا الْأَمْرُ إِلَّا لِلَّذِي يَتَغَلَّبُ	وَمَا السَّيْفُ إِلَّا آيَةُ الْمُلْكِ فِي	2
لَنِعَمِ الْمَرْبِيِّ لِلطُّغَاةِ الْمُؤَدَّبُ	فَأَذَّبَ بِهِ الْقَوْمَ الطُّغَاةَ فَإِنَّهُ	3
فَنِعَمِ الْحُسَامِ الطِّبُّ وَالْمُتَطَبِّبُ	وَدَاوٍ بِهِ الدُّوَلَاتِ مِنْ كُلِّ دَائِهَا	4
وَإِنْ هُوَ نَامَ اسْتَيْقَظَتْ تَتَأَلَّبُ	تَنَامُ خُطُوبُ الْمُلْكِ إِنْ بَاتَ سَاهِرًا	5
وَأَرْمِينِيَا تُكَلِّي وَحَوْرَانَ أَشْيَبُ	أَمِنَّا اللَّيَالِي أَنْ نُرَاعَ بِحَادِثٍ	6
رَجَاؤُكَ يُعْطِيهَا وَخَوْفُكَ يُسَلِّبُ	وَمَمْلَكَةُ الْيُونَانِ مَحْلُولَةٌ الْعُرَى	7
بِأَسْطَعِ مِثْلِ الصُّبْحِ لَا يَتَكَذَّبُ	هَدَدَتْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كِيَانَهَا	8
يُسَارِيهِ مِنْ عَالِي ذُكَايِكَ كَوَكَبُ	وَمَا زَالَ فَجْرًا سَيْفُ عُثْمَانَ صَادِقًا	9
تَكْشِفُ دَاجِي الْخَطْبِ وَإِنْجَابُ	إِذَا مَا صَدَعَتْ الْحَادِثَاتِ بِحَدِّهِ	10
لَهُمْ مَأْرَبٌ فِيهَا وَلِلَّهِ مَأْرَبُ	وَهَابَ الْعِدَا فِيهِ خِلَافَتِكَ الَّتِي	11

Harbin Yankısı

- 1) Kılıcınla hak yükselir, Hak zaten her zaman galiptir; Nereye (kılıcını) vursan Allah'ın dini zafere ulaşır.
- 2) Halk arasında kılıç, mülkün esasıdır. Hakimiyet ise sadece galip gelenindir.
- 3) Kılıcınla asileri yola getir, Zira asileri terbiye eden ne güzeldir!
- 4) O kılıçla devletlerin dertlerini tedavi et; zira o, ne güzel tedavi ve ne doktordur!
- 5) Sultan uyumazsa, saltanat için tehlikeli olan şeyler de uyur; Sultan uyursa fitneler uyanır ve birlik oluşturur ve hücumu geçer.
- 6) Ermenistan saçını başını yolarken ve Havran'ın ise ondan daha huzursuz iken biz, başımıza her an bir musibet gelecek gecelereden (nasıl) emin olalım!
- 7) Yunanistan'ın birliği bozulmuştur, Talebin onu bize geri verir, korkun ise onu bizden alır.

¹²⁷ Şair, İslam'daki kılıcın öldürmek amacıyla değil, disiplin için kullanıldığını öğretmek için bu kelimeyi kullandı.

- 8) *Ey Müminlerin emiri, sen Yunan'ın tehtin ettin bekasını, Kullanarak sabah gibi parlayan kılıcını.*
- 9) *Osman Gazi'nin kılıcı fecri sadık gibi hala, Senin zekan ise yıldız gibi yükseklerden ona eşlik etmekte.*
- 10) *O kılıçla belaların başını yararsan, Felaketin karartısı kaybolur, karanlıklar dağılır.*
- 11) *Düşmanlar o kılıç sayesinde hilafetine saygı gösterir, Hilafetle ilgili onların bir planı vardır, amma Allah'ın da bir planı vardır.*

3. 2. 1. 2. İkinci Bölüm

أبوّة أمير المؤمنين

128	ثَلَاثُونَ خُضَّارُ الْجَلَالَةِ غُيِّبَ	12	سَمَا بِكَ يَا عَبْدَ الْحَمِيدِ أَبُوَّةٌ
129	خَوَاقِينُ طَوْرًا وَالْفَخَارُ الْمُقْلَبُ	13	قِيَاصِرُ أَحْيَانًا خَلَائِفُ تَارَةً
130	لَوْ أَنَّ النُّجُومَ الزُّهْرَ يَجْمَعُهَا أَبُ	14	نُجُومُ سُعُودِ الْمَلِكِ أَقْمَارُ زُهْرِهِ
	مُعَمَّمُهُمْ مِنْ هَيْبَةٍ وَالْمُعَصَّبُ	15	تَوَاصَوْا بِهِ عَصْرًا فَعَصْرًا فَزَادَهُ
131	وَفِينَا ضُحَاهَا وَالشُّعَاعُ الْمُحَبَّبُ	16	هُمُ الشَّمْسُ لَمْ تَبْرَحْ سَمَاوَاتِ

Emirü'l-Müminin Soyu

- 12) *Ey Abdulhamid ataların seni yükseltti. Otuz padişah, bedenleri olmasada haşmetleriyle,*
- 13) *Bazen doğu ve batının imparatoru, bazen müslümanların halifesi, bazen Türklerin hakanı olarak hükmettiler onlar izzetleriyle,*
- 14) *Onlar mülkün yıldızları ve yıldızların etrafındaki udulardır. Sen de bu yıldızların hasletlerini topladın kendinde büyüklüğüne.*

¹²⁸ Kendisinden önce gelen Osmanlı İmparatorluğu'nun otuz halefi demekti ve bedenlerinin yok olduğunu ve prestijlerinin kaybolmadığını söyledi.

¹²⁹ Dünyanın kralına ait olan kaysar ve yalnızca Müslümanların hükümdarının halefi ve sadece Türklerin kralının haoakın anlamına gelir.

¹³⁰ Osmanlı sultanlarını güneşe benzetti ve Abdülhamid'i hâlâ dünyamızı aydınlatan güneşin ışınına benzetti

- 15) O padişahlar sultanlığı asırlarca birbirlerine emanet ettiler. Hepsi mülkün heybetini artırdı imameleriyle,
- 16) Onlar azametleri sönmeyen güneştir. Çünkü sen o güneşlerin kaybolmadığını gösteriyorsun aydınlığın ve ışığınla.

3. 2. 1. 3. Üçüncü Bölüm

الجلوس الأسعد

نَهَضْتَ بِعَرْشٍ يَنْهَضُ الدَّهْرُ بِهِ	17
مَكِينٍ عَلَى مَتْنِ الْوُجُودِ مُؤَيَّدٍ	18
تَرَقَّتْ لَهُ الْأَسْوَاءُ حَتَّى ارْتَقَيْتَهُ	19
فَكُنْتَ كَعَيْنِ ذَاتِ جَرِيٍّ كَمِينَةٍ	20
مُؤَكَّلَةٍ بِالْأَرْضِ تَسَابُ فِي الشَّرَى	21
فَأَحْيَيْتَ مَيْتاً دَارِسَ الرَّسْمِ غَابِراً	22
وَشَدَّتْ مَنَاراً لِلْخِلَافَةِ فِي الْوَرَى	23
سَهَرَتْ وَنَامَ الْمُسْلِمُونَ بِغَبْطَةٍ	24
فَنَبَّهْنَا الْفَتْحُ الَّذِي مَا بِفَجْرِهِ	25
خُشُوعاً وَتَخَشَّاهُ اللَّيَالِي وَتَرَهَّبُ	
بِشَّمْسٍ اسْتَوَاءٍ مَالَهَا الدَّهْرُ مَغْرِبُ	
فَقُمْتَ بِهَا فِي بَعْضِ مَا تَتَنَكَّبُ	
تَفِيضُ عَلَى مَرِّ الزَّمَانِ وَتَعَذُّبُ	
فَيَحْيَا وَتَجْرِي فِي الْبِلَادِ فَتُخْضِبُ	
كَأَنَّكَ فِيمَا جِئْتَ عَيْسَى الْمُقَرَّبُ	
تُشْرِقُ فِيهِمْ شَمْسُهُ وَتُغْرِبُ	
يُزْعِجُ النَّوَامَ وَالسَّاهِرُ الْأَبُ	
وَلَا بِكَ يَا فَجَرَ السَّلَامِ مُكَدِّبُ	

En Mutlu Tahta Geçiş

- 17) Zamanın korkarak yüklendiği, gecelerin korup kaçtığı saltanatı sen üstlendin,
- 18) O (taht), kâinatta en sağlam ve istivadaki (zirvedeki) güneş ile desteklenmiş bir taht, o güneşin batışı yoktur.¹³²
- 19) O tahtı, sen hilafeti üstleninceye kadar fitneler sarmıştı; onlardan bazılarını uzaklaştırdın.
- 20) Sen, git gide suyu dolup taşan, aktıkça tatlılaşan gizli bir çeşme gibi oldun.
- 21) Toprak üzerinde akıp giden ve onu canlandıran, diyarlarda dolaştığı yerleri verimli hale getiren, yeryüzüne vekil tayin edilmiş bir göze gibi oldun.
- 22) Yıllardır kalıntıları bile yok olmaya yüz tutmuş bir ölüye hayat verdin. Bu yaptığınla sen, âdetâ Allah'ın halis kullarından Hz. İsa'sın.¹³³

¹³² Buradaki güneşten maksat, hilafet ve Osmanlı devletidir.

- 23) *Sen, halk arasında, hem doğudan hem batıdan insanları aydınlatan bir fener inşa ettin.*
- 24) *Müslümanlar rahat içinde uyurken sen uykusuz kaldın, Uyumayan baba olursa uyuyanları kim rahatsız edebilir ki.*
- 25) *Ey barışın sabahı! Bizi, hiç kimsenin ne doğuşunu ne de seni inkâr edemeyeceği bir fetih uyandırdı.*

3. 2. 1. 4. Dördüncü Bölüm

حلم عظيم وبطش أعظم¹³⁴

وَعُوذُكَ مِنَ عَوْدِ الْمَنَابِرِ أَصْلَبُ	حُسَامُكَ مِنْ سُقْرَاطَ فِي الْخُطْبِ	26
وَأَجْلَى بَيَاناً فِي الْقُلُوبِ وَأَعَذَبُ	وَعَزْمُكَ مِنْ هُومِيرَ أَمْضَى بَدِيهَةً	27
فَعَهْدُكَ بِالْفَتْحِ الْمُحْجَلِ أَقْرَبُ	وَأَنْ يَذْكُرُوا إِسْكَندَرَ وَفَتْوحَهُ	28
وَأَنْفَذَ سَهْمًا فِي الْأُمُورِ وَأَصُوبُ	وَمُلْكُكَ أَرْقَى بِالذَّلِيلِ حُكُومَةً	29
ظَهُورًا يَسُوءُ الْحَاسِدِينَ وَيُتَعَبُ	ظَهَرْتَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْعِدَا	30
لِرَأْيِكَ فِيهِمْ أَوْ لِسَيْفِكَ مَضْرِبُ	سَلِ الْعَصْرَ وَالْأَيَّامَ وَالنَّاسَ هَلْ نَبَا	31
جَهَامٌ مِنَ الْأَعْوَانِ أَهْدَى وَأَكْذَبُ	هُمْ مَلَأُوا الدُّنْيَا جَهَامًا وَرَاءَهُ	32
وَمَا كُنْتَ يَا بَرْقَ الْمَنِيَّةِ تُخْلِبُ	فَلَمَّا اسْتَلَلْتَ السَّيْفَ أَخْلَبَ بَرْقُهُمْ	33
مِنَ الدَّوْدِ إِلَّا مَا أَطَالُوا وَأَسْهَبُوا	أَخَذَتْهُمْ لَا مَالِكِينَ لِحَوْضِهِمْ	34
وَلَكِنَّ خُلُقًا فِي السِّبَاعِ التَّأَهُبُ	وَلَمْ يَتَكَلَّفْ قَوْمُكَ الْأُسْدُ أَهْبَةً	35
وَيَذْهَبُ عَنْهُمْ أَمْرُهُمْ حِينَ تَذْهَبُ	كَذَا النَّاسُ بِالْأَخْلَاقِ يَبْقَى صِلَا حُهُم	36
حُسَامٌ مُعَزُّ أَوْ يَرَاغٌ مُهَذَّبُ	وَمِنْ شَرَفِ الْأَوْطَانِ إِلَّا يَفُوتَهَا	37

Büyük Merhamet ve En Büyük Güç

- 26) *Hitabet kılıcın Sokrat¹³⁵'inkinden daha keskindir. Asan ise minberdeki asalardan daha serttir.*
- 27) *Senin kararlılığın, gönüllere nüfuzu ve tatlılığı bakımından Homeros'un azminden daha aşîkar, daha tatlı ve belirgindir.*

¹³³ Beyitteki ölüden kasıt, bitmek üzere olan ümitlerdir.

¹³⁴ Bu şiir Şevkî Osmanlı İmparatorluğu'na cesaret ettiği için Yunanistan'ın bilgeliğinden alay etti.

¹³⁵ Sokrat (ö. 399 mö.). Antik felsefede önemli bir dönüşüm gerçekleştiren Yunan filozofudur. Bk. Mahmut Kaya, "Sokrat", *DİA*, XXXVII, 352-354.

- 28) *Her ne kadar insanlar İskender'i ¹³⁶ve fetihlerini ansalar da senin şanlı fetihlerin anılmaya daha layıktır.*
- 29) *Senin saltanatın idarecilikte en üstün dilillere sahip ve kararların her hususta yerinde ve en isabetlidir.*
- 30) *Ey Müminlerin emiri, düşmana karşı haset edenleri üzüp bitiren ve perişan eden bir zafer kazandın.*
- 31) *Zamana, günlere ve insanlara sor! Onların arasında senin görüşün veya kılıcın hedefinden hiç saptı mı?*
- 32) *Onlar dünyayı, yandaşlarının hezeyan ve yalanlarıyla dolu kuru bulutlarla doldurdular.*
- 33) *Sen kılıcını çekince onların yalancı şimşegi sönüverdi; Ama sen - Ey ölüm şimşegi- sen hiç sönmedin;*
- 34) *Sen onları yakaladın; Onlar memleketlerini savunamadıkları gibi sadece sözü uzatmaktan başka birşey yapamadılar.*
- 35) *Senin aslan milletin zorla hazırlık yapmadı; Zira hazırlıklı olmak aslanın şanıdandır.*
- 36) *İnsanlar da ahlaklı oldukça iyi hal içerisinde yaşarlar. Ahlak gidince onların refahları da gider.*
- 37) *Ülkelerin şan ve şerefi, yüce kılıçlardan ve üstün kalemlerden yoksun ol-mamasıdır.*

¹³⁶ İskender (ö. m.ö. 323). İslâm tarihinde daha çok efsanevî şahsiyetiyle tanınan Makedonya kralı. Milâttan önce 356'da Makedonya'daki Pella kasabasında doğdu. Asıl adı Alexandros'tur. Bk. Mahmut Kaya, "İskender", *DİA*, XXII, 555-557.

3. 2. 1. 5. Beşinci Bölüm

معجزات الجنود على الحدود

لَجَيْشِكَ مَمْدُودٌ وَفِي الْغَرْبِ	38	مَلَكَتْ سَبِيلَهُمْ فِي الشَّرْقِ مُضْرِبُ
لَهَا مِخْلَبٌ فِيهِمْ وَلِلْمَوْتِ مِخْلَبُ	39	ثَمَانُونَ أَلْفًا، أُسْدٌ غَابِ ضَرَاغِمُ
غَضِبَتْ فَالْشَّرُّ يَقْظَانُ مُغْضِبُ	40	إِذَا حَلَمْتَ فَالْشَّرُّ وَسَنَانُ حَالِمُ
وَأَبْعَدُ مِنْ شَمْسِ النَّهَارِ وَأَقْرَبُ	41	فَيَالِقُ أَفْشَى فِي الْبِلَادِ مِنَ الضُّحَى
وَتُذِيرُ عِلْمًا بِالْوَعَى وَتُعَقِّبُ	42	وَتُقَدِّمُ إِقْدَامَ الْيُوثِ وَتَنْشِي
وَتَأْخُذُ عَفْوًا كُلَّ عَالٍ وَتَعْصِبُ	43	وَتَمْلِكُ أَطْرَافَ الشُّعَابِ وَتَلْتَقِي
سَدِيدُ الْمَرَائِي فِي الْخُرُوبِ	44	يَقُودُ سَرَايَاهَا وَيَحْمِي لُؤَاءَهَا
كَمَا تَدْفَعُ اللَّجَّ الْبَحَارُ وَتَجْذِبُ	45	يَجِيءُ بِهَا حِينًا وَيَرْجِعُ مَرَّةً
دَارَ يَلْقَى عَقْرَبَ السَّيْرِ عَقْرَبُ	46	وَيَجْعَلُ مِيقَاتًا لَهَا تَبْرِي لَهَا كَمَا
تَرَى نَوَاطِرَ مَا تَأْتِي الْيُوثُ وَتُغْرِبُ	47	فَظَلَّتْ غُيُونَ الْحَرْبِ حَيْرَى لِمَا
وَمُلْهِمَهَا فِيمَا تَنَالُ وَتَكْسِبُ	48	وَتُنْشِي عَلَى مُزْجِي الْجِيُوشِ يَلْدِزْ
وَلَا الْجَيْشُ إِلَّا رُبُّهُ حِينَ يُنْسَبُ	49	وَمَا الْمُلْكُ إِلَّا الْجَيْشُ شَأْنًا وَمَظْهَرًا

Sınırlarda Orduların Mucizeleri

- 38) Sen düşmanların her iki yolunu da ele geçirdin: senin ordunun doğuya uzanan bir karargâhı ve batıda bir karargâhı vardır.
- 39) O ordular ki, seksen bin ormanın aslanlarıdır. Onların bir pençesi düşmanın bir tarafını ölümün pençesinde diyer tarafını kavramıştır.
- 40) O orduki, sakın olduğu vakit şerde sakinleşir¹³⁸. Sinirlendiği vakit şerde ayaklanır.
- 41) Onlar kuşluk vaktinde ışığın her tarafa yayılması gibidir. Düşmanın bize ulaşması güneşin.
- 42) bize olan uzaklığı gibidir. Ama bizim onlara ulaşmamız güneş ışığının bize olan yakınlığı gibidir.
- 43) Aslanın cesareti ve hilesi gibi hücumkar olur ve savaştaki uzmanlığından.

¹³⁷ İstanbul'da bulunan Yıldız Sarayı.

¹³⁸ Şerden maksat, savaş esnasında meydana gelen (ölüm, yaralama, yıkma) v.b şeylerdir.

- 44) Savaşlarda tecrübeli ve görüşünde hatasız olan, bölüğün önderi sancağını himaye eder.
- 45) Denizin dalgaları ileri geri hareket ettiği gibi, bu önderde bölükleriyle aynısını yapar.
- 46) Akrebin yelkovanla birleşmesinin bir yerde kesin olduğu gibi, o önder orduların düşmanla karşılaşacağı vakti kesin belirler.
- 47) Savaşın gözleri gördükleri karşısında hayrete düştü, o gözler aslan gibi olan orduların kazanmasını bekler.
- 48) Savaş; yıldız sarayındaki¹³⁹ orduyu göndereni övüyor, o'nun ilhamıyla ordu kazanır ve neticeye nail olur.
- 49) Lider heybetini ordudan alır, ordu heybetini liderden alır.

3. 2. 1. 6. Altıncı Bölüm

زینب بنی عثمان¹⁴⁰

وَتُعْجِمُ فِي وَصْفِ الْيُوثِ وَتُعْرِبُ	تُحَذِّرُنِي مِنْ قَوْمِهَا الثُّرُكِ زَيْنَبُ	50
يَتِيَهُ وَيَخْتَالُ الْقَوِيُّ الْمُغْلَبُ	وَتَسْحَبُ ذَيْلَ الْكِبْرِيَاءِ وَهَكَذَا	51
فَمَا قَوْمُهَا إِلَّا الْعَشِيرُ الْمُحِبُّ ¹⁴¹	وَزَيْنَبُ إِنْ تَاهَتْ وَإِنْ هِيَ فَاخَرَتْ	52
وَيَجْمَعُنَا فِي اللَّهِ دِينَ وَمَذْهَبُ	يُؤَلِّفُ إِيلَامَ الْحَوَادِثِ بَيْنَنَا	53
هُنَالِكَ يَحْمِيهِ بَنَانٌ مُخَضَّبُ	وَمَا رَاعَنِي إِلَّا لِوَاءٌ مُخَضَّبُ	54
مِنْ الثُّرُكِ ضَارٍ أَمْ غَزَالٌ مُرَبَّبُ	فَقُلْتُ مَنِ الْحَامِي أَلَيْتُ غَضَنَفَرُ	55
بَنَاتِ الضَّوَارِي أَنْ نَصُولَ تَعْجُبُ	رَفَعَتْ بَنَاتِ الثُّرُكِ قَالَتْ وَهَلْ بِنَا	56
لَهَا كَرَائِمٌ مِّنَّا بِالْقَنَّا تَتَنَقَّبُ	إِذَا مَا الدِّيَارُ اسْتَصْرَخَتْ بَدَرَتْ	57
وَلَبَّى عَلَيْهَا الْقَسُورُ الْمُتَرْقَّبُ	وَنَادَتْ فَلَبَّى الْخَيْلُ مِنْ كُلِّ جَانِبِ	58
مِنْ الْحَرْبِ دَاعٍ لِلصَّلَاةِ مُثَوَّبُ	خِيفَافاً إِلَى الدَّاعِي سِرَاعاً كَأَنَّمَا	59
وَلَا شَهِدَتْ يَوْماً مَعَدُّ وَيَعْرُبُ	فَأَبْصَرْتُ مَا لَمْ تُبْصِرَا مِنْ مَشَاهِدِ	60
مَوْشِكُ فَصَفْنَا فَأَنْتَ الْبَاسِلُ الْمُتَادَّبُ	فَقَالَتْ شَهِدْتَ الْحَرْبَ أَوْ أَنْتَ	61

¹³⁹ Yıldız sarayından maksat halife Abdul hamit han

¹⁴⁰ Şevkî hayal dünyasından bir Osmanlı kızı çıkardı ve ona Zainab adını Verdi, Savaşlarda kardeşlerinin yanında savaşan Osmanlı kadının durumunu fotoğrafladı, Bu şiir iki şiirin kısaltmasıdır.

¹⁴¹ Babasının dedesi tarafından Türk ırkındaki akrabalıklarını ifade eder.

Osman Oğullarının Zeyneb'i¹⁴²

- 50) Zeynep; beni türk milletinden sakındırıyor, ve orduları hem arapça hem de türkçe olarak anlatıyor.
- 51) Haşamet kuyruğunu çektiriyor ve böylece kuvvetli olup galip gelmesiyle de gururlanıyor.
- 52) Her ne kadar zeynep övünüp gururlansada, zeynep'in kavmi aslen akrabalardır.
- 53) Meydana gelen olaylar bizleri¹⁴³ birleştiriyor ve bizleri ALLAH'ın dininde ve mezhebinde bir araya getiriyor.
- 54) Benim dikkatimi sadece kırmızı sancaklar ve onu koruyup taşıyan kırmızı parmaklar çekti.
- 55) Ben dedimki: Bu koruyan türkler kuvvetli bir aslan mı yoksa terbiyeli bir ceylan mı.
- 56) Türk kızlarını yükselttin ve zeynep dediki, şiddetli savaşta aslan kızlarının bulunmasında ne gariplik var.
- 57) Vatanımız bizleri çağırdığı vakit, özgür kızlarımız ölümle¹⁴⁴ kapanarak icabet eder.
- 58) Zeynep savaşa çağırınca her yerden bütün atlar ve hazırda bulunan aslan¹⁴⁵ da icabet eder.
- 59) Şavaşa çağırana hızlı icabet etmesi, sanki savaşta namaza çağırana hızlı icabet etme gibidir.
- 60) Ben o savaşta sizlerin “mead”¹⁴⁶ ve “ye'rub” kabilelerinin görmediklerini gördüm.
- 61) Sanki savaşı gördün veya görmüş gibisin, bizlere anlat zira sen en cesur ve beliğ olansın.

¹⁴² Her hangi bir osmanlı kadını

¹⁴³ Bizlerden maksat arap ve türk milletini kast ediyor

¹⁴⁴ Ölümden maksat şehitlerin kıpkırmızı kanlarını kendilerine peçe olarak kullanmalarındır

¹⁴⁵ Aslandan maksat hazırda bekleyen savaşçı

¹⁴⁶ Mead ve ye'rub arap kabilelerinin çokça savaş gören iki kabilesinin ismidir

3. 2. 1. 7. Yedinci Bölüm

واقعة مضيق ملونا

جِبَالٌ مَلُونَا لَا تَخْوَرِي وَتَجْزَعِي	62
فَمَا كُنْتَ إِلَّا السَّيْفَ وَالنَّارَ مَرْكَبًا	63
فَكَانَ صِرَاطُ الْحَشْرِ مَا تَمَّ رِيَّةً	64
وَرُدَّتْ عَلَى أَعْقَابِهَا الرُّومُ بَعْدَمَا	65
وَتَمَّ لَنَا النِّصْرُ الْمُبِينُ عَلَى الْعِدَا	66
فَجِئْتُ فَتَاةَ التُّرْكِ أَجْزِي دِفَاعَهَا	67
فَقَبَّلْتُ كَفًّا كَانَ بِالسَّيْفِ ضَارِبًا	68
وَقُلْتُ أَفِي الدُّنْيَا لِقَوْمِكَ غَالِبٌ	69
رُؤِيدًا بَنِي عُثْمَانَ فِي طَلَبِ الْعُلَا	70
أَفِي كُلِّ آنٍ تَغْرَسُونَ وَنَجْتِي	71
وَمَا زِلْتُمْ يَسْقِيكُمْ النِّصْرُ خُمْرَهُ	72
إِلَى أَنْ أَحَلَّ السُّكْرَ مَنْ لَا يُحِلُّهُ	73
إِذَا مَالُ رَأْسٍ أَوْ تَضَعَضَعَ مِنْكَبُ	
وَمَا كَانَ يَسْتَعَصِي عَلَى التُّرْكِ مَرْكَبُ	
وَكَانُوا فَرِيقَ اللَّهِ مَا تَمَّ مُذْنِبُ	
تَنَاطَرَ مِنْهَا الْجَيْشُ أَوْ كَادَ يَذْهَبُ	
وَفَتَحَ الْمَعَالِي وَالنَّهَارُ الْمُدْهَبُ	
عَنِ الْمُلْكِ وَالْأَوْطَانِ مَا الْحَقُّ يَوْجِبُ	
وَقَبَّلْتُ سَيْفًا كَانَ بِالْكَفِّ يَضْرِبُ	
وَفِي مِثْلِ هَذَا الْحَجَرِ رُبُّوهُ وَهَذَّبُوا	
وَهِيَّاتٍ لَمْ يُسْتَبَقْ شَيْءٌ فَيُطْلَبُ	
وَفِي كُلِّ يَوْمٍ تَفْتَحُونَ وَنَكْتُبُ	
وَتَسْقُونَهُ وَالْكُلُّ نَشْوَانُ مُصَابُ	
وَمَدَّ بِسَاطِ الشُّرْبِ مَنْ لَيْسَ يَشْرَبُ	
Melune Boğazı Savaşı	

62) Ey melune dağları omuzlar çöküp veya başlar eğildiği¹⁴⁷ vakit korkmayın ve bağışmayın.

63) (Ey dağlar) siz ancak kılıç ve ateş için bineksiniz;¹⁴⁸, zira türk milletine hiç bir binek zorluk çıkaramaz¹⁴⁹.

64) Şüpesiz melune köprüsü sırat köprüsü gibidir. Bizim kuvvetli ordularımız'ın geçmesi Allah'ın muttaki kullarının geçmesi gibidir.

65) Rum ordusu dağılıp bitmeye yakın geldikleri gibi zorla geri döndüler.

66) Düşmana karşı apaçık zafer, yüce fetihler ve yıldızlı günümüz.

67) Türk kızına; vatan ve hilafetini savunduğu için övgü ve şükranlarımı sunmaya gittim.

68) Kılıçla vuran eli ve el ile vuran kılıçları öptüm.

¹⁴⁷ Bundan maksat ölüm halidir

¹⁴⁸ Çok zor şartlarla ulaşıldığına işaret ediyor

¹⁴⁹ Türk milleti binmek istediği bineğe mutlaka biner

- 69) Dedimki; Senin bu kucagında tebiye görüp büyüyen kavmine dünyada galip gelen var mıdır?
- 70) Ey osman oğulları yüksek ideallere yavaş yavaş ilerleyin zaten daha ulaşılmadık yüksek bir ideal kalmadı.
- 71) Her zaman mı sizin ektilerinizi biz biçeceyiz?¹⁵⁰ Her gün mü siz fetihler yapıp biz şiirler yazacağız?
- 72) Doyup sarhoş olana kadar hep zafer şarabını içiyor, zafere şarap içiriyorsunuz.¹⁵¹
- 73) Öyleki; Sarhoşluğu haram kılanlar sarhoşluk böyleyse helaldir dediler. Taki içmiyenler içer, çağırımıyanlar ise içmeye çağırır.

3. 2. 1. 8. Sekizinci Bölüm

أحلام اليونان

وَأَيْنَ الْجَوَارِي وَالِدِفَاعِ الْمُرْكَبِ	فَيَا قَوْمَ أَيْنَ الْجَيْشُ فِيمَا زَعَمْتُمْ	74
وَأَسْنَدَ أَهْلُهَا إِلَيْكُمْ فَأَطْنَبُوا	وَأَيْنَ الَّذِي قَالَتْ لَنَا الصُّحُفُ عَنْكُمْ	75
وَلِلْجَارِ إِنْ أَعْيَا عَلَى الْجَارِ مَطْلَبُ	أَهَذَا الَّذِي لِلْمُلْكِ وَالْعَرَضِ عِنْدَكُمْ	76
أَهَذَا مَطَايَا مَنْ إِلَى الْمَجْدِ يَرْكَبُ	أَهَذَا سِلَاحُ الْفَتْحِ وَالنَّصْرِ وَالْعُلَا	77
إِلَى خَيْرِ جَارٍ عِنْدَهُ الْخَيْرُ يُطْلَبُ	أَسَأْتُمْ وَكَانَ السُّوءُ مِنْكُمْ إِلَيْكُمْ	78
وَلَكِنْ مِنَ الْأَشْيَاءِ مَا لَا يُجَرَّبُ	فَلَوْلَا سُيُوفُ الثَّرَكِ جَرَّبَ غَيْرَكُمْ	79

Yunanlılar'ın Rüyaları

- 74) Ey yunan iddia ettiğiniz ordu nerede? Gemileriniz ve düzenli savunma ordularınız nerede?
- 75) Sizlerin haberlerini çokça anlatıp savaştaki maharetlerinizi uzunca yazan gazeteleriniz nerede?
- 76) Fetih için, kazanmak için, yücelik için hazırladığınız silahlar bunlar mı? Bu şerefe ulaşmak isteyenler bunlarlamı yetinir.
- 77) Malınız, mülkünüz ve namusunuz için bu kadar mı hazırlandınız? Aslında komşu komşuya yardım etmesi lazımken siz neden düşman oldunuz?

¹⁵⁰ Osmanlıların yaptığı fetihlerden islam ümmetinin faydalandığını vurgular

¹⁵¹ Şarap ve sarhoşluktan maksat kazanılan zaferin verdiği tat

- 78) Yaptığınız kötülük sizden size geri döndü. En hayırlı komşunuza kötülük yaptınız halbuki hayır onlardan istenir.
- 79) Türkün kılıcı sizin isteklerinizi kesmese idi, sizden başkaları buna yeltenecek idi. Yalnız bazı şeyler bilindiği halde tecrübe edilmez.

3. 2. 1. 9. Dokuzuncu Bölüm

عفو القادر

دَعَتْ قَادِرًا مَازَالَ فِي الْعَفْوِ يَرْغَبُ	فَعَفَوْا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لِأُمَّةٍ	80
فَمَا يَفْعَلُ الْمَوْلَى الْكَرِيمُ الْمَهْذَبُ	إِذَا خَانَ عَبْدُ السَّوِّءِ مَوْلَاهُ مُعْتَقًا	81
وَلَيْسَ بِفَانٍ طَيْشُهُمْ وَالتَّقْلُبُ	لَقَدْ فَنَيْتَ أَرْزَاقَهُمْ وَرَجَالَهُمْ	82
فَقَدْ يَشْتَهِي الْمَوْتَ الْمَرِيضُ	فَإِنْ يَجِدُوا لِلنَّفْسِ بِالْعُودِ رَاحَةً	83
فَمِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ أَنْ لَا يُخَيِّبُوا	وَإِنْ هُمْ بِالْعَفْوِ الْكَرِيمِ رَجَاؤُهُمْ	84
إِلَى فَضْلِهِ مِنْ عَدْلِهِ الْجَارُ يَهْرُبُ	فَمَا زِلْتَ جَارَ الْبِرِّ وَالسَّيِّدِ الَّذِي	85
- Güçlünün Bağışlaması

- 80) Ey emirul mü'minin bu millet¹⁵² sadece affetmeye güç getiren senden af istiyor, onları affet. Zira affetmek senin özelliğindir.
- 81) Kötü köle azat edildiği halde efendisine ihanet ettiği vakitte güzel ahlak ve mert olan efendi ne yapabilir ki?
- 82) Muhakkakki onların ordu ve erzakları şuan helak oldu. Fakat panile¹⁵³ durumları ve menfaatçilikleri¹⁵⁴ bitmiş değildi.
- 83) Şayet bir daha nefisleri eski düşmanlığa dönmeyi arzu ederse onların durumu işkece çeken hastanın ölümü temenni etmesi gibi olacaktır.
- 84) Şayet onlar gerçekten bağışlanmayı arzu ediyorsa, ahlakın en alası onları boş çevirmemektir.
- 85) Halen daha iyiliğin komşusu ve komşuların adaletinden ihsanına kaçtığı bir efendisin.

¹⁵² Milletten maksat yunan milleti

¹⁵³ Panileden maksat sonunu düşünmeden hareket etmek

¹⁵⁴ Duruma göre değişken olunması yani bugün ortak olup yarın düşman olmak

3. 2. 1. 10. Onuncu Bölüm

التماس القبول

فَهَلْ لِيَرَاعِي أَنْ يُغَيِّي فَيُطْرِبُ	أَمْوَلَايَ غَنَّتْكَ السُّيُوفُ فَأَطْرِبْتُ	86
وَمُخْتَلِفُ الْأَنْعَامِ لِلْأَنْسِ أَجَلِبُ	فَعِنْدِي كَمَا عِنْدَ الظُّبَا لَكَ نَعَمَةٌ	87
جَمِيعاً لِسَانُ يُمْلِيَانِ وَأَكْتُبُ	مَدَحُكَ وَالْدُنْيَا لِسَانٌ وَأَهْلُهَا	88
وَأَكْسُو الْقَوَافِي مَا يَدُومُ فَيُقَشِّبُ	أَنَاوِلُ مِنْ شِعْرِ الْخِلَافَةِ رَبَّهَا	89
فَكُلُّ لِسَانٍ فِي مَدِيحِكَ طَيِّبُ	وَهَلْ أَنْتَ إِلَّا الشَّمْسُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ	90
وَمَا النِّيلُ إِلَّا مِنْ رِيَاضِكَ يُحَسِّبُ	وَأَنِّي لَطَيْرُ النِّيلِ لَا طَيْرَ غَيْرُهُ	91
وَبَغْدَادُ بَغْدَادٌ وَيَثْرِبُ يَثْرِبُ	إِذَا قُلْتُ شِعْراً فَالْقَوَافِي حَوَاضِرُ	92
إِلَى اللَّهِ بِالزُّلْفَى لَهُ نَتَقَرَّبُ ¹⁵⁵	فَلَا زِلْتُ كَهْفَ الدِّينِ وَالْهَادِي	93

Kabul Edilme Talebi

86) Ey efendim kılıçlar senin için müzik çaldı ve seni sevindirdi. Peki, bana izin verirmimisin bende sana şiirimle müzik çalıp seni mutlu edeyim?

87) Bende de kılıçlardan çıkan müzik gibi müzik var. Çünkü değişik tonlar cana daha yakın olur.

88) Ben seni överken dünya ve dünya ehlinin dili gibi olup onlar söylüyor bende kasideyle kâğıda işliyorum.

89) Ben Hilafetin şiirinden sahibini (aslını) alır ve ona kalıcı en güzel kafiyeleri giydiririm de çok güzel hale gelirler (yenilenirler).

90) Sen zaten her millete güneşsin ve her dil seni övmekle güzel olur.

91) Ben nil nehrinin kuşuyum benden başka kuş yoktur. Zaten nil nehri senin hükmündedir.

92) Ben şiir söylediğim vakit şiir kafiyeleri muhteşem şehirlerdir. Bağdat bağdat'tır ve yesrib yesrib dir.

93) Sen halen daha dinin sığınasın, Allah'a çağıransın. Zira seninle ALLAH'a yakın oluruz.

¹⁵⁵ Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, I, 44.

3. 2. TÜRKLERİN SAVAŞ VE SİYASETTEKİ ZAFERİ

3. 2. 1. Kasidenin Nedeni

Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Birinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinden sonra 29 Ocak 1919’da Paris konferansı düzenlendi. Yunanistan konferansın yelerine Ege kıyısındaki İzmir şehrini Yunanistan’a ilhak etmek için resmi bir talepte bulundu, Şehirde daha önce çok sayıda Rumların yaşıadığını iddia ederek, Yunanistan Türklerin yaşamış olduğu yurdun ticari deniz yollarını koruma sözü verdi, İttifak Konseyi Yunanistan’ın talebini onayladı 15 Mayıs 1919’da yirmi bin Yunan askeri, İngiliz, Fransız ve Amerikan ittifakları tarafından korunan İzmir kıyılarına indi.

Başkomutan Mustafa Kamal işgalci gleri yenmek için bir plan hazırladı:

- 1) Sivilleri korumak amacıyla Mustafa Kemal 300 kilometre doğu tarafını geri çekmeye karar Verdi
- 2) Tedarik hatlarını uzatarak düşmanı zayıflatmak istedi
- 3) Düşmana saldırmadı, ancak kararlı bir savaşı hazırlanmak için güçlerini toplamaya karar verdi.

24 Ağustos 1921’de Sakarya Nehri’nde Ankara’dan 150 kilometre uzakta Yunanistan ve Türkler arpmıştı, Savaş engebeli arazide üç hafta sürdü, Büyük bir fedakârlıktan sonra Osmanlı ordusu Eylül 1922’de Sakarya’daki Yunanlıları yendi, Türkler İzmir’i ve milli gururunu geri aldı

Mustafa Kemal’in adı Türkler ve Müslümanlar arasındaki bu zaferle yükseldi ve büyük popülerliğe sahip oldu.¹⁵⁶

Şevki’nin duyguları Osmanlı İmparatorluğu’nun bu zaferinden sonra hareket etti, Mustafa Kemali, Ammuriya’nın feth edilmesinden sonra Ebu Tammam’ın şiiri gibi bir şiirle vd.

¹⁵⁶ Eb Ėudde, *et-Târîhu’l- ‘Usmâni fî ş ‘iri Şevkı*, 100.

3. 2. 2. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili (Basî):

انتصار الأتراك في الحرب والسياسة

يا خَالِدَ الثُّرَكِ جَدَّدَ خَالِدَ الْعَرَبِ	اللَّهُ أَكْبَرُكُمْ فِي الْفَتْحِ مِنْ عَجَبٍ	1
فَالسَّيْفُ فِي غَمْدِهِ وَالْحَقُّ فِي	صُلْحٍ عَزِيزٍ عَلَى حَرْبٍ مُظْفَرَةٍ	2
وَأَنْتَ أَكْرَمُ فِي حَقَنِ الدِّمِ السَّرْبِ	خُطَاكَ فِي الْحَقِّ كَانَتْ كُلُّهَا كَرَمٍ	3
فِيهِ الْقِتَالُ بِلاَ شَرِّعٍ وَلَا أَدَبٍ	حَدَوْتَ حَرْبَ الصَّالِحِينَ فِي زَمَنِ	4
فَنَّاكَ مِنْ حُرْمَةِ الزُّهْبَانِ وَالصُّلْبِ	لَمْ يَأْتِ سَيْفُكَ فَحِشَاءٌ وَلَا هَتَكْتُ	5
وَلَوْ سُئِلَتْ بِغَيْرِ النَّصْرِ لَمْ تُجِبْ	سُئِلَتْ سِلَاحًا عَلَى نَصْرٍ فَجُدْتَ بِهَا	6
كُلُّ الْمُرُوءَةِ فِي الْإِسْلَامِ وَالْحَسَبِ	وَلَا أَزِيدُكَ بِالْإِسْلَامِ مَعْرِفَةً	7
عَلَى الْكَتَائِبِ يُبْنَى الْمُلْكُ لَا الْكُتُبِ	فَقُلْ لِبَنٍ بِقَوْلٍ زَكَنَ مَمْلَكَةً	8
عُودٌ مِنَ السُّمْرِ أَوْ عُودٌ مِنَ الْقُضْبِ	لَا خَيْرَ فِي مَنْبَرٍ حَتَّى يَكُونَ لَهُ	9
حَتَّى يَكُونُوا مِنَ الْأَخْلَاقِ فِي أَهْبِ	وَمَا السِّلَاحُ لِقَوْمٍ كُلُّ عُدَّتِهِمْ	10
تَسَاوَتْ الْأُسْدُ وَالذُّؤْبَانُ فِي الرُّتَبِ	لَوْ كَانَ فِي النَّابِ دُونَ الْخُلُقِ	11
مِنْ السِّلَاحِ وَمَا سَاقُوا مِنَ الْعُصْبِ	لَمْ يُغْنِ عَنِ قَادَةِ الْيُونَانَ مَا حَشَدُوا	12
كُتِبَ فِي صُحُفِ الْأَخْلَاقِ بِالذَّهَبِ	لِلثُّرَكِ سَاعَاتُ صَبْرٍ يَوْمَ نَكَبَتِهِمْ	13
كَالسَّيْفِ مِنْ سُلَمٍ لِلْعِزِّ أَوْ سَبَبِ	تَلَمَّسَ الثُّرَكُ أَسْبَابًا فَمَا وَجَدُوا	14
عَبْرَ النَّجَاةِ فَكَانَتْ صَخْرَةَ الْعَطَبِ	خَاضُوا الْعَوَانَ رَجَاءً أَنْ تُبَلِّغَهُمْ	15
فِي الْعَاصِفَاتِ وَلَمْ تُغْلَبْ عَلَى خُشْبِ	سَفِينَةِ اللَّهِ لَمْ تُقَهَّرْ عَلَى دُسْرِ	16
بِحُسْنِ عَاقِبَةٍ مِنْ سَوْءِ مُنْقَلَبِ	قَدْ أَمَّنَ اللَّهُ مَجْرَاهَا وَأَبْدَلَهَا	17
مِنْ كَيْدِ حَامٍ وَمِنْ تَضْلِيلِ مُتَدَبِّ	وَاخْتَارَ رُبَانَهَا مِنْ أَهْلِهَا فَنَجَتْ	18
طَغَتْ فَأَغْرَقَتْ الْإِغْرِيقُ فِي اللَّهَبِ	مَا كَانَ مَاءٌ "سَقَارِيَا" سَوَى سَقَرٍ	19
كَانَتْ قِيَادَتُهُمْ حِمَالَةَ الْحَطَبِ	لَمَّا انْبَرَتْ نَارُهَا تَبَغِيهِمْ حَطْبًا	20
إِلَّا مَسَالِكَ فِرْعَوْنِيَّةِ السَّرْبِ	مَدُّوا الْجُسُورَ فَحَلَّ اللَّهُ مَا عَقَدُوا	21
وَمَنْ تَنَزَّهَ فِي الْآجَامِ لَمْ يُوْبَ	وَأَنْشَأُوا نَزْهَةً لِلْجَيْشِ قَاتِلَةً	22
طَارَوْا بِأَجْنَحَةٍ شَتَّى مِنَ الرُّعْبِ	لَمَّا صَدَعَتْ جَنَاحِيهِمْ وَقَلْبُهُمْ	23
وَسَائِرُ الْخَيْلِ مِنْ لَحْمٍ وَمِنْ عَصَبِ	خَيْلُ الرَّسُولِ مِنَ الْفُؤَادِ مَعْدِنُهَا	24
مَاءٌ سِوَاهَا وَلَا حَلَّتْ عَلَى عُشْبِ	آلَتْ لَنْ لَمْ تَرِدْ «أَزْمِيرَ» لَا نَزَلَتْ	25
عَلَى الصَّعِيدِ وَخَيْلُ اللَّهِ فِي السُّحْبِ	يَوْمَ كَبَدٍ فَخَيْلُ الْحَقِّ رَاقِصَةٌ	26

بَآيَةِ الْفَتْحِ تَبْقَى آيَةُ الْحَقِّ	تَحِيَّةً أَئُهَا الْغَازِي وَتَهْنِئَةً	27
يَهْنَأُونَ بَنِي حَمْدَانَ فِي حَلَبٍ	هَزَّتْ دِمَشْقُ بَنِي أَيُّوبَ فَانْتَبَهَوْا	28
وَمُسْلِمُو مِصْرَ وَالْأَقْبَاطُ فِي طَرَبٍ	وَمُسْلِمُو الْهِنْدِ وَالْهِنْدُوسُ فِي	29
وَشَيْجَةٍ وَحَوَاهَا الشَّرْقُ فِي نَسَبٍ	مَمَالِكُ ضَمَّهَا الْإِسْلَامُ فِي رَحِمٍ	30
يَوْمَ كَيْومٍ يَهُودٍ كَانَ عَنْ كُتُبٍ ¹⁵⁷	تَقُولُ لَوْلَا الْفَتْى التُّرْكِيُّ حَلَّ بِنَا	31

Kasidenin Tercümesi

- 1) Allahü Ekber bu fetih ne harikalar yazmıştır. Ey Türklerin halid kılan Arapların halidini de yenile.
- 2) Kazanılmış savaşın üzerine kıymetli sulh yaptım. Kılıç kınında çıkmada hak açığa çıktı.
- 3) Hakka ulaşmak için attığın bütün adımların hepsi nezihtir. Sen kan akıtmamak da dahada nezihsin.
- 4) Salahattin Eyyübinin kuralsız savaş döneminde izlediği nezih yolu sende onun gibi nezih olan yolu benimsedin.
- 5) Senin kılıcın çirkef birşey yapmadı. Hıristiyan ve papazların kutsallarına orduların leke sürmedi.
- 6) Zafer üstüne barış istediler cömertliğine verdin. Şayet hezimete uğrayıp barış istenilse idi icabet etmezdin.
- 7) İslam bilgisini ben senden artıramam. Bildiğiniz gibi bütün güzel ahlak islamdan çıkar.
- 8) Devleti sadece ilim direkleri üzerine bina edene söyle. Ancak tugaylar üzerine kurulur. Tek olarak devlet kitapları üzerine kurulmaz.
- 9) Arkasında mızrakların ve kılıçların olmadığı müddetce bir devletin sözü etkili değildir.
- 10) Tabiki bir milletin bütün donanımı silah değildir. Silahla beraber tam bir ahlaka sahip olmasıda lazımdır.
- 11) Şayet fazilet ahlaka bakmadan sadece azı dişlerinde olsaydı. Kurtlar ve aslanların rutbesi eşit olurdu.
- 12) Yunan liderlerinin toplamış oldukları silah ve asker Türke karşı yetmedi
- 13) Türklerin musibet gününde sabırları tarihe altın harflerle nakşedilmiştir.

¹⁵⁷ Şevkî, eş-Şevkıyyâtu 's-şahîha, I, 61.

- 14) *Türkler yüksek şana ulaşmak için sebeblere sarıldılar. Fakat o mertebeye kılıçtan başka yol bulamadılar.*
- 15) *Kurtuluşa ulaşmak için yıllarca savaşa daldılar.*
- 16) *İplerin ve tahtaların ¹⁵⁸ fırtınayla dağılmasıyla Allahın gemisi ¹⁵⁹ parçalanmadı.*
- 17) *Allah cc o geminin yolunu muhafaza etti ve kötü sonucu güzel akibete cevirdi.*
- 18) *Alah (c.c.) o geminin kaptanını ehinden seçmiştir. Akabinde yalancı koruyucunun hilesinden ve ihtilalcilerinde saptırmalarından kurtarmıştır.*
- 19) *Sakarya suyu onlara ancak (sekar) ¹⁶⁰ oldu. Çoşarak alevlerinde yunani boğdu.*
- 20) *Sakarya ateşi birden alevlenip onları odun olarak isteyince yunan komutanları odun taşıyıcı oldu.*
- 21) *Allah cc onların kurdukları yolları ve köprüleri bozdu. Sadece firavuna serap olarak görülen helak yollarını bıraktı.*
- 22) *Yunanistan ordusu için ölümlü bir piknik hazırlamışlar. Bilmezlerki aslan yuvasına giren geri dönemez.*
- 23) *Ne zamanki sen onların kanatlarını ve kalplerini parçalayınca korkudan dağınık kanatlarıyla uçup kaçiverdiler.*
- 24) *Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) atının özü çeliktendir. Diğer atlar ise sinir ve ettendir.*
- 25) *Bu atlarki izmirin suyunu icmezse başka bir su ve ot yiyip içmemeye yemin etmiştir.*
- 26) *O gün bedir günü gibidirki hakkın atları savaş meydanında oynarken mevlanın atları da bulutlarda oynuyordu.*
- 27) *Ey gazi sana selam ve hayırlı olsun zafer ile liderlik müddetti uzanır.*
- 28) *Şam bu fethin sesiyle eyyübileri uyandırdı. Ve bunlar Halepteki hamdan oğullarını kaldırıp tebrik ediyorlar.*
- 29) *Hindistan müslümanları neşeye boğuldu. Mısır müslümanları ve hirastıyanları da sevince büründüler.*

¹⁵⁸ İp ve tahtadan maksat hilafet ve ordularıdır.

¹⁵⁹ Allahın gemisinden maksat Hilafet

¹⁶⁰ Sekerden maksat cehennem bir mertebesidir.

30) *İslam kardeşliği bu ülkeleri bir araya topladı. Doğudada o ülkeleri soy adı ile topladı.*

31) *O ülkelerin hepsi diyorki bu türk gazi olmasaydı. Yahudilerin başına gelen bizimde başımıza geleceğini görecektik.*

Ahmet Şevki bu kasidesine savaştaki kuvvet ve hikmetli davranışları sebebiyle Mustafa Kemal Atatürk'ü, Halid b. Velid'e benzettiği bir istiareyle başlamıştır. Osmanlı ordusunu İslam orsusu olarak niteleyerek övmüştür. Devlerin güçle kaim olacağını vurgulamıştır. Şiirdeki diğer bir istiara Nuh'un gemisinin hilafete benzetilmesidir. Bu savaşla Bedir savaşı arasında bağlantı kurarak izah etmeye çalışmıştır. Bu savaşın Müslümanlar için olduğu gibi gayr-i müslimler için de bir zafer olduğunu vurgulamıştır.

3. 3. BAŞKENT ANKARA

3. 3. 1. Kasidenin Nedeni

Sultan Vahdettin Mustafa Kemal'e Doğu Anadolu'daki işgale karşı direnişi örgütlemesini emretti. Mustafa Kemal etrafındaki ordu birimlerini en kısa zamanda topladı. 1919'da Erzurum Kongresi ve aynı yılın Eylül ayında Sivas Kongresi yaptı. Bu kongrelerde alınan kararların uygulanabilmesi için hükümetin İstanbul'daki yabancı etkiden uzak olması gerekiyordu. Mustafa Kemal 1919'un sonlarında hükümet merkezini İstanbul'dan Ankara'ya taşıdı.¹⁶¹Böylece insanların ilgi odağı olmayan Ankara, dünyanın ilgi odağı haline geldi. Her geçen gün gerçekleri ve olayları takip eden Şevki'ye gelince, İstanbul'a olan sevgisiyle bu hamlenin destekçisiydi. Şevki yine kalemini ele alıp yazmaya başlamıştı.

¹⁶¹ Ebû Ğudde, *et-Târîhu'l- 'Usmânî fî ş 'iri Şevkî*, 94-98.

3. 3. 2. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili (Kâmil):

تکلیل أنقرة

1	فَمِ نَادِ أَنْقَرَةَ وَقُلْ يَهْنِكِ	مُلْكُ بَنِي عَلَى سُيُوفِ بَنِيكَ
2	وَأَقَمْتَ بِالْدَمِ جَانِبَهُ وَلَمْ تَزَلْ	تُبْنِي الْمَمَالِكُ بِالْدَمِ الْمَسْفُوكِ
3	فَعَقَدْتَ تاجَكَ مِنْ ظُبَى مَسْلُولَةٍ	وَحَلَلْتَ عَرْشَكَ مِنْ قَنَأٍ مَشْبُوكِ
4	تَاجٌ تَرَى فِيهِ إِذَا قَلْبُهُ	جَهْدَ الشَّرِيفِ وَهَمَّةَ الصُّعْلُوكِ
5	لَا الْفَرْدُ مَسَّ جَبِينِكَ الْعَالِي	وَلَا أَعْوَانُهُ بِأَكْفَهُمْ لَمَسُوكِ
6	هَدَرُوا دِمَاءَ الْأَسَدِ فِي آجَامِهَا	وَالْأَسَدُ شَارِعَهُ الْقَنَا تَحْمِيكَ
7	يَا بِنْتَ طُورُوسَ الْمُمَرَّدِ طَاطَاتُ	شُمُ الْجِبَالِ رُؤُوسَهَا لِأَيِّكَ
8	نَحْتَ الشُّعُوبِ مِنَ الْجِبَالِ دِيَارَهُمْ	وَالْقَوْمُ مِنْ أَخْلَاقِهِمْ نَحْتُوكِ
9	فَلَوْ أَنَّ أَحْلَاقَ الرِّجَالِ تَصَوَّرَتْ	لِرَأْيَتِ صَخْرَتِهَا أَسَاساً فِيكَ
10	زَعَمُوا الْفَرَنْسِيَّ الْمُحَجَّلَ صُورَةً	فِي حَلَبَةِ الْفُرْسَانِ مِنْ حَامِيكَ
11	النَّسْرُ سَلَّ السِّيفَ يَبْنِي نَفْسَهُ	وَفَتَاكَ سَلَّ حُسَامِهِ يَبْنِيكَ
12	وَالنَّسْرُ مَمْلُوكٌ لِسُلْطَانِ الْهَوَى	وَوَجَدْتَ نَسْرَكَ لَيْسَ بِالْمَمْلُوكِ
13	يَا دَوْلَةَ الْخُلُقِ الَّتِي تَاهَتْ عَلَى	رُكْنِ السَّمَاءِ بِرُكْنِهَا الْمَسْمُوكِ
14	بَيْنِي وَبَيْنِكَ مِلَّةٌ وَكِتَابُهَا	وَالشَّرْقُ يَمِينِي كَمَا يَمِينُكَ
15	قَدْ ظَنَنْتَنِي الْإِلَاحِي نَطَقْتُ عَنْ	وَرَكْبَتُ مَتْنِ الْجَهْلِ إِذْ أَطْرِيكَ
16	لَمْ يُنْقِذِ الْإِسْلَامَ أَوْ يَرْفَعْ لَهُ	رَأْساً سِوَى النَّفَرِ الْأَلَى رَفْعُوكِ
17	لَمْ أَكْذِبِ التَّارِيخَ حِينَ جَعَلْتُهُمْ	رُهَبَانَ نُسْكَ لا عُجُولَ نَسِيكَ
18	قَلَمِي وَإِنْ جَهَلَ الْعَبِيُّ مَكَانَهُ	أَبْقَى عَلَى الْأَحْقَابِ مِنْ مَاضِيكَ
19	ظَفَرْتُ بِيُونَانَ الْقَدِيمَةِ حِكْمَتِي	وَعَزَا الْحَدِيثَةَ ظَافِراً غَازِيكَ
20	مَنْ لِعَهْدِكَ يَا فُروْقُ تَحِيَّةٌ	كَعْيُونِ مَائِكَ أَوْ رُبَى وَادِيكَ
21	قَدْ أَفْرَعْتَ فِيكَ الطَّبِيعَةَ سِحْرَهَا	مَنْ ذَا الَّذِي مِنْ سِحْرِهَا يَرْقِيكَ
22	إِنْ أَنْسَ لَا أَنْسَ الشَّيْبَةَ وَالْهَوَى	وَسَوَالِفَ اللَّذَاتِ فِي نَادِيكَ
23	خَلَعُوكَ مِنْ سُلْطَانِهِمْ فَسَلِيهِمْ	أَمِنْ الْقُلُوبِ وَمُلْكِهَا خَلَعُوكِ

كَانَتْ هِيَ الْمُثْلَى وَإِنْ سَاوُوكِ	24	لَا يَحْزُنُّكَ مِنْ حُمَاتِكَ خِطَّةٌ
أَمْ ضَيَعُوا الْحَرَمَاتِ أَمْ خَانُوكِ	25	أَيُّقَالَ فِتْيَانِ الْحَمَى بِكَ قَصَرُوا
حِينَ الشُّيُوخِ بِجَبَّةٍ بَاعُوكِ	26	الْمُشْتَرُوكِ بِمَالِهِمْ وَدِمَائِهِمْ
بِلِسَانٍ مُفْتِي النَّارِ لَا مُفْتِيكَ	27	هَدَرُوا دِمَاءَ الذَّائِدِينَ عَنِ الْحَمَى
كَالْبَوْمِ خَلْفَ جِدَارِكَ الْمَدُوكِ	28	شَرِبُوا عَلَى سِرِّ الْعَدُوِّ وَغَرَّدُوا
كَمُحَمَّدٍ وَرَفِيقِهِ هَجَرُوكِ	29	لَوْ كُنْتَ مَكَّةَ عِنْدَهُمْ لَرَأَيْتَهُمْ
بِالْأَمْسِ لَمَّا آذَنْتِ بِدُلُوكِ	30	قُلْ لِلْخِلَافَةِ قَوْلَ بَاكِ شَمْسُهَا
وَاللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ مُذَكِّكَ	31	يَا جَذْوَةَ التَّوْحِيدِ هَلْ لَكَ مُطْفِئُ
عُمَرُ يَسُوسُكَ وَالْعَتِيقُ يَلِيكَ	32	عُودِي إِلَى مَا كُنْتَ فِي فَجْرِ
بَعْدَ إِبْنِ هِنْدٍ طَالَمَا كَذَبُوكِ	33	إِنَّ الَّذِينَ تَوَارَثُوكِ عَلَى الْهَوَى
لَيْسُوا طُقُوسَ الرُّومِ إِذْ لَيْسُوكِ	34	لَمْ يَلْبَسُوا بُرْدَ النَّبِيِّ وَإِنَّمَا
بِهَا هِيَ حَبْلُ رَبِّكَ أَوْ زِمَامُ نَبِيِّكَ ¹⁶²	35	إِنِّي أَرَى الشُّورَى الَّتِي اعْتَصَمُوا

Kasidenin Tercümesi

- 1) Kalk ve Ankara'ya seslenerek hayırlı olsun de. Sen bu mülkü oğullarının kılıçlarıyla meydana getirdin.
- 2) Sen bu mülkün kanatlarını kanla tesis ettin. Ve liderlikler kan dökerek tesis edilir.
- 3) Sen tacını çekilmiş keskin kılıçtan ördün. Ve tahtını örülmüş kılıçlardan meydana getirdin.
- 4) Bu taçki ona dikkatli baktığın zaman normal ve şerefli olan insanların birbirinden ayrıldığını görürsün.
- 5) Ne bir halife¹⁶³ nede yardımcıları senin başkent olmana yardım etmediler.
- 6) O aslanlarki seni¹⁶⁴ korumak için kılıçlarını cekerken onlar¹⁶⁵ aslanların kanlarını heder¹⁶⁶ ettiler.

¹⁶² Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, I, 196.

¹⁶³ Sultan vahdettin

¹⁶⁴ Ankara

¹⁶⁵ Halife ve yardımcıları

¹⁶⁶ Yani idam kararını verdiler

- 7) *Ey düz ve yüksek toras dağların kızı dağların zirveleri senin babana boyun eğmişti.*
- 8) *Halk dağları yontarak evler edindiler sen ise halkın ahlakından yontuldun.*
- 9) *Şayet senin adamların ahlakı tecessüm edilseydi elbette sen o tecessümün temel taşı olduğunu görürdün.*
- 10) *Ve şekli zahiren parlak olan yarış pistindeki fransız binicinin seni koruyan olduğunu zannettiler.*
- 11) *Fransız¹⁶⁷ kendi maslahatı için kılıcını çekmişken senin yavruların senin için kılıç çekmişlerdir.*
- 12) *Fransız sultanın hevasına köle olmuştur. Senin kartalın kimsenin kölesi olmamıştır.*
- 13) *Ey temelinin yüksekliğiyle yüce yıldızlara iftihar eden ahlak devleti.*
- 14) *Aramızdaki bağ ve dindir. Doğu ülkeleri seni büyüüttüğü gibi benide büyütür.*
- 15) *Kınayan kişi zannettiki ben heva ve hevesimde konuştum. Yine zannettiki ben övdüğümde cehalet yolunu tuttum.*
- 16) *Senin neferin dışında islamın başını kimse yükseltmedi ve kurtarmadı.*
- 17) *Ben onları ibadete has zahitler kılıp paragöz kılmadığım vakit tarihe yalan söylemedim.*
- 18) *Benim siir im değerini aptal anlamasa dahi. Ey ankara siirim yıllar gectikce tarihinden daha bakidir.*
- 19) *Benim hikmetim eski yunan hikmetine galip geldi. Yeni yunanlıları da senin ¹⁶⁸mücahidin galip geldi.*
- 20) *Ey istanbul benden sana gözlerin suyu ve yaylaların tepesinin güzelliği gibi selam olsun.*
- 21) *Doğa siirini güzelliğini senin üstüne boşalttı. O doğanın sihrini kim okuyup bozacak.*
- 22) *Ey istanbul herşeyi unutsan bile sana olan aşkı gençliğimi ve senin çevrende geçirdiğim güzel günleri unutamadım.*
- 23) *Seni anlarım hükümlerinde çıkardılar. Onlara sorki seni kalplerdenmi çıkardılar.*

¹⁶⁷ Napalyon Ponapart

¹⁶⁸ Ankara kast ediliyor

- 24) *Seni koruyanın planı seni hüznölendirmesin bir taraftan sana kötölük dokunsa bile sana uygun olan bu plandı.*
- 25) *Denilirki gençlerin korunması sana taksir edildi. Yoksa kutsallığııı zayı ettiler yada yoksa ihanetmi ettiler.*
- 26) *Hocalar makamıyla seni satarken gençler malları ve kanlarıyla seni satın aldı.*
- 27) *Korunmak için savunanların kanlarını döktüler. Kötü olan müftünün diliyle ama senin dilinle deil.*
- 28) *Düşmanın gizli hedeflerinden taraf şakıldılar. Senin yıkılmış olan duvarların¹⁶⁹ ardında öten baykuş gibi.*
- 29) *Sen onların gözünde mekke gibi olsaydın Muhammed (sav) ve ashabı hicret ettikleri gibi onlarda hicret ederdi.*
- 30) *Dün hilafet güneşinin batışı yaklaşıncı o güneşe ağlayanın sözünü söyle.*
- 31) *Ey tevhidin meşalesi Allah cc seni aydınlattığı halde seni söndürmeye kimin gücü yeter.*
- 32) *Hz. Ebubekirin hükmedip Hz. Ömerinde idare ettiğı gibi hidayet zamanında olduğun hale dön.*
- 33) *Hz Muaviyeden sonra seni arzu üzerine miras bırakanlar senin hakkını vermediler.*
- 34) *Peygamberin hırkası olan hilafeti miras yoluyla rumların adetleri üzerine giydiler.*
- 35) *Hak olan hilafet şurası sahabinin sımsıkı sarılmış olduğu Allah ın ipi ve peygamberin hükmetmiş olduğu şuradır.*

Ahmet Şevki İstanbullu çok seviyordu. Ancak başkentin Ankara'ya nakledilmesi- nin milletin maslahatına olduğunu görünce bunu destekledi ve bu desteğini gösteren bu şiiri yazdı. Ankara'yı, Toros Dağlarının kızı olarak tavsif etti. Bu şiirde Ahmet Şevki söz sanatlarından olan iktibas sanatını kullanmıştır. Kur'ândan iktibasta bulunmuştur.

¹⁶⁹ Duvardan maksat: Başkent

3. 4. OSMANLI ANAYASASI

3. 4. 1. Kasidenin Nedeni

1876'da Sultan V Murad döneminde Bulgarlar Rusya'nın desteğiyle isyan ettiler. 1396'den beri Osmanlı'nın sahip olduğu Doğu Avrupa üzerindeki yönetimini sona erdirmeye çalıştılar. Fakat bu isyan Osmanlı ordusu tarafından kolayca bastırıldı. Daha sonra Sultan II. Abdülhamid, 34 Ağustos 1876'da 34 yaşında iktidara geldi. İngiltere dünyanın en güçlü ülkelerini İstanbul'da yapılacak bir konferansa davet etti. Toplantının amacı, gayrimüslim azınlıklara Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Müslümanlar ile eşit hak tanınmasını talep etmektir.

İstanbul hükümeti bu konferansa olumlu yanıt verdi. Konferansın açılış oturumu 23 Aralık 1876 sabahı yapıldı. Toplantıya İngiltereli temsilciler, Rusya'dan generaller ve Fransa, Almanya, İtalya ve Avusturya'dan delegeler katıldı. Konferans üyeleri oturduklarında, 101 gülle atan topların sesinden şaşırdılar. Toplar sessizleştiğinde, Türk heyet başkanı Midhat Paşa¹⁷⁰ ayağa kalktı: "Beyler, duyduğunuz toplar, Sultan'ın ayrımcılık yapmadan tüm halkın haklarını garanti eden bir anayasa ilanını ifade ediyor. Anayasa ilanını ifade eden bu büyük olay ışığında toplantıya gerek kalmadığını zannediyorum". Bu akıllı planın ardından toplantı sona erdi. Böylece Sultan Abdülhamid, Osmanlı İmparatorluğu'nun önderliğindeki siyasi kariyerine başladı.¹⁷¹

¹⁷⁰ Midhat Paşa (1822-1884). Osmanlı sadrazamı. Safer 1238'de (Ekim-Kasım 1822) İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ahmed Şefik'tir. On yaşında iken Kur'an'ı ezberledi. Ocak 1861'de Niş'e vezâret rütbesiyle vali tayin edildi. İki yıl içerisinde Niş'te yollar, köprüler inşa ettirdi. Abdülhamid tarafından sadrazamı tayin edildi. Gökhan Çetinsaya - Tufan Buzpınar, "Midhat Paşa", *DİA*, XXX, 7-11.

¹⁷¹ Ebû Gûdde, *et-Târîhu'l-'Usmânî fî ş'iri Şevkî*, 14-18.

3. 4. 2. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili (Basît):

الدستور العثماني

بشرى البرية قاصيها ودانيها	1
لما رآها بلا زكن تداركها	2
أسدى إلينا أمير المؤمنين يداً	3
بيضاء ما شابها للأبرياء دم	4
وليس مستعظماً فضل ولا كرم	5
إن الندى والرضى فيه وأسرته	6
قوم على الحب والخلاص	7
خلافة الله في أحضان دولتهم	8
الرأي رأي أمير المؤمنين إذا	9
وإنما هي شورى الله جاء بها	10
حققت عند مناداة الجيوش بها	11
ولو منعت أريققت للعباد دماً	12
ومن يسس دولة قد سستها زمناً	13
أتى ثلاثون حولاً لم تذق سنة	14
تكاد من صحبة الدنيا وخبرتها	15
أما ترى الملك في عرس وفي	16
لما استعد لها الأقوام جئت بها	17
فضل لذاتك في أعناقنا ويد	18
خلافة الله جر الذيل حاضرها	19
هب النسيم على مقدونيا برداً	20
عائت عصائب فيها كالذئاب	21
الدين لله من شاء الإله هدى	22
ما كان مختلف الأديان داعية	23
الكتب والرسل والأديان قاطبة	24
تخلق الصفح تسعد في الحياة به	25
الله يعلم ما نفسي بجاهلة	26
حاط الخلافة بالدستور حاميتها	
بعد الخليفة بالشورى وناديتها	
جلت كما جل في الأملاك مسديها	
ولا تكدر بالاثام صافيتها	
من صاحب السكة الكبرى ومُنشيتها	
والله للخير هاديه وهاديتها	
وحسب نفسك إخلاص يزكيتها	
شاب الزمان وما شابت نواصيها	
حارت رجال وضلت في مرآيتها	
كتابته الحق يُعليها ويُعليها	
دم البرية إرضاء لباريتها	
وطاح من مَهَج الأجناد غاليها	
تهن عليه من الدنيا عواذيتها	
ولا استخفك للذات داعيتها	
تسيء ظنك بالدنيا وما فيها	
بدولة الرأي والشورى وأهليها	
كالماء عند غليل النفس صاديها	
عند الرعية من أسنى أياديها	
بما منحت وهز العطف باديها	
من بعد ما عصفت جمرأ سوافيها	
على الأقطيع لما نام راعيها	
لكل نفس هوى في الدين داعيها	
إلى اختلاف البرايا أو تعاديها	
خزائن الحكمة الكبرى لواعيها	
فالنفس يسعدها خلق ويثقيها	
من أهل خلتها ممن يُعاديها	

النَّفْسُ إِنْ كَبُرَتْ رَفَّتْ لِحَاسِهَا 27
 يَا شَعْبَ عُثْمَانَ مِنْ تُرْكٍ وَمِنْ عَرَبٍ 28
 صَبَرْتَ لِلْحَقِّ حِينَ النَّفْسُ جَارِعَةٌ 29
 وَاسْتَغْفَرْتَ كَرَمًا مِنْهَا لِشَانِهَا
 حَيَّاكَ مَنْ يَبْعَثُ الْمَوْتَى وَيُحْيِيهَا
 وَاللَّهُ بِالصَّبْرِ عِنْدَ الْحَقِّ مُوصِيهَا¹⁷²

Kasidenin Tercümesi

- 1) *Yakın ve uzak olan milletimize müjde olsun. Allah hilafetini Anayasa ile korudu.*
- 2) *Allah onun hilafetini direksiz görünce halife ve şura meclisi ile ona yardım etti.*
- 3) *Emirul müminin bize nimet elini uzattı. O belki sahibini liderler arasında şanı yüce olduğu gibi yüceltti.*
- 4) *Bu elki bembeyazdır ona günahsızların kanı bulaşmamıştır. Bu belki zulüm ile berraklığını bulanıklaştırmadı.*
- 5) *Hicaz demir yolunu inşa edene bu yaptığı iyilik büyük görünmez.*
- 6) *Muhakkak ki cömertlik ve hoşnutluk onda¹⁷³ ve ailesindedir. Allah ona ve ailesine muvaffak kılsın.*
- 7) *Muhakkak ki osmanlılar sevgi ve ihlas üzere hakim oldular. Sana ihlasın te-zkiyesi yeterlidir.*
- 8) *Allah'ın hilafeti uzun zamandır Osmanlı devletinin kucagındadır. Zaman yaşlandı lakin Osmanlı'nın perçemleri¹⁷⁴ ağarmadı.*
- 9) *Alim adamların görüşleri akli karıştırınca. Görüş emiru'l-muminin görüşüdür.*
- 10) *Aslında Allah hak kitabında şurayı koydu o kitap şurayı yüceltip paha biçilmez kıldı.*
- 11) *Ordular şura ile yönetilince yaratıcısının rızasına nail olmak için şura mil-letin kanının akıtılmasını engelledi.*
- 12) *Şayet şura kurulmasaydı halkın kanı akıtılırdı ve askerlerin canlarından en pahalı helak olurdu.*

¹⁷² Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, I, 335.

¹⁷³ Abdulhamit kast ediyor.

¹⁷⁴ Osmanlının gücünü zayıflatmadı.

- 13) *Her kim senin uzun zaman idare ettiğin devleti idare ederse ona dünyanın hileleri ve kötü olanları kolay gelir.*
- 14) *30 sene geçti bir uyuklama bile tutmadı seni dünya lezzetlerinin cezabeti seni aldatmadı.*
- 15) *Az kala dünya muaşereti ile edindiğin tecrüben dünya ve içindekilerden nefret ettirecekti.*
- 16) *Ehlinin mutluluğu ve şura devleti olmamız sebebiyle hilafetin düğün ve sevincini görüyor musun?*
- 17) *Sen nasıl ki halkın ihtiyacı olduğunda anayasa çıkardın. Çok susamış bir kişiye suyun verilmesi gibi.*
- 18) *Bu anayasa vermen senin bizim boynumuzdaki ihsanın ve halka vermiş olduğun nimetlerin en yücesidir*
- 19) *Allah ın hilafet sancağı altında şehirliler bu ihsanınla övündüler köylüler mutluluktan oynadılar*
- 20) *Makedonya'da fitne rüzgarları köz gibi estikten sonra bu dusturla güzel meltemler esmeye başladı*
- 21) *Çoban uyuyan sürüye kurtların saldırması gibi o makedonyada da çeteler ara bozmuştur¹⁷⁵*
- 22) *Din Allahındır kime isterse hidayet eder her kişi de hidayet için bir heva heves vardır*
- 23) *dinlerin değişik olması halk arasında düşmanlık sebebi olmadı*
- 24) *Kitaplar, rasüller ve dinlerin hepsi anlayana büyük hikmet hazinesidir*
- 25) *Affetmeyi kendine düstür edin onunla hayatında mutlu olursun çünkü ahlak insanı ya mutsuz eder ya da mutlu eder*
- 26) *Allah biliyor ki ben dostumu düşmanımı ayırmaktan cahil değilim*
- 27) *Nefis yüceldikçe ona haset edene acır ve ondan cömert olduğu için kerih görene istiğfar ediyor*
- 28) *Ey Arap ve Türk olan Osmanlı milleti ölüleri diriltenin selamı sana olsun*
- 29) *Nefis kaygılandığı vakitte hak için sabrettin nefis hak üzerine Allah sabrı tavsiye etti¹⁷⁶*

¹⁷⁵ Yani hilafet ve makedonya arasını bozmuştur.

Ahmet Şevki anayasanın ilanından dolayı çok sevinmiştir. Bu işi Hz. Musa'nın "yedi beyza" mucizesine benzetmiş ve çok kıymetli bulmuştur. Bu ameliyeyi Allah'ın emrettiği şuranın bir gereği olarak görmüştür. Bu vesileyle II. Abdulhamid'in hikmetli yönetimini övmüştür.

3. 5. TÜRKLERE SELAM

3. 5. 1. Kasidenin Nedeni

Sultan Abdulhamid'in yönetimden uzaklaştırılmasıyla Bulgaristan, Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlık ilan etti, Avusturya 1878'de Bosna-Hersek illerini ilhak etti. Girit Adası Yunanistan ile birlik ilan etti. İttihat ve Terakki Osmanlı İmparatorluğu topraklarını azaltan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun prestij tezahürlerini ortadan kaldıran bu gibi durumlar karşısında güçsüz duruyordu.¹⁷⁷ Şevki, bu ülkelerin İttihat ve Terakki hükümeti ile halife arasındaki ihtilafı görünce üzüldü. Hemen Türkleri birleştirmeye çağıran şiir yazdı.

3. 5. 2. Kaside Metni, Tercüme ve Tahlili (Basît):

تحية للترك

الدَّهْرُ يَقْظَانُ وَالْأَحْدَاثُ لَمْ تَنْمِ	1
لَعَلَّكُمْ مِنْ مِرَاسِ الْحَرْبِ فِي نَصَبِ	2
لَقَدْ فَتَحْتُمْ فَأَعْرَضْتُمْ عَلَى شَبَعِ	3
هَبَّوْا بِكُمْ وَبِنَا لِلْمَجْدِ فِي زَمَنِ	4
هَذَا الزَّمَانُ تُنَادِيكُمْ حَوَادِثُهُ	5
فَالسَّيْفُ يَهْدِمُ فَجَرًا مَا بَنَى سَحْرًا	6
قَدْ مَاتَ فِي السَّلَامِ مَنْ لَا رَأْيَ	7
وَأَصْبَحَ الْعِلْمُ رُكْنَ الْآخِذِينَ بِهِ	8
فَمَا رُقَادُكُمْ يَا أَشْرَفَ الْأُمَمِ	
وَهَذِهِ ضَجَعَةُ الْآسَادِ فِي الْأَجَمِ	
وَالْفَتْحُ يَعْتَرِضُ الدَّوْلَاتِ بِالتَّخَمِ	
مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ ذُبَابٌ كَانَ فِي الْغَنَمِ	
يَادُولَةُ السَّيْفِ كَوْنِي دَوْلَةَ الْقَلَمِ	
وَكُلُّ بُنْيَانٍ عِلْمٍ غَيْرُ مَنْهَدِمِ	
وَسَوَّتِ الْحَرْبُ بَيْنَ الْبَهْمِ وَالْبَهْمِ	
مَنْ لَا يُقِمُّ رُكْنَهُ الْعِرْفَانُ لَمْ يَقُمْ	

¹⁷⁶ Şair bu beyitle bu ayeti kerimeye işaret etti.

¹⁷⁷ Ebû Ğudde, *et-Târîhu'l-'Usmânî fî ş'iri Şevkî*, 57.

9	النَّاسُ تَسْحَبُ فَضْفَاضَ الْغَنَى مَرَحاً	وَنَحْنُ نَلْبَسُ عَنْهُ ضِيقَةَ الْعُدَمِ
10	يَا فِتْيَةَ التُّرْكِ حَيَّا اللَّهَ طَلَعَتْكُمْ	وَصَانَكُمْ وَهَدَاكُمْ صَادِقَ الْخِدَمِ
11	تُحِلُّكُمْ مِصْرُ مِنْهَا فِي ضَمَائِرِهَا	وَتُعْلِنُ الْحُبَّ جَمّاً غَيْرَ مُتَّهِمِ
12	فَنَحْنُ إِن بَعُدَتْ دَارٌ وَإِنْ قَرُبَتْ	جَارَانِ فِي الضَّادِ أَوْ فِي الْبَيْتِ وَالْحَرَمِ
13	نَاهِيكَ بِالسَّبَبِ الشَّرْقِيِّ مِنْ نَسَبِ	وَحَبَّادَا سَبَبِ الْإِسْلَامِ مِنْ رَحِمِ
14	شَمَلِ اللُّغَاتِ لَدَى الْأَقْوَامِ مُلْتَمِّمِ	وَالضَّادِ فِينَا بِشَمَلٍ غَيْرِ مُلْتَمِّمِ
15	فَقَرَّبُوا بَيْنَنَا فِيهَا وَبَيْنَكُمْ	فَإِنَّهَا أَوْثَقُ الْأَسْبَابِ وَالذِّمَمِ
16	وَكُلُّنَا إِن أَخَذْنَا بِالْفَلَاحِ يَدٌ	وَسَعَيْنَا قَدَمٌ فِيهِ إِلَى قَدَمِ
17	فَلَا تَكُونَنَّ تُرْكِيَا الْفَتَاةَ وَلَا	تِلْكَ الْعَجُوزَ وَكُونُوا تُرْكِيَا الْقَدَمِ
18	فَسَيْفُهَا سَيْفُهَا فِي كُلِّ مُعْتَرِكِ	وَعَدْلُهَا طَوْقُ الْإِسْلَامِ بِالْبَعَمِ ¹⁷⁸

Kasidenin Tercümesi

- 1) Kader uyanık olur ama olaylar uyumadı. Ey ümmetlerin en şereflipleri sizin uyuma sebebiniz nedir.
- 2) Umulur ki siz savaştan dolayı yorgunsunuz. Ve bu aslanların yuvalarında yatmaları gibidir.
- 3) Sizler çok fetih yaptınız doydunuz yüz çevirdiniz. Fetihler devletlere hazımsızlık yapabilir.
- 1) 4Had yüceltmek için kalkın bizi de kaldırın. Bu zamanda kurt olmayan koyun olur.
- 4) Bu zamanın olayları sizi çağırıyor. Ey devletin kılıcı devletin kalemi ola
- 5) Kılıç gece bina edilenleri sabah yıkıyor. Ancak bütün bina edilen ilimler yıkılmaz.
- 6) Muhakkak ki sulh da korunacak görüşü olmayan öldü. Savaş güçlü olan adam ve hayvan yavruları arasında eşitlendi.
- 7) İlim kendisini alanların direği oldu. İrfanın rüknünü kaldıramadığı kimse kalkamaz.
- 8) Diğer insanlar rahatlıktan zenginliğin uzun elbisesini çekiyorlar. Biz yokluk ve darlık elbisesini giyiyoruz.

¹⁷⁸ Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, I, 267.

- 9) *Allahtan simanıza selamlar olsun. Allah sizi korusun sizi doğru hizmetlere ulaştırsın.*
- 10) *Mısırın kalbinde çok büyük yeriniz vardır. Suçlanmayacak büyük bir sevgiyi ilan ediyor.*
- 11) *Evlerimiz yakın ve uzak olsa bile hem Arapça diline hem herami şerif ve Beytullah'ta komşuyuz.*
- 12) *Doğru nesebi sana yeterlidir. İslam münasabeti ile kardeşlik ne güzeldir.*
- 13) *Kavimlerde dil birliği kaynaşmaktır. Arapça dil birliği bizde kaynaşmamıştır.*
- 14) *Arapçayla aranızı yaklaştırın. Çünkü bu birlik en sağlam ve en güveniliridir.*
- 15) *Eğer tek el olursak başarılı oluruz başarıda adım adım ilerlemiş oluruz*
- 16) *Tecrübesiz genç Türkiye veya bitkin yaşlı olmayın eski dönem gibi olun*
- 17) *Her savaşta kılıcı kılıçtı adaleti de İslam'ı nimetlerle kuşattı.*

Şiirden anlaşılabacağı üzere Ahmet Şevki işlerin çıkmaza girdiğini görünce medih üslubunu bırakarak nasihat ve olumlu eleştiriye başlamıştır. Türklerin durgunluğunu dile getirerek artık kılıç yerine bilimin takip edilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu eleştirilerinin din kardeşlerinin birbirini doğruya çağırması kabilinden anlaşılması gerektiğini ifade ederek İslam kardeşliğine ve Müslümanların birliğine dikkat çekmiştir.

3. 6. İSLAM HİLÂFETİ

3. 6. 2. Kasidenin Nedeni

Otuz üç yıllık saltanatı boyunca II. Abdülhamid İslâm dünyasını genel olarak Osmanlı hilâfeti etrafında birleştirmeyi başarmış ve ortak bir kamuoyu oluşturmuştu. II. Meşrutiyet döneminde ise hilâfetin kazanmış olduğu milletlerarası mahiyet korunmaya çalışılmış, fakat iç siyasetteki konumu daraltılmak istenmiştir. Hilâfet kurumu, Otuzbir Mart Vak'ası'ndan sonra çıkarılan 5 Şâban 1327 (22 Ağustos 1909) tarihli kanunla hali-fenin hak ve yetkileri daha da sınırlandırılarak güç ve itibar kaybına uğratıldı. I. Dünya Savaşı'ndan mağlûp çıkan devletlere uygulanacak yaptırımlar galipler arasında tartışılırken hilâfeti elinde bulunduran Osmanlılar'ın daima potansiyel bir panislâmist tehdit oluşturacağı ve bu tehdidin bertaraf edilmesi gerektiği fikri arka planda mevcuttu; nite-

kim Sevr Antlaşması'nın şartları da aynı zamanda bu hedefe yönelikti.¹⁷⁹ Şevki hilafetin durumuyla ilgili şu hususları dile getirmektedir.

3. 6. 2. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili (Kâmil):

خلافة الإسلام

1	عَادَتِ أَغَانِي الْغُرْسِ رَجَعَ نُوحٍ	وُنُعِيتَ بَيْنَ مَعَالِمِ الْأَفْرَاحِ
2	كُفِّنَتْ فِي لَيْلِ الزَّفَافِ بِثَوْبِهِ	وُدْفِنَتْ عِنْدَ تَبْلُجِ الْإِصْبَاحِ
3	شُيِّعَتْ مِنْ هَلَعٍ بِعَبْرَةِ ضَاحِكٍ	فِي كُلِّ نَاحِيَةٍ وَسَكْرَةِ صَاحِ
4	صَجَّتْ عَلَيْكَ مَآذِنُ وَمَنَابِرُ	وَبَكْتَ عَلَيْكَ مَمَالِكُ وَنَوَاحِ
5	الْهِنْدُ وَالْهَلَّةُ وَمِصْرُ حَزِينَةُ	تَبْكِي عَلَيْكَ بِمَدْمَعِ سَحَاحِ
6	وَالشَّامُ تَسْأَلُ وَالْعِرَاقُ وَفَارِسُ	أَمَحَا مِنَ الْأَرْضِ الْخِلَافَةَ مَاحِ
7	وَأَتَتْ لَكَ الْجُمُعُ الْجَلَائِلُ مَأْتَمًا	فَقَعَدْنَ فِيهِ مَقَاعِدَ الْأَنْوَاحِ
8	يَا لِلرِّجَالِ لِحُرَّةٍ مَوْوُودَةٍ	قَتَلْتَ بِغَيْرِ جَرِيرَةٍ وَجُنَاحِ
9	إِنَّ الَّذِينَ أَسَتْ جِرَاحَكَ حَرْبُهُمْ	قَتَلَتْكَ سَلْمُهُمْ بِغَيْرِ جِرَاحِ
10	هَتَكُوا بِأَيْدِيهِمْ مُلَاءَةً فَخَرِهِمْ	مَوْشِيَةً بِمَوَاهِبِ الْفَتَاحِ
11	نَزَعُوا عَنِ الْأَعْنَاقِ خَيْرَ قِلَادَةٍ	وَنَضَوْا عَنِ الْأَعْطَافِ خَيْرَ وَشَاحِ
12	حَسَبُ أَتَى طَوْلُ اللَّيَالِي دُونَهُ	قَدْ طَاحَ بَيْنَ عَشِيَّتَيْهِ وَصَبَاحِ
13	وَعَلَاقَةٌ فُصِمَتْ غُرَى أَسَابِيهَا	كَانَتْ أَبَرَّ عَلائِقِ الْأَرْوَاحِ
14	جَمَعَتْ عَلَى الْبِرِّ الْحُضُورَ وَرُبَّمَا	جَمَعَتْ عَلَيْهِ سَرَائِرَ النُّزَاحِ
15	بَكَتِ الصَّلَاةُ وَتِلْكَ فِتْنَةٌ عَابَتْ	بِالشَّرْعِ عَرِيْدَ الْقَضَاءِ وَقَاحِ
16	أَفْتَى خُرْعَبِلَةً وَقَالَ ضَلَالَةٌ	وَأَتَى بِكُفْرٍ فِي الْبِلَادِ بَوَاحِ
17	مَالِي أُطَوِّفُهُ الْمَلَامَ وَطَالَمَا	قَلَّدْتُهُ الْمَآثُورَ مِنْ أَمْدَاحِ
18	الْحَقُّ أَوْلَى مِنْ وَلِيِّكَ حُرْمَةٍ	وَأَحَقُّ مِنْكَ بِنَصْرَةٍ وَكِفَاحِ
19	أَدْوَا إِلَى الْغَازِي النَّصِيحَةَ يَنْتَصِحُ	إِنَّ الْجَوَادَ يَثُوبُ بَعْدَ جِمَاحِ

¹⁷⁹ Azmi Özcan “Hilâfet “, DIA, XVII, 546-553.

20	إِن الْغُرُورَ سَقَى الرَّئِيسَ بِرَاحِهِ	كَيْفَ احْتِيَالُكَ فِي صَرِيعِ الرَّاحِ
21	نَقَلَ الشَّرَائِعَ وَالْعَقَائِدَ وَالْقُرَى	وَالنَّاسَ نَقَلَ كَتَائِبَ فِي السَّاحِ
22	غَرَّتْهُ طَاعَاتُ الْجُمُوعِ وَدَوْلَةٌ	وَجَدَ السَّوَادُ لَهَا هَوَى الْمُتَرَاكِحِ
23	عَهْدُ الْخِلَافَةِ فِي أَوَّلِ ذَائِدِ	عَنْ حَوْضِهَا بِبِرَاعَةٍ نَضَّاحِ
24	حُبِّ لِدَاتِ اللَّهِ كَانَ وَلَمْ يَزَلْ	وَهَوَى لِدَاتِ الْحَقِّ وَالْإِصْلَاحِ
25	إِنِّي أَنَا الْمَصْبَاحُ لَسْتُ بِضَائِعِ	حَتَّى أَكُونَ فَرَاشَةَ الْمَصْبَاحِ
26	لَا تَبْذُلُوا بُرْدَ النَّبِيِّ لِعَاجِزِ	عُزْلٍ يُدَافِعُ دُونَهُ بِالرَّاحِ
27	بِالْأَمْسِ أَوْهَى الْمُسْلِمِينَ جِرَاحَهُ	وَالْيَوْمَ مَدَّ لَهُمْ يَدَ الْجِرَاحِ
28	فَلْتَسْمَعَنَّ بِكُلِّ أَرْضٍ دَاعِيَا	يَدْعُو إِلَى الْكَذَابِ أَوْ لِسَجَاحِ
29	وَلْتَشْهَدَنَّ بِكُلِّ أَرْضٍ فِتْنَةً	فِيهَا يُبَاغُ الدِّينُ بَيْعَ سَمَاحِ
30	يُفْتَى عَلَى ذَهَبِ الْمُعِزِّ وَسَيْفِهِ	وَهَوَى النُّفُوسِ وَحَقْدِهَا

3. 6. 3. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili

- 1) *Düğün türküleri, ağlayanların hıçkırıklarına dönüştü, Düğün-dernek kaybolup gitti.*
- 2) *Hilafet, zıfaf gecesinde gelinlik elbiseleriyle kefenlendi, Sabah karanlığıyla kabre konuldu.*
- 3) *Çılgınlık içinde her tarafta sırtan bir ibretle, Bir sarhoşluk içinde uğurlandı.*
- 4) *Ey Hilafet, minare ve minberler senin için feryad etti. Hürler ve köleler sana ağladı.*
- 5) *Hindistan ah-ü vah ile doldu, Mısır üzüntüye garkoldu. Yağmur gibi dökülen gözyaşları ile sana ağladı!*
- 6) *Şam, Irak Acemistan sorar; Yeryüzünden Hilafeti kim sildi?*
- 7) *Senin o büyük topluluğun mateme büründü, Ağlayıp gözyaşı dökenlere dönüştü.*
- 8) *Eyvah efendiler! Vah o diri diri gömülene, Suçsuz ve günahsız katledilene.*

¹⁸⁰ Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, I, 114.

- 9) *Savaşarak seni yenemeyen kimseler, Sulh masasında seni katlettiler*
- 10) *Müslümanlar fetihlerin madalyalarıyla süslenen, Yorganlarını elleriyle parçaladılar.*
- 11) *Boyunlarına takılan madalyalarını çıkartıp attılar, Omuzlarından en güzel nişanlarını söküp aldılar.*
- 12) *Uzun süre devam eden o şeref, Yatsıyla sabah arasında kaybolup gitti.*
- 13) *Bütün canlılara gösterilen en merhametli alaka, Bir anda beli kırılıp gitti.*
- 14) *Hilafet her toplu harekette Müslümanları, Birleştirip saflarını düzeltir yürüyüşlerini nizama koyardı.*
- 15) *Namazlar bile inledi bu bir fitne idi, Şeriatle oynayanın, sarhoş hayâsızın fitnessiydi.*
- 16) *Gülünç fetvalar verdi, sapık sözler söyledi, Memlekete apaçık bir küfür getirdi.*
- 17) *Bana ne oluyor ki önceden onu sürekli överdim. Niçin beni azarlamaya mecbur bıraktı.*
- 18) *Hak senin önderinden hürmete daha layıktır. Hak; zafere ve mücadelesin ve senden daha evladır.*
- 19) *Gaziye öğüt alacağı nasihatı iletin; Muhakk ki asil at dik başlılıktan sonra doğruya döner.*
- 20) *Kibir eliyle başbakanı kibir içerdi ve şarhoş etti. Gerçek içki sarhoşu olduğun zaman ne yapacaksın!*
- 21) *Taburları savaşa soktuğu gibi. Bu karar ile şeriat inanç illeri ve insanları da savaşa soktun.*
- 22) *Topluluğun itaati ve devletin büyüklüğü seni kibirlendirdi. Bu koca devlete heva hevesinle siyah taziye elbisesi giydirdi.*
- 23) *Hilafet makamı iyi bilirki hilafet bölgesinde en mükemmel savunan ilk kişi benim.*
- 24) *Eskiden ve halen daha Allah'ın zatını sevdiğim için ve hak ulah aşkı için hilafeti savunuyorum.*
- 25) *Ben şiirin ışığını ve ölümün ancak bu yolda olacaktır. Kelebeğin ılık uğrunda öldüğü gibi.*

- 26) *Peygamberin hilafet hırkasını aciz savunmasız ve eliyle güçsüz bir şekilde savunan kişiye saçı vermeyin.*
- 27) *Dün müslümanları yaralayarak dayanıksız bıraktı. Bugün ise yaralayanlara müslümanları öldürmek için fırsat verdi.*
- 28) *Her yerde Müseyleme ve Secah 'ın yalanları gibi tebliğe ileri yalan sesini duyacaksın*
- 29) *Heryerde fitnenin yayılmasına şahitlik edeceksiniz. Bu fitnenin özelliği ise dinin gönül rahatlığıyla satılmasıdır.*
- 30) *Liderin parasına nail olmak ve kılıcından korkulduğundan dolayı nefsin isteği ve kininden dolayı fetva verilecek.*

Ahmet Şevki hilafete büyük değer vermektedir. Onu Müslümanların birleştirici bir unsuru olarak görmekteydi. Hilafet kaldırılınca bu karardan dönülmesi gerektiğini ifade etti. Şevki bu şiirinde de iktibas sanatını sanatını kullanmıştır. Şerif Hüseyin'in hilafeti üstlenmesi teşebbüsüne de karşı çıkmıştır.

3. 7. YENİ ENDÜLÜS

3. 7. 1. Kasidenin Nedeni

Avusturya Cumhuriyeti ve Bulgaristan'ın, daha önce bildirildiği gibi, 1908'in sonlarında bağımsızlığını ilan etmesinden sonra, İtalya ayrıca 1911'de Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etti ve Trablus'u işgal etti. Romanya, Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan sadece Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlık ilan etmeyi durmadılar. Hatta Ekim 1912'de Türklere savaş ilan ettiler ve Avrupa ülkelerinin yardımıyla Makedonya'daki Osmanlı topraklarına saldırdılar.

Edirne halkından gelen güçlü ve ölümcül bir savunmadan sonra binlerce şehit öldürüldü. Savaşın sonunda, Bulgaristan'ın stratejik olarak konumlandırılmış Edirne şehrini ele geçirmesi, Edirne 15 yüzyılda Osmanlıların başkenti olduğu, Osmanlı Padişahları Edirne de gömüldü için büyük bir sembolik statüye sahiptir.¹⁸¹

¹⁸¹Ebû Ğudde, *et-Târîhu'l-'Usmânî fî ş'iri Şevkî*, 71.

Bu felaket Şevki duygularını derinden şok etti, derinliklerine nüfuz etti, Bu korkunç yıldırım düşüşünün yeni bir Endülüs'ün başlangıcı olduğunu hissetti Şevki Edirne en güçlü şiirlerinden birinde ağladı, :

3. 7. 2. Kaside Metni, Tercümesi ve Tahlili (Kâmil):

الأندلس الجديدة

1	يا أختَ أَنْدَلُسٍ عَلَيْكَ سَلامٌ	هَوَتْ الْخِلَافَةُ عَنْكَ وَالْإِسْلَامُ
2	نَزَلَ الْهَلَالُ عَنِ السَّمَاءِ فَلَيْتَهَا	طَوَّيْتُ وَعَمَّ الْعَالَمِينَ ظَلَامُ
3	أَزْرَى بِهِ وَأَزَالَهُ عَنْ أَوْجِهِهِ	قَدَرٌ يَحُطُّ الْبَدْرَ وَهُوَ تَمَامُ
4	جُرْحَانِ تَمْضِي الْأُمْتَانِ عَلَيْهِمَا	هَذَا يَسِيلُ وَذَاكَ لَا يَلْتَامُ
5	بِكُما أُصِيبَ الْمُسْلِمُونَ وَفِيكُمْ	دُفِنَ الْيَرَاغُ وَغُيِبَ الصَّمْصَامُ
6	لَمْ يُطَوِّ مَاتَمُهَا وَهَذَا مَاتَمٌ	لَبَسُوا السَّوَادَ عَلَيْكَ فِيهِ وَقَامُوا
7	مَا بَيْنَ مَصْرَعِهَا وَمَصْرَعِكَ انْقَضَتْ	فِيمَا نُحِبُّ وَنَكْرَهُ الْأَيَّامُ
8	وَالْدَهْرُ لَا يَأْلُو الْمَمَالِكَ مُنْذِرًا	فَإِذَا غَفَلْنَا فَمَا عَلَيْهِ مَلَامُ
9	لَوْ آثَرُوا الْإِصْلَاحَ كُنْتَ لِعَرْشِهِمْ	رُكْنَا عَلَى هَامِ النُّجُومِ يُقَامُ
10	وَلَقَدْ يُقَامُ مِنَ السُّيُوفِ وَلَيْسَ مِنْ	عَثَرَاتِ أَخْلَاقِ الشُّعُوبِ قِيَامُ
11	بِالْأَمْسِ أَفْرِيقًا تَوَلَّيْتُ وَانْقَضَى	مُلْكُكَ عَلَى جِيدِ الْخِصَمِّ جِسَامُ
12	مِنْ فَتْحِ هَاشِمٍ أَوْ أُمَيَّةٍ لَمْ يُضِعْ	آسَاسُهَا تَتَرَّرُ وَلَا أَعْجَامُ
13	وَالْيَوْمَ حُكْمُ اللَّهِ فِي مَقْدُونِيَا	لَا نَقْضَ فِيهِ لَنَا وَلَا إِبْرَامُ
14	عِيسَى سَبِيلُكَ رَحْمَةً وَمَحَبَّةً	فِي الْعَالَمِينَ وَعِصْمَةً وَسَلَامُ
15	مَا كُنْتُ سَقَاكَ الدِّمَاءِ وَلَا إِمْرًا	هَانَ الضِّعَافُ عَلَيْهِ وَالْأَيَّتَامُ
16	يَا حَامِلَ الْأَلَامِ عَنْ هَذَا الْوَرَى	كَثُرَتْ عَلَيْهِ بِاسْمِكَ الْآلَامُ
17	وَالْيَوْمَ يَهْتَفُ بِالصَّلِيبِ عَصَائِبُ	هُمْ لِلْإِلَهِ وَرُوحِهِ ظَلَامُ
18	خَلَطُوا صَلِيلَكَ وَالْخَنَاجِرَ وَالْمُدَى	كُلُّ أَدَاةٍ لِلْأَذَى وَحِمَامُ
19	كَمْ مُرَضِعٍ فِي حِجْرِ نِعَمَتِهِ غَدَا	وَلَهُ عَلَى حَدِّ السُّيُوفِ فِطَامُ
20	وَأَخِي ثَمَانِينَ إِسْتُبِيحَ وَقَارُهُ	لَمْ يُغْنِ عَنْهُ الضَّعْفُ وَالْأَعْوَامُ

21	وَمُهَاجِرِينَ تَنَكَّرَتْ أوطانُهُمْ	ضَلُّوا السَّبِيلَ مِنَ الذُّهُولِ وَهَامُوا
22	يَتَلَقَّوْنَ مُودَّعِينَ دِيَارَهُمْ	وَاللَّحْظُ مَاءٌ وَالْدِيَارُ ضِرَامٌ
23	يَا أُمَّةً بِفَرَقٍ فَرَّقَ بَيْنَهُمْ	قَدَرٌ تَطْيِشُ إِذَا أَتَى الْأَحْلَامُ
24	فِيَمِ التَّخَاذُلِ بَيْنَكُمْ وَوَرَاءَكُمْ	أُمَمٌ تُضَاعُ حُقُوفُهَا وَتُضَامُ
25	مَا لَيْسَ يَدْفَعُهُ الْمُهَنْدُ مُصَلَّتًا	لَا الْكُتُبُ تَدْفَعُهُ وَلَا الْأَقْلَامُ
26	أَبْقَى الْمَمَالِكِ مَا الْمَعَارِفُ أُسُّهُ	وَالْعَدْلُ فِيهِ حَائِطٌ وَدِعَامُ
27	وَدَعُوا التَّفَاخَرَ بِالتَّرَاثِ وَإِنْ غَلَا	فَالْمَجْدُ كَسْبٌ وَالزَّمَانُ عِصَامُ
28	إِنَّ الْغُرُورَ إِذَا تَمَلَّكَ أُمَّةً	كَالزَّهْرِ يُخْفِي الْمَوْتَ وَهُوَ زُؤَامُ
29	اللَّهُ يَشْهَدُ لَمْ أَكُنْ مُتَحَرِّبًا	فِي الرُّزَى لَا شَيْعٌ وَلَا أَحْزَامُ
30	وَإِذَا دَعَوْتُ إِلَى الْوَيْلِ فَشَاعِرٌ	أَقْصَى مُنَاهُ مَحَبَّةٌ وَوَيْلَامُ
31	وَقَفَ الزَّمَانُ بِكُمْ كَمَوْقِفِ طَارِقٍ	الْيَأْسُ خَلْفٌ وَالرَّجَاءُ أَمَامُ
32	هَٰذَا الْبَقِيَّةُ لَوْ حَرَصْتُمْ دَوْلَةً	صَالَ الرِّشِيدُ بِهَا وَطَالَ هِشَامُ
33	خَفَتِ الْأَذَانُ فَمَا عَلَيْكَ مُوَحِّدٌ	يَسْعَى وَلَا الْجَمْعُ الْحَسَنُ تُقَامُ
34	صَبْرًا أَدْرَنَةً كُلُّ مُلِكٍ زَائِلٌ	يَوْمًا وَيَبْقَى الْمَالِكُ الْعَلَامُ ¹⁸²

Kasidenin Tercümesi

- 1) Ey Endeüs 'ün kız kardeşi sene selem olsun, Hilafet ve islam senden düşürüldü.
- 2) Hilal¹⁸³gök yüzünden düşürüldü. Dünyayı karanlık kapladı keşke kıyamet kopsaydı.
- 3) Kader o hileli yüksek mertebeden aşağı indirdi, dolonay hilal şekline getiren gibidir.
- 4) Bu iki yera¹⁸⁴ üzerine Arap ve Türk milleti yaşarlar, bu yeni yarakanıyor o eski yare ise iyileşmiyorn.
- 5) Zizinle¹⁸⁵Müslümanlar müsibet olundu, sizin içinde kalem¹⁸⁶ve kılıç kaybol mezarına gömüldü.

¹⁸² Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, I, 273.

¹⁸³ İslam alemeti olan hilal.

¹⁸⁴ İki yara den maksad Endelus ve Edirne kaybedilmesi.

- 6) *Eski cenazemiz bitmeden yeni cenaze geldi, Edirne senin için siyah taziye elbisesi giydiler.*
- 7) *Ölümün İle Ölümü Arasında Geçer, Nice Sevip Sevmediğimiz günler.*
- 8) *Zaman saltanatları hep uyarır Gaflete, düşseler ona yoktur sitem.*
- 9) *İslahı tercih etseler idi. Onların tahtının, esazı olur idin yıldızların üstünde.*
- 10) *Savaşın yenilgisinde kurtulur ümmet, Fakat kötü ahlaktan kurtulamaz.*
- 11) *Ha dün Afrikada hükümdarlığımız kalmadı, denizin üzerinde yüce hükümdarlık idi.*
- 12) *Haşimilerin ve Emevilerin Fethinden, beri ne Tatar ne de Acem (Hiristiyan) esasını yıkabildi.*
- 13) *Bugün de Makadonya'da hükümlere, ne itirazımız var ne de kararımız var.*
- 14) *Ey İsa alemde senin yolun rahmet ve, muhabbettir korunma ve barıştır.*
- 15) *Ne kan dökücü idin ne de zayıflere, ve yetimlere adi idin.*
- 16) *Ey dünyanın acılarını sırtında taşımış, senin adına dünyaya acılar çoğaltılmış.*
- 17) *Bugün de nice çeteler hacın adına, bağırır Allah'a ve ruhuna zulm edenlerdir.*
- 18) *Hacı'nı hançerler ve bıçaklarla karıştırmış hepsi ölümün ve eziyetin edatıymış.*
- 19) *Nice bebek annesinin kucağındayken kılıcın ucuyla öldürülerek süten kesildi.*
- 20) *Seksen yaşındaki kardeşimin vakarı gasp edildi, ne zayıflığı ne de yaşı onu koruya bildi.*
- 21) *Nice Muhacirin vatani değiştirildi korkudan yollarını şaşırıp kaybettiler.*
- 22) *Diyarlarını Veda Ederek dönüp bakarlar, Gözleri Yaşla dolar evleri alev alev yanar.*
- 23) *Ey İstanbul'daki millet gelmesiyle, akılla kaybolan kadar aranızı dağıttı.*
- 24) *Sizin arkanızda hakları kaybolan, ümmetlere zulm edilirken niye ihtilafe düştünüz?*
- 25) *Kılıcın savunamadığını ne kitap, ne de kalem savuna bilir.*

¹⁸⁵ Endelus ve Edirne

¹⁸⁶ Kalem den maksad ilim dir.

- 26) *Memleketleri ayakta tutan şey, ancak marifet ve adelettir esasıdır.*
- 27) *Geçmişle övünmeyi bırakın çok değerli olsa bile, yücelik övünmekle değil yapmakla kesb edilir.*
- 28) *Gururu ve övünmeyi bırakın çünkü gurur bir ümmete, hakim olursa çiçek gibi dışı güzel içi ölüm gizler.*
- 29) *Allah şahidim ki musibet zamanında, ne bir cemaate ne de bir gruba bağlı oldum.*
- 30) *İtifaka çağırıldığında uyumu ve, muhabbeti hedeflenen şair oldum.*
- 31) *Zaman sizi öyle bir durumda bıraktı ki, Tarık'ın durumu gibidir arkanızda yeis önünüzde ümit var.*
- 32) *Şu kalan topraklar dikkat ederseniz Raşit, ve Hişam onunla yüce mertebeye gelmiş bir devlettir.*
- 33) *Ezan sesi dindi üzerinde tevhit edip, yürüyen kimse yok ki cumalar da kılınmaz oldu.*
- 34) *Ey Edirne sabret ki bütün memleketler, zaildir ancak Allah'ın mülkü bakidir.*

Ahmet Şevki Edirne'nin düşmesi neticesinde bunu Endülüs'ün düşmesine benzetmiş ve üzüntüsünü dile getirmiştir. Zira Edirne uzun dönem Osmanlı'nın başkentliğini yapmıştır. Kaside mersiye türündedir. Kasidesine nesible başlamıştır. Şiirde bir çok edebi sanat kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AHMET ŞEVKİ ve ABDULHAMİD HAN

Şevki sekiz yaşındayken Sultan Abdülhamit halifeliği aldı. Bu sebeple şairimiz Sultan'ın başarılarını göre göre büyüdü. Sultan siyaseti ve cesaretiyle halifeliğin ihtişamını ve Osmanlı Padişahlarını prestijini geri kazanmıştı. Sultan'ın Ardışık zaferlerini ve müslümanların kutsallarını savunduğunu görünce Sultan Abdülhamit'in Kişiliği gün be gün Şevki'nin gözünde büyüdü. Sultan'ın bu kişiliğini şair Şevki kendi Divan'ında belirtmişti. Onu Müslümanların koruyucusu İslam ülkelerinin güç ve zafer kazandığı referans olarak görürdü.

Bu nedenle, sevgisinin boyutunu, halifelik pozisyonuna ve Sultan Abdülhamid'e olan bağlılığını şiirlerinde tarihi bir olay olarak belirtmedik bir yer bırakmadı. Bazı edebi kitaplarda bu ilişkiden söz etti:

Sultan Abdülhamit ve Şevki arasındaki ilişki güçlüydü. Bu ilişki birbirlerine karşılıklı isteklerle bağlantılıydı. Zamanının şair prensi Şevki, tarih hakkında derin bilgiye sahip bir şairdi. Dahası İslam'a derinden inanıyor ve İslam'a saldıranlara karşı savunucuydu. Sultan Abdulhamid'e gelince, Şevki'de ve şiirlerinde İslami politikaları, Osmanlı halifeliği ve çevresindeki Müslüman cematine güçlü destek buldu.¹⁸⁷ Şevki'nin muhalif Türklerin Sultan Abdulhamid'e katılma çağrısı bunu destekledi.

أَيُّهَا النَّافِرُونَ عُدُّوا إِلَيْنَا وَلَجُّوا الْبَابَ إِنَّهُ الْإِسْلَامُ
نِمْتُمْ ثُمَّ تَطْلُبُونَ الْمَعَالِي وَالْمَعَالِي عَلَى النَّيَامِ حَرَامٌ¹⁸⁸

- Ey ihlal edenler (muhalifler), geri dönün bize ve Sultan'ın kapısına girin, Çünkü bu islamın kapısıdır.
- Uyumakla yüksek makamları talep ediyorsunuz, Yüksek makam (şeref) Uyanlara haramdır.

Şevki 1892'de İstanbul'u ziyaret etti ve Sultan'ın misafiri oldu. Ona bir şiirle övgüde bulundu. Bu şiirde Sultan Abdulhamid'e olan sevgisini büyük bir hayranlıkla vurguladı.

¹⁸⁷ Ebû Ğudde, *et-Târîhu'l-'Usmânî fi ş'iri Şevkî*, 70.

¹⁸⁸ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahîha*, I, 284.

رَضِيَ الْمُسْلِمُونَ فَرَعَ عُثْمَانُ دُمَ فِدَاكَ الدَّوَامُ
إِيَّاهُ عَبْدَ الْحَمِيدِ جَلَّ زَمَانُ أَنْتَ فِيهِ خَلِيفَةٌ وَإِمَامٌ¹⁸⁹

- *İslam ve müslümanlar senden razı oldular sağ ol Ey Osman Gazi'nin dalı can sana feda olsun.*
- *Övün Ey Abdulhamid Senin halife ve imam olduğun zaman ne yücedir.*

Şevki Sultan Abdulhamid'i tüm ülkelerdeki Müslümanlardan sorumlu görürdü. Bu nedenle Şevki, 1904'te hacıların kervanına Medine'ye yaklaştıklarında bir saldırı gerçekleşince ve paralarını çaldırdıklarında Sultan'dan bir kasideyle imdat istedi.

ضَجَّ الْحِجَازُ وَضَجَّ الْبَيْتُ وَاسْتَصْرَحَتْ رَبُّهَا فِي مَكَّةِ الْأُمَمِ
قَدْ مَسَّهَا فِي حِمَاكَ الضُّرُّ فَاِقْضِ خَلِيفَةَ اللَّهِ أَنْتَ السَّيِّدُ

- *Hicaz, Kâbe ve harem'de gürültü çıktı ve Mekke'deki ümmetler Rabbini yardıma çağırıyordu.*
- *Senin korumanda ona(ümmetlere) zarar dokundu. Ey Allah'ın halifesi ona yardım et ki hakem efendi sensin.*

Uygun bir zamanda Şevki, Sultan Abdulhamid'e olan sevgisi ve duruşlarına verdiği destekle kendisine verilen hediyelere karşılık yapmadığını belirtmek ister.

أَخْلَصْتُ حُبِّي فِي الْإِمَامِ دِيَانَةً وَجَعَلْتُهُ حَتَّى الْمَمَاتِ
لَمْ أَلْتَمِسْ عَرَضَ الْحَيَاةِ وَإِنَّمَا أَقْرَضْتُهُ فِي اللَّهِ

- *Din için İmamı samimiyetle sevdim, Onu ölümüme kadar şiarım edindim.*
- *Ben dünya malını istemedim, onu ancak Allah ve Peygamber yolunda karz-ı hasen yaptım.*

Şevki bu şiirinde Abdulhamid'i överken direk Sultanın ismini vererek değil, Sultanın oturmuş olduğu Hilafet makamına “İmam” kelimesiyle gönderme yaparak övmüştür. Bu da Şevki'nin kişilerden bir çıkar elde etmek maksadıyla “medhiye” (medh etme karşılığında para almayı ümit etmek) yazmadığını, ancak o kişinin üstlenmiş olduğu görev ve üstün özellikleri ile övdüğünü göstermektedir.

¹⁸⁹ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahîha*, I, 281.

¹⁹⁰ Ahmed, Şevkî, *el-A'mâlu's-ş-riyetu'l-kâmile*, Dâru'l-avde, Beyrut 1988, I, 211.

¹⁹¹ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahîha*, II, 39.

Bu bölümde, Şevki ‘nin divani aracılığıyla Şevki ve Sultan Abdulhamid ile ilgili diğer olayları açıklayacağız. Bu bölüm altı kasideden oluşmaktadır. Beyitler özetlenerek zikredilmiştir.

4. 1. DİVANINI ABDULHAMİD’E HEDİYE ETMESİ

4. 1. 1. Kasidenin Nedeni

Ahmet Şevki kasidesinin bir nüshasını hediye etmiştir. Bu şiir kendi divanında bulunmamaktadır. Bu çalışma esnasında şiir eş-Şevkiyyatu’l-mechule adlı kitaptan bulunarak buraya ilave edilmiştir.¹⁹²

4. 1. 2. Keside Metni ve Tercümesi

اهداء ديوان الشوقيات للسلطان عبد الحميد

فَكُلُّ تَحِيَّةٍ دُونَ الْمَقَامِ	سَلَامُ اللَّهِ لَا أَرْضَى سَلَامِي	1
وَتَحَرُّسُ حَامِلِ الْأَمْرِ الْجَسَامِ	وَعَيْنٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ تَرَعَى	2
وَتُخْلِفُهَا عَلَى أُمِّ نِيَامِ	وَتُجِدُ مُقْلَةً فِي اللَّهِ يَقْظَى	3
وَأَنْتَ الشَّمْسُ فِي نَظَرِ الْأَنَامِ	وَمَنْ عَجَبٍ قِيَامُكَ فِي اللَّيَالِي	4
وَحُبُّ اللَّهِ فِي حُبِّ الْإِمَامِ	أَحَبُّ خَلِيفَةِ الرَّحْمَنِ جَهْدِي	5
وَحُسْنُ الْعُقْدِ يَظْهَرُ فِي النَّظَامِ	وَأَجْعَلُ عَصْرَهُ عُنوانَ شِعْرِي	6

Kasidenin Tercümesi

- 1) Bütün selamlar senin makamının altında olduğundan seni Allah'ın selamıyla selamlıyorum
- 2) Ey ağır yükü yüklenen Hz. Peygamberden (s. a. v.) bir göz seni gözetisin
- 3) Ümmetin uyuması için sen uyumuyorsun o halde imdadı Rasulüllahtan olsun
- 4) Sen halkın gözünde bir Güneş olduğun halde geceleri nasıl ortaya çıkıyorsun
- 5) Elimden geldiğinde Allah'ın halifesini severim. Çünkü halife sevgisi Allah sevgisindendir.

¹⁹² Şabrî, eş-Şevkiyyâtu’l-mechûle, 1, 151.

- 6) *Kolye güzelliği dizilişindeki düzeninden aldığı gibi ben de şiirimin başlığını senin asrın koyarak güzelleştiriyorum*

4. 2. KURTULUŞ

4. 2. 1. Kasidenin Nedeni

Temmuz 1905'te Sultan Abdülhamid bazı Ermeniler tarafından karara bağlanan bir suikast girişimine geçirdi. Bir araca bir bomba yerleştirdi ve Sultan'ın Cuma namazını kıldığı caminin avlusunda durdurdu, patlama zamanını Sultan'ın camiden çıktığı zamanla ayarlanmış. Sultan Abdülhamid dışarı çıkmadan biraz geç kaldı, Sultan caminin içinde bomba patladı ve 26 kişiyi öldürdü, Allah c. c halifeti korudu. Halife ise sakin, güçlü kaldı ve korku kalbine sızmadı. Bu olaydan önce deprem MS 1894'te ramazan bayramından sonra İstanbul'a çarptığında bir durum meydana geldi, Sultan Abdülhamid, Yıldız Sarayı'ndaydı ve onunla birlikte üst düzey devlet adamları misafiri gorurken, aniden şiddetli bir deprem sasirdi ve bir dakika sürdü, insanlar uçuş korkusuyla parka koşmaya başladılar, Sultan Abdülhamid ise, yerinden taşınmadı. sakin kaldı ve Kur'an'ın bazı ayetlerini okudu, müslümanların halifesine yakışan prestij durumunda kaldı. Sultan Abdülhamid'in bu günahkâr girişimden kurtulduğunu duyduğu memnuniyeti dile getirdi. ¹⁹³

Ahmet Şevki, Sultan'ın kişiliğinin gücüne olan hayranlığını ifade ettiği ve bir şiir düzenledi, Sultan'ın hayatta kalmasını dinin ve İslam kurtuluşu saydı.

¹⁹³Ebû Ğudde, *et-Târîhu'l-'Usmânî fî ş 'iri Şevkî*, 48.

4. 2. 2. Kaside Metni ve Tercümesi (Tavîl):

نِجَاة

نَجَاتُكَ لِلدِّينِ الْحَنِيفِ نَجَاةٌ	هَنِيئاً أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنَّمَا	1
بَقَاؤُكَ إِبْقَاءٌ لَهَا وَحَيَاةٌ	هَنِيئاً لَطْفُهُ وَالكِتَابِ وَأُمَّةٌ	2
تَجْزُهُ إِلَى أَعْدَائِهِ الرَّمِيَّاتُ	وَمَنْ يَكُ فِي بُرْدِ النَّبِيِّ وَثُوبُهُ	3
إِلَيْكَ وَيَسْعَى هَاتِفاً عَرَفَاتُ	يَكَادُ يَسِيرُ الْبَيْتُ شُكْرًا لِرَبِّهِ	4
وَتَأْتِي مِنَ الْقَتْلِ لَكَ الدَّعَوَاتُ	وَتُثْنِي مِنَ الْجَرْحِ عَلَيْكَ جِرَاحُهُمْ	5
فَمَا مَاتَ قَوْمٌ فِي سَبِيلِكَ مَاتُوا	وَمَا كُنْتَ تُحْيِيهِمْ فَكَيْلُهُمْ لِرَبِّهِمْ	6
وَمَا لِقُلُوبِ الْعَالَمِينَ ثَبَاتُ	بَأْيٍ فُؤَادٍ تَلْتَقِي الْهَوْلَ ثَابِتاً	7
وَقَارُكَ حَتَّى تَسْكُنَ الْجَنَابَاتُ	زُلْزِلَتْ مِنْ حَوْلِكَ الْأَرْضُ رَاذِهَا	8
سَلاماً وَبُرداً حَوْلَكَ الْغَمَرَاتُ	تَمْشَيْتَ فِي بُرْدِ الْخَلِيلِ فَخُضَّتْهَا	9
مَلَائِكُكَ مِنْ عِنْدِ الْإِلَهِ حُمَاةٌ	يَحُوطُكَ إِنْ خَانَ الْحُمَاةُ إِنْتِبَاهُهُمْ	10
لَهَا فِيكَ شُكْرٌ وَاجِبٌ وَرِكَاءُ	نَجَاتُكَ نِعْمَى لِلْإِلَهِ سَنِيَّةٌ	11
مَآثِرُ تُحْيِي الْأَرْضَ وَهِيَ مَوَاتُ	فَصَيَّرَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ثَنَاءَهَا	12
وَلَوْلَاكَ شَمَلُ الْمُسْلِمِينَ شَتَاتُ	فَلَوْلَاكَ مُلْكُ الْمُسْلِمِينَ مُضَيِّعٌ	13
وَقَدْ هَوَّنتَهُ عِنْدَكَ السَّنَوَاتُ	أَكَانَ لِهَذَا الْأَمْرِ غَيْرُكَ صَالِحٌ	14
تُعْنِيهِ عَلَيْهَا حِكْمَةٌ وَأَنَاءُ	وَمَنْ يَسُوسِ الدُّنْيَا ثَلَاثِينَ حِجَّةً	15
تَلِينِي وَتَسْرِي مِنْكَ لِي	وَمَا زِلْتُ حَسَانَ الْمَقَامِ وَلَمْ تَزَلْ	16
جَوَائِزُ عِنْدَ اللَّهِ مُبْتَغِيَاتُ	زَهْدْتُ الَّذِي فِي رَاحَتِكَ وَشَاقَنِي	17
عَلَيْهِ وَلَوْ مِنْ مِثْلِكَ الصَّدَقَاتُ	وَمَنْ كَانَ مِثْلِي أَحْمَدَ الْوَقْتِ لَمْ تَجُزْ	18
وَلِلْمُتَنَبِّئِي ذُرَّةٌ وَحَصَاةٌ	وَلِي دُرُّ الْأَخْلَاقِ فِي الْمَدْحِ وَالْهَوَى	19
بِلَادٌ وَطَالَتْ لِلْسَّرِيرِ حَيَاةٌ	نَجَتْ أُمَّةٌ لَمَّا نَجَوْتَ وَدَوْرُكَتْ	20
عَلَيْكَ سَلامُ اللَّهِ وَالْبَرَكَاتُ ¹⁹⁴	سَلامِي عَنْ هَذَا الْمَقَامِ مُقْصَرٌ	21

Kasidenin Tercümesi

1) Ey emirel müminin: Senin kurtuluşun İslam dininin kurtuluşu olduğu için kurtuluşun sana hayırlı olsun.

¹⁹⁴ Şevkî, el-A'mâlu 'ş-şî'riyetu'l-kâmile, 1,92.

- 2) *Müjdeler olsun: Çünkü senin varlığın ümmetin kitabın ve peygamberin varlığı ve hayatı içindir.*
- 3) *Her kim peygamberimizin hilafet hırkasını giyerse düşmanların okları ona isabet etmez.*
- 4) *Kâbe ve arafat senin kurtuluşundan dolayı hacılar gibi allaha koşarak şükreliyor.*
- 5) *Yaralananlar senin için yaralandığından dolayı seni övüyorlar. Yine ölenler senin için öldüğünden dolayı sana dua ediyorlar.*
- 6) *Sen onları diriltemeyeceğin için onları allaha ısmarla. Çünkü senin yolunda öldürülenler ölü değildir.*
- 7) *Hangi yürekle sebat üzere zorluklarla (korkularla) karşılaşsın; korkunun karşısında âlemlerin kalplerinde sebatı yoktur.*
- 8) *Yer senin etrafında sarsılınca senin vakarın etrafı sakinleşene kadar sabit kaldı*
- 9) *Senin etrafında musibetler ve sıkıntılar varken bu ateşi soğukluk ve selamet içerisinde Hz. İbrahim hırkasıyla onu (o ateşi) aşar geçersin*
- 10) *Senin muhafızların (koruyucuların) dikkatsizliğe düşerlerse Allah Tarafından koruyucu melekler seni çevirirler*
- 11) *Senin kurtuluşun Allah tarafından büyük bir nimet o nimet sana şükür etmeyi ve zekât vermeyi gerektirir*
- 12) *Ey emirü'l-müminin! Üzerinde vacib olan şükür yeryüzünü tamir etmek olsun ki ölü toprakları diriltsin*
- 13) *Sen olmasaydın müslümanların mülkü kayb olurdu sen olmasaydın müslümanların birliği dağılırdı,*
- 14) *Bu işe (halifeliğe) senden başka kim layık (uygun) olabilir ki yıllar sana bu işi kolaylaştırdı*
- 15) *Kim dünyayı 30sene hükmederse bilgelik ve sabır onun yardımcıları olur*
- 16) *Ben hala sana karşı Hassan'ın makamındayım ve hala nimetler senden bana gelip yaklaşmakta*
- 17) *Ellerinde olan ve benim de arzu ettiğim şeyleri istemiyorum; Mükâfatlar Allah'tan istenir.*

- 18) Benim gibi kendi zamanının “Ahmedi” olan birine, senden dahi olsa sadaka caiz değildir.
- 19) Benim sevgi ve övgüde ahlak incilerim var; Mütenebbî’nin ise (şiiirlerinde) inci de var taş da var.
- 20) Sen kurtulduğunda bir ümmet kurtuldu memleketler kurtarıldı ve tahtın ömrü uzatıldı
- 21) Benim selamım makamına azdır artık Allah’ın selamı ve bereketi üzerine olsun

4. 3. EMÎRÜL-MÜMİNİNİN MİSAFİRİ

4. 3. 1. Kasidenin Nedeni

Şevki şiirlerinin kanıtladığı gibi İstanbul’u defalarca ziyaret etti. Etkilerini ve doğasını birçok şiirle övdü. İstanbul’a ayırırken özel bir şiir yazdı. Elveda diye isimlendirildi. Ziyaretlerinden birinde 1892’de Sultan Abdulhamid’in konuğu oldu.¹⁹⁵ Onu bir şiirle övdü. Bu misafirperverliği için teşekkür etti. Şevki, Sultan Abdülhamid’e ne kadar hayran olduğunu bu kaside de gösterdi.

4. 3. 2. Kaside Metni ve Tercümesi (Hafif):

ضيف أمير المؤمنين		
فَرَعَ عُثْمَانُ دُمَ فِدَاكَ الدَّوَامُ	رَضِيَ الْمُسْلِمُونَ وَالْإِسْلَامُ	1
لَكَ مِنْكَ الثَّنَاءُ وَالْإِكْرَامُ	كَيْفَ نَحْصِي عَلَى عُلاكَ ثَنَاءُ	2
أَنْتَ فِيهِ خَلِيفَةُ وَإِمَامُ	إِيَّاهُ عَبْدُ الْحَمِيدِ جَلَّ زَمَانُ	3
دُونَهَا أَنْ تَنَالَهَا الْأَفْهَامُ	حِكْمَةُ حَالٍ كُلُّ هَذَا التَّجَلِّي	4
النَّاسِ ذُو الْمُقَلَّةِ الَّتِي لَا تَنَامُ	يَسْأَلُ النَّاسُ عِنْدَهَا النَّاسَ هَلْ فِي	5
وَحْيٍ كَرِيمٍ وَفَعَلُهُ الْإِلَهَامُ	أَمْ مِنَ النَّاسِ بَعْدُ مَنْ قَوْلُهُ	6
يَا عَظِيمًا مَا جَاذَهُ إِعْظَامُ	صَدَقَ الْخَلْقُ أَنْتَ هَذَا وَهَذَا	7

¹⁹⁵ Şevki, *eş-Şevkiyyātu's-şahiha*, I, 281.

لِلْبَرَايَا وَعِصْمَةً وَسَلَامٌ	عُمَرُ أَنْتَ بَيْدَ أَنْكَ ظِلٌّ	8
تُوجُّجُ الْبَائِسُونَ وَالْأَيْتَامُ	مَا تَتَوَجَّجَتْ بِالْخِلَافَةِ حَتَّى	9
الْبِشْرُ وَالْظِلُّ وَالْجَنَى وَالْغَمَامُ	وَسَرَى الْخِصْبُ وَالنَّمَاءُ وَوَأَفَى-	10
عَلَيْكَ فِي الذَّرْوَةِ الَّتِي لَا تُرَامُ	وَبَدَا الْمُلْكُ مُلْكُ عُثْمَانَ مِنْ-	11
وُلُبْنَانُ وَالرُّبَى وَالْخِيَامُ	أُمَّةُ الثُّرُكِ وَالْعِرَاقُ وَأَهْلُوهُ	12
أَنْكَ السِّلْمُ وَسَطُهُ وَالْوَيْامُ	عَالَمٌ لَمْ يَكُنْ لِيُنْظَمَ لَوْلَا	13
أَتَمَّتْ تَهْذِيبُهُ الْأَقْلَامُ	هَذَّبَتْهُ السُّيُوفُ فِي الدَّهْرِ وَالْيَوْمُ	14
وَأَتَتْ مِنْ حُمَاتِهِ الْأَقْسَامُ	وَضَعَ الشَّرْقُ فِي يَدَيْكَ يَدَيْهِ	15
مِثْلَمَا يَنْصُرُ الْحُسَامَ الْحُسَامُ	نَسْتَمِخُ الْإِمَامَ نَصراً لِمِصْرٍ	16
بِكَ يَا حَامِي الْحِمَى اسْتِعْصَامُ	فَلِمِصْرٍ وَأَنْتَ بِالْحُبِّ أَدْرَى	17
وَارْفَعَ الصَّوْتَ إِنَّهَا الْأَهْرَامُ	فَارْفَعَ الصَّوْتَ إِنَّهَا هِيَ مِصْرُ	18
جَوْرَ دَهْرٍ أَحْرَارُهُ ظُلَامُ	وَالِى السَّيْلِ الْخَلِيفَةُ نَشْكُو	19
فِيَاهِي النُّجُومَ هَذَا النِّظَامُ	رَافَعَ الضَّادَ لِلْسُّهَا هَلْ قَبُولُ	20
فَهِيَ فِيهِ تَحِيَّةٌ وَابْتِسَامُ ¹⁹⁶	قَامَتِ الضَّادُ فِي فَمِي لَكَ حُبًّا	21

Kasidenin Tercümesi

- 1) Ey Osman Gazi'nin dalı islam ve müslümanlar, senden razı oldular sağ ol can sana feda olsun.
- 2) Senin yüceliğinde sana olan övgüyü nasıl, sayabiliriz ki senden sana övgü ikram olsun.
- 3) Övün Ey Abdulhamid Senin halife, ve imam olduğun zaman yücedir.
- 4) Öyle bilgeliliğin var ki heybetin, dolayı onu idrak ediyoruz.
- 5) İnsanlar bile bilgeliliği öğrenmek için birbirine sorar "İnsanlar arasında gözü uyumayan var mı acaba?".
- 6) İnsanlar birbirine "acaba sözü vahy fiili ilham gibi olan var mı?" diye sorarlar
- 7) Evet insanlar doğru söyledi ikiside sensin, ey yüceliğini hiç bir yücelik karşılayamayan yüce insan.
- 8) Ömer sensin bununla birlikte, halkın gölgesi ismet ve barışsın.

¹⁹⁶ Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahiha, I, 281.

- 9) *Sen hilafetin tacını başına taktın mı hemen, bütün sefiller ve yetimler taçlanmışlardır.*
- 10) *Ve münbitlik arttı refah, bereket ve biçme zamanı geldi.*
- 11) *Hiç kimse ulaşamayacağı yerde Osman Gazi'nin, mülkü senin makamında göründü.*
- 12) *Türk, Irak, Lübnan, şehir ve çöllerde yaşayan milletle öyle bir alem ki onun ortasında olmasaydın iti hadedip aralarında uyum olmazdı.*
- 13) *Eskide kılıçlar o alemi düzeltti ve onun düzenlenmesini kalemler tamamladı.*
- 14) *Doğu (Arap ülkeleri) senin eline elini uzattı ve onun hamilerinden sana biyatlar geldi.*
- 15) *Nasıl ki kılıç kılıca yardım Mısır, için senden nusret niyaz ederiz.*
- 16) *Ey Mısır onu ne kadar sevdiğini bilen topraklarımızı koruyan Mısır sana sığınır.*
- 17) *İyi insanları zalim olmuş zalim, bir zamanı sana şikayet ederiz.*
- 18) *Ey halife hak ile sesini yükselt, çünkü o Mısırdır tarih demektir.*
- 19) *Ey arapçayı yıldızlara yükselten halife acaba bu kasideyi benden kabul edermisin?*
- 20) *Sen bu kasideyi kabul edersen, kasidem yıldızlara karşı övünecektir.*
- 21) *Arapça (dad dili) ağzımda seni severek uyandı ki o sana karşı selam ve tebessümdür.*

4. 4. HACILARIN HAYKIRIŞI

4. 4. 1. Kasidenin Nedeni

Şevki eskiden Sultan Abdulhamid'i halife konumunda olduğu için Müslümanlardan sorumlu görürdü. Bu nedenle, şairimizin her önemli konuda ona hitap ettiğini görüyoruz.¹⁹⁷ Mekke'nin prenslerinden biri olan Şerif Avunu'r-Rafik, 1904'te hacılarına saldırdı. Bu konuda *Mirâtu'l-harameyn* kitabının müellifi şöyle demektedir: “*Haksız bir prensti. 1904'te hacılara saldırdılar. Medine'ye yaklaştıklarında bazılarını öldürdüler.*

¹⁹⁷ Ebû Ğudde, *et-Târihu'l-'Usmâni fî ş'iri Şevkî*, 69.

Bunun kanıtı Ahmet Şevki'nin kasidesidir. ¹⁹⁸ Şevki'nin her zamanki gibi ezilenleri savunmak ve gerçeği desteklemek için kalemi aldı ve Sultana şikâyet şiiri yazdı.

4. 4. 2. Kaside Metni ve Tercümesi (Basît):

ضجيج الحجاج

1	ضَجَّ الْحِجَارُ وَضَجَّ الْبَيْتُ	وَاسْتَصْرَخَتْ رَبَّهَا فِي مَكَّةَ الْأُمَمُ
2	قَدْ مَسَّهَا فِي حِمَاكَ الضَّرُّ فَاقْضِ	خَلِيفَةَ اللَّهِ أَنْتَ السَّيِّدُ الْحَكَمُ
3	لَكَ الرُّبُوعُ الَّتِي رِبْعَ الْحَجِيجُ بِهَا	أَلِ الشَّرِيفِ عَلَيْهَا أَمْ لَكَ الْعَلَمُ
4	أُهِنَ فِيهَا ضُيُوفُ اللَّهِ وَاضْطَهَدُوا	إِنْ أَنْتَ لَمْ تَنْتَقِمِ فَاللَّهُ مُنْتَقِمُ
5	أَفِي الضُّحَى وَعُيُونُ الْجُنْدِ نَاطِرَةٌ	تُسَبِّى النِّسَاءَ وَيُؤْذَى الْأَهْلُ وَالْحَشَمُ
6	وَيُسْفِكُ الدَّمَ فِي أَرْضٍ مُقَدَّسَةٍ	وَتُسْتَبَاحُ بِهَا الْأَعْرَاضُ وَالْحُرْمُ
7	يَدُ الشَّرِيفِ عَلَى أَيْدِي الْوَلَاةِ	وَنَعْلُهُ دُونَ رُكْنِ الْبَيْتِ تُسْتَلَمُ
8	أَدَّبَهُ أَدَبُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فَمَا	فِي الْعَفْوِ عَنْ فَاسِقٍ فَضْلٌ وَلَا كَرَمُ
9	لَا تَرْجُ فِيهِ وَقَاراً لِلرَّسُولِ فَمَا	بَيْنَ الْبُغَاةِ وَبَيْنَ الْمُصْطَفَى رَحِمُ
10	مَا كَانَ طَهَ لِرَهْطِ الْفَاسِقِينَ أَبَا	آلِ النَّبِيِّ بِأَعْلَامِ الْهُدَى خُتِمُوا
11	خَلِيفَةَ اللَّهِ شَكَوَى الْمُسْلِمِينَ	لِسُدَّةِ اللَّهِ هَلْ تَرْقَى لَكَ الْكَلِمُ
12	الْحَجُّ رُكْنٌ مِنَ الْإِسْلَامِ نُكْرُهُ	وَالْيَوْمَ يَوْشِكُ هَذَا الرُّكْنُ يَنْهَدُمُ
13	عَزَّ السَّبِيلُ إِلَى طَهَ وَتُرْبَتِهِ	فَمَنْ أَرَادَ سَبِيلاً فَالطَّرِيقُ دَمُ
14	قَدْ سَالَ بِالدَّمِ مِنْ ذَبْحٍ وَمِنْ بَشَرٍ	وَاحْمَرَّ فِيهِ الْحِمَى وَالْأَشْهُرُ الْحُرْمُ
15	أَيُّ الصَّغَائِرِ فِي الْإِسْلَامِ فَاشِيَةٌ	تُودَى بِأَيْسَرِهَا الدُّوَلَاتُ وَالْأُمَمُ
16	يَجِيئُ صَدْرِي وَلَا يَجْرِي بِهَا	وَلَوْ جَرَى لَبَكَّى وَاسْتَضْحَكَ
17	مِنَ الزِّيَادَةِ فِي الْبَلَاوِي وَإِنْ عَظُمَتْ	أَنْ يَعْلَمَ الشَّامِتُونَ الْيَوْمَ مَا عَلِمُوا
18	إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا أَمْرَهَا ظَلَمُوا	وَالظُّلْمُ تَصْحَبُهُ الْأَهْوَالُ وَالظُّلْمُ
19	كَفَى الْجَزِيرَةَ مَا جَرَّوْا لَهَا سَفْهًا	وَمَا يُحَاوِلُ مِنْ أَطْرَافِهَا الْعَجَمُ
20	رَبَّ الْجَزِيرَةَ أَدْرَكَهَا فَقَدْ عَبَثَتْ	بِهَا الذَّنَابُ وَضَلَّ الرَّاعِي الْغَنَمُ

¹⁹⁸ İbrâhîm Rıf'at, *Mirâtu'l-ğarameyn*, Mısır: Y.y., 1899, II, 293.

21 فَجَرَّدَ السَّيْفَ فِي وَقْتٍ يُفِيدُ بِهِ فَإِنَّ لِّلْسَيْفِ يَوْمًا ثُمَّ يَنْصَرِمُ¹⁹⁹

Kasidenin Tercümesi

- 1) Hicaz, Kâbe ve Harem'de gürültü çıktı ve Mekke'deki ümmetler Rabbini yardıma çağırdı.
- 2) Senin korumanda ona(ümmetlere) zarar dokundu. ey Allah'ın halifesi ona yardım et ki hakem efendi sensin.
- 3) Hacıların korktuğu yerler senindir üstündeki bayrak şerefîn mi senin mi?
- 4) Topraklarda Allah'ın misafirleri ihanet edildiler sen intikamlarını almazsan Allah alır.
- 5) Gündüz askerlerin gözlerine bakıp görürken kadınları tutsak edilip aileleri ve sereflilere eziyet verilir mi?
- 6) Kutsal topraklarda kan dökülüp ırzlar ve mahremler zorla kirletilir mi?
- 7) Şerefîn elleri valilerin ellerine Üstün olmuştur ve onun terliği artık kutsal yerler den daha hürmet görür oldu.
- 8) Ey müminlerin emir'i onun (şerefî) terbiye et çünkü fısı affetmekle ne rezilet var ne de cömertlik.
- 9) Bunu affetmekle resulullah'a hürmet göstereceğini düşünme çünkü resulullah'ın ile zalimler arasında rahim bağı yoktur.
- 10) Taha (Hz Muhammed) hiçbir zaman fasıkların grubunun atası olmamıştır. Resulullah'ın nesli Salih alimlerle mühürlenmiştir (farklı kılmiştir).
- 11) Ey halif Müslümanların şikayeti Allah'a ulaşmıştır acaba bu şikayet sana ulaşır mı?
- 12) Hac İslam'ın yücelttiğimiz bir rükunudur fakat bu rükûn bugün yıkılmak üzere.
- 13) (Resulullah) taha'ya ve türbesine götüren yol zor oldu kim gitmek istiyorsan yolu kanlı (ölümlü) bulur.
- 14) Yollarda kan hem kurbanlarını hem de insanlardan aktı onda Topraklar ve haram aylar kırmızı oldu (katl-iam oldu).

¹⁹⁹ Şevkî, el-A'mâlu's-ş-riyetu'l-kâmile, I, 211.

- 15) *Bu işi hafife alma çünkü İslam'da küçük bir hata yaygın olursa onun üzerine hükümetler ve devletler yıkılır.*
- 16) *O Küçük şeylerden gönlüm yanar ama kalemim bu şeyleri yazmaz. yazsa kalem Güler ve ağlar.*
- 17) *Bizim belamız büyüktür ondan büyük olan şey alay edenler bu meseleyi duymalarıdır.*
- 18) *Yarımadanın (hicaz'ın) başına getirilen Sefahatler ve acemleri (İngilizleri) getirmeye çalıştıkları yeter.*
- 19) *Onun (hicaz'ın) işlerini alanlar (onun hükümedenleri) zulmettiler ve ardından karanlıklar ve korkular gelir.*
- 20) *Ey adının sahibi ona yetiş çünkü kurtlar onu kirlettiler ve çoban koyunların yolunu kaybetti.*
- 21) *Kılıcını (gücünü) vaktinde göster ki vakit çıkarsa onu (kılıcını-gücünü) kullanamazsın.*

4. 5. BOĞAZİÇİ KÖPRÜSÜ

4. 5. 1. Kasidenin Nedeni

Şevki'nin İstanbul'a ziyaretlerinden birinde Boğaziçi Köprüsü üzerinde uzanan ahşap bir köprüyü gördü. Üstünde gelip geçenlerden ücret alınıyordu. Şevki, bu köprü-nün zayıflığı ve titremesinden şaşırды.²⁰⁰ Konumu hassas olmasına ve insanlar tarafından yoğun olarak kullanılmasına rağmen Şevki, köprü-nün durumu hakkında Sultan'ı bilgilendiren bir şiir yazdı. Sultan Abdulhamid bu şiire ilgi duydu ve kendisi Arapça bildiği için okudu, köprü daha sonra güçlendirildi ve onarıldı.

²⁰⁰ Şevkî, *eş-Şevkıyyâtü's-şahiha*, II, 109.

5. 4. 2. Kaside Metni ve Tercümesi (Vâfir):

جسر البسفور

أَمُرُّ عَلَى الصِّرَاطِ وَلَا عَلَيْهِ	1	أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ رَأَيْتُ جِسْرًا
وَتَمْضِي الْفَارُ لَا تَأْوِي إِلَيْهِ	2	لَهُ خَشَبٌ يَجُوعُ السَّوْسُ فِيهِ
سِوَى مَرِّ الْفَطِيمِ بِسَاعِدِيهِ	3	وَلَا يَتَكَلَّفُ الْمِنْشَارُ فِيهِ
فِيهِ وَخَلَّفَ فِي الْهَزِيمَةِ حَافِرِيهِ	4	وَكَمْ قَدْ جَاهَدَ الْحَيَوَانُ
جُبَاةً تَرَاهُمْ وَسَطُهُ وَبِجَانِبِيهِ	5	وَأَسْمَجُ مِنْهُ فِي عَيْنِي
كَعَفْرِيتٍ يُشِيرُ بِرَاحَتِيهِ	6	إِذَا لَاقَيْتَ وَاحِدَهُمْ تَصَدَّى
يَوْمَ بِمَوَكِبِهِ السَّنِيِّ وَحَارِسِيهِ	7	وَيَمْشِي الصَّدْرُ فِيهِ كُلُّ
كَمَا مَرَّتْ يَدَاهُ بِعَارِضِيهِ	8	وَلَكِنْ لَا يَمُرُّ عَلَيْهِ إِلَّا
عَلَى الْبُسْفُورِ يَجْمَعُ شَاطِئِيهِ	9	وَمِنْ عَجَبٍ هُوَ الْجِسْرُ
وَيُعْطِيهَا الْغِنَى مِنْ مَعْدِنِيهِ	10	يُفِيدُ حُكُومَةَ السُّلْطَانِ مَالًا
لِسَانَ الْحَالِ يُشَدُّنَا لَدَيْهِ	11	وَعَايَةُ أَمْرِهِ أَنَا سَمِعْنَا
يَرَى مَا قَلَّ مُمْتِعًا عَلَيْهِ؟	12	أَلَيْسَ مِنَ الْعَجَائِبِ أَنَّ مِثْلِي
وَمَا مِنْ ذَاكَ شَيْءٍ فِي يَدِيهِ ²⁰¹	13	وَتُؤَخَذُ بِاسْمِهِ الدُّنْيَا جَمِيعًا

4. 5. 3. Kasidenin Tercümesi

- 1) Ey Emirul müminin öyle bir köprü gördüm kü Sıratın geçirim ondan geçemem.
- 2) Ağaç kurdu içine girse aç kalır ve fare girse barınacak yer bulamaz.
- 3) Süt çocuğunun elinde dahi olsa testere onu kesmekte zorlanmaz.
- 4) Nice hayvan bu köprüyle mücadele ederek köprüden geçmiş ve her defasında köprü kazansa da hayvanlar izlerini bırakmıştır.
- 5) Bana göre en kötüsü de köprünün ortasında ve yanlarında ücret toplayanlardır.

²⁰¹ Şevkî, eş-Şevkıyyâtu 's-şahîha, II, 109.

- 6) *Bunlardan biriyle karşılaştıysanız sanki cin çarpmış gibi olursun.*
- 7) *Sadrazam her gün konvoyuyla bu köprüden geçtiği halde.*
- 8) *Elini kolunu sallayarak gelip geçiyor.*
- 9) *Böyle bir asma köprüünün boğazın iki yakasını birleştirmesi olacak şey değil.*
- 10) *Üstelik devlet hazinesine altın ve gümüş kazandırdığı halde.*
- 11) *Sonuçta lisan-i hal ile köprüünün şöyle dediğini işitiyoruz.*
- 12) *Benim gibi birinin en basit faydalardan uzak olması garip değil mi?*
- 13) *Nitekim adıyla dünyanın alındığı bir köprüünün eline bu menfaatten hiçbir şey geçmiyor.*

4. 6. ABDÜLHAMİT'İN TAHTTAN İNDİRİLİŞİ

4. 6. 1. Kasidenin Nedeni

Kaside Sultan II Abdulhamid'in tahttan indirilişini konu edinmektedir.²⁰² Şair çok değer verdiği Abdulhamid'in tahttan indirilişinden dolayı derin bir üzüntü içerisine girmiş ve duygularını bir kasideyle dile getirmiştir.

4. 6. 2. Kaside Metni ve Tercümesi (Kâmil):

الإنقلاب العثماني

سَلْ يَلِدِرًا ذَاتَ الْقُصُورِ	1
لَوْ تَسْتَطِيعُ إِجَابَةً	2
أَخْنَى عَلَيْهَا مَا أَنَا	3
وَدَهَا الْجَزِيرَةَ بَعْدَ إِسْ	4
ذَهَبَ الْجَمِيعُ فَلَا الْقُصُورُ	5
فَلَكْ يَدُورُ سُعُودُهُ	6
أَيْنَ الْأَوَانِسُ فِي ذُرَاهَا	7
الْمُتَرَعَّاتُ مِنَ النِّعَمِ	8
الْعَاثِرَاتُ مِنَ الدَّلَالِ	9
هَلْ جَاءَهَا نَبَأُ الْبُذُورِ	
لَبَكَّتْكَ بِالْدَمْعِ الْغَزِيرِ	
عَلَى الْخَوَرَنَقِ وَالسَّادِرِ	
مَاعِيَلٍ وَالْمَلِكِ الْكَبِيرِ	
تُرى وَلَا أَهْلُ الْقُصُورِ	
وَنُحُوسُهُ بِيَدِ الْمُدِيرِ	
مِنْ مَلَائِكَةٍ وَحُورِ	
الرَّائِيَّاتُ مِنَ السُّرُورِ	
النَّاهِضَاتُ مِنَ الْغُرُورِ	

²⁰² Muḥammed Şallâbî, Ali, *ed-Devletu'l-'uṣmaniyye*, Dâru't-tevzi, Mısır 2001, 458,

10	الآمِرَاتُ عَلَى الْوُلَاةِ	10	الناهِياتُ عَلَى الصُّدُورِ
11	النَاعِمَاتُ الطَّيِّبَاتُ	11	العَرَفِ أَمْثَالُ الزُّهُورِ
12	الذَاهِلَاتُ عَنِ الزَّمَانِ	12	بِنَشْوَةِ الْعَيْشِ النَّضِيرِ
13	المُشْرِفَاتُ وَمَا انْتَقَلْنَ	13	عَلَى الْمَمَالِكِ وَالْبُحُورِ
14	مِنْ كُلِّ بَلْقَيْسٍ عَلَى	14	كُرْسِيِّ عِزَّتِهَا الْوَتِيرِ
15	أَمْضَى نُفُوداً مِنْ زُبَيْدَةٍ	15	فِي الْإِمَارَةِ وَالْأَمِيرِ
16	بَيْنَ الرَّفَارِيفِ وَالْمَشَارِفِ	16	وَالزَّخَارِفِ وَالْحَرِيرِ
17	وَالرَّوْضِ فِي حَجْمِ الدُّنَا	17	وَالْبَحْرِ فِي حَجْمِ الْعَدِيرِ
18	وَالدَّرُّ مُؤْتَلِقِ السَّنَا	18	وَالْمِسْكِ فَيَّاحِ الْعَبِيرِ
19	فِي مَسْكَنِ فَوْقَ السَّمَاءِ	19	وَفَوْقَ غَارَاتِ الْمُغِيرِ
20	بَيْنَ الْمَعَاقِلِ وَالْقَنَا	20	وَالْخَيْلِ وَالْجَمِّ الْغَفِيرِ
21	سَمَّوُهُ يَلْدِزُ وَالْأَفُولُ	21	نَهَائِهِ النَّجْمِ الْمُغِيرِ
22	دَارَتْ عَلَيْهِنَّ الدَّوَائِرُ	22	فِي الْمَخَادِعِ وَالْخُدُورِ
23	أَمْسَيْنَ فِي رِقِّ الْعَبِيلِ	23	وَبِتْنَ فِي أَسْرِ الْعَشِيرِ
24	مَا يَنْتَهِينُ مِنَ الصَّلَاةِ	24	ضِرَاعَةً وَمِنَ النُّذُورِ
25	يَطْلُبْنَ نُصْرَةَ رَبِّهِنَّ	25	وَرُبُّهُنَّ بِلا نَصِيرِ
26	صَبَغَ السَّوَادُ حَبِيرُهُنَّ	26	وَكَانَ مِنْ يَقْقِ الْخُبُورِ
27	أَنَا إِنْ عَجَزْتُ فَإِنَّ فِي	27	بُرْدِيَّ أَشْعَرَ مِنْ جَرِيرِ
28	خَطْبُ الْإِمَامِ عَلَى النِّظِيمِ	28	يَعُزُّ شَرْحاً وَالنَّشِيرِ
29	عِظَةُ الْمُلُوكِ وَعِبْرَةُ ال	29	أَيَّامِ فِي الزَّمَنِ الْأَخِيرِ
30	شَيْخِ الْمُلُوكِ وَإِنْ تَضَعُضَعَ	30	فِي الْفُؤَادِ وَفِي الضَّمِيرِ ²⁰³

Kasidenin Tercümesi

Bu kaside A. Kazım Ürün tarafından Türkçeye çevrildiğinden tekrar çevirme yerine anılan yazarın *Ahmet Şevkî ve Türkiye İle İlgili Şiirleri* adlı kitabından aktarılmıştır. Kasidenin bütün beyitleri alınmamış, konunu izah edecek miktarda beyitle yetinilmiştir.

“1) Ay Yüzlüm haber geldi mi, git de git de Yıldız Sarayı’na sor

2) Eğer cevap verebilseydi Seydi, sana sel gibi gözyaşlarını dökerdi.

3) havarmak ve sedir Sarayı’nın başına gelen Onun da başına geldi

²⁰³Şevkî, eş-Şevkıyyâtü’s-şahiha, I, 142.

- 4) *Hidiv İsmail ve üstün idaresinden sonra (ravada) odasındada aynı şey isabet etti.*
- 5) *Herkes gitti Ne Saray nerede sakinler kaldı.*
- 6) *Allah'ın kudreti ile iyilik ve kötümserlik yıldızlarının döndüğü bir yer.*
- 7) *onların üzerindeki melekler ve Huri kızları nerede.*
- 8) *hayatım nimetleri ile donan, sevinç ve Neşe'ye konan.*
- 9) *Nazla ayaklarını kıran kibirle Kalkan.*
- 10) *valilere Emre'den sadrazamlar a yasak koyan.*
- 11) *çiçekler gibi kokusu güzel ve narin.*
- 12) *güzel Hayatın rahatlığıyla zamana(o günün kadınlarla ilgili iş ve endişeleriyle aldanmayan)*
- 13) *ileri gitmeden denizleri ve memleketleri yöneten.*
- 14) *her biri yumuşak ve görkemli İzzet tahtalarında oturan.*
- 15) *emeklilikte ve emeklilikteki nüfus nüfusu bakımından nüfusu bakımındam16)*
Yumuşak elbiseler tahtlar, altınlar, ipekler arasında
- 17) *dünyalar genişliğinde bahçe, nehirler uzunluğunda Deniz*
- 18) *o saray incisinin ışığıdır şöhrat miskin kokusu amberidir*
- 19/20) *ulaşılmaz çok uzaklarda yıldızlar üzerinde surlar arasında mızraklar atlar*
ve pek çok insanın bulunduğu bir meskende (bulunan kızlar)
- 21) *ona Yıldız adını verdiler nitekim sonunda bir Şahap yıldızını andırdı*
- 22) *(saraydaki) odalarda ve (kadınların gizlendiği) perdeler arkasında (o kızların) başlarına felaketler geldi*
- 23) *kötü bir köleliğe ve yakınlarının esaretine düştüler*
- 24/25) *kendilerine faydaları olmayan efendilerden (Sultan abdülhamit'ten) yardım ümidiyle (Allah'a) yalvarıp namaz kıldılar ve adaklar adadılar*
- 26) *sevinç ve ferah'tan beyazlara bürünmüş nakışlı elbiseleri siyaha boyandı*
- 27) *Ben aciz kalsamda elbisenin altında cerir den daha çok şiire sahip biri var*
- 28) *imanın abdülhamid'in edip ve şairlere nazaran üstünlüğü gittikçe artıyor*
- 29) *padişahların nasihatı ve son zamanlarda ibret (abidesi)*
- 30) *zaman aşağılasa da o kalplerde ve gönüller de padişahın efendisidir*

BEŞİNCİ BÖLÜM

HİLAFAFET MERKEZİ İSTANBUL

Şevki İstanbul'un güzelliği ile büyüledi ve İstanbul'u iki nedenden dolayı dünyanın cenneti olarak gördü:

- 1) Kalpleri büyüleyen doğal güzelliği
- 2) Halifeliğin ikametgahı ve Müslümanların siyasi mabedi olmanın manevi güzelliği.

Bu yüzden bu şehrin Şevki'nin şiirinde iyi bir payı olması şaşırtıcı değildir. Şevki şiirlerinde bu şehrin efendimiz Muhammed (s. a. v.) ile İsa Mesih (a. s.) arasında ortak bir şehir olduğunu açıklıyordu. Bilim ve onun gelişimi ile meşgul olmak ve onu tartışmamak için çağırıyordu. Batı'nın başkentlerinde olduğu gibi.

5. 1. AVRUPA'DAN İSTANBUL'A BAKIŞ

5. 1. 1. Kasidenin Nedeni

Avrupa'dan dönerken İstanbul'un eteklerinde bir şiir yazdı bu şiir içinde İstanbul'un doğal güzelliğini ve manevi güzelliği anlattı:

5. 1. 2. Kasidenin Metni ve Tercümesi (Kâmil):

مشاهدة الطبيعة على طريق الأستانة

حَتَّى أُرِيكَ بَدِيعَ صُنْعِ الْبَارِي	1 تِلْكَ الطَّبِيعَةُ قِفْ بِنَا يَا سَارِي
لِرَوَائِعِ الْآيَاتِ وَالْآثَارِ	2 الْأَرْضُ حَوْلَكَ وَالسَّمَاءُ إِهْتَزَّتَا
أُمُّ الْكِتَابِ عَلَى لِسَانِ الْقَارِي	3 مِنْ كُلِّ نَاطِقَةِ الْجَلَالِ كَأَنَّهَا
لِلدِّلَّةِ الْفَقْهَاءِ وَالْأَحْبَارِ	4 دَلَّتْ عَلَى مَلِكِ الْمُلُوكِ فَلَمْ تَدَعْ
تَمْحُو أَثِيمَ الشَّكِّ وَالْإِنْكَارِ	5 مَنْ شَكَّ فِيهِ فَنَظَرَةٌ فِي صُنْعِهِ
وَالنَّبْتُ مِرَاةً زَهَتْ بِإِطَارِ	6 وَلَقَدْ تَمُرُّ عَلَى الْغَدِيرِ تَخَالُهُ

وَالْفَلَكَ قَدْ مُسِخَتْ حَيْثُ قِطَارِ	7 وَكَأَنَّمَا طُوفَانُ نُوحٍ مَا نَرَى
مَا بَيْنَ هَاوِيَّةٍ وَجُرْفِ هَارِي	8 يَجْرِي عَلَى مَثَلِ الصِّرَاطِ وَتَارَةً
فِي سَاحِ مَأْمُولِ عَزِيزِ الْجَارِ	9 حَتَّى رَمَى بِرِحَالِنَا وَرَجَائِنَا
تَاجَانِ تَاجُ هُدًى وَتَاجُ فَخَارِ	10 مَلِكٍ بِمَفْرَقِهِ إِذَا اسْتَقْبَلَتْهُ
وَالْغَرْبُ تُمْطِرُهُ غَيُوثُ يَسَارِ	11 فَالشَّرْقُ يُسْقَى دِيمَةً بِيَمِينِهِ
لَمْ تُعْطَهَا فِي سَالِفِ الْأَعْصَارِ	12 يَا عَرْشَ قُسْطَنْطِينِ نِلْتَ مَكَانَةً
بِالْأَقْرَبِ الْأَدْنَى مِنَ الْمُخْتَارِ	13 شَرَّفْتَ بِالصَّدِيقِ وَالْفَارُوقِ بَلْ
بِالرَّأْيِ آوَنَةً وَبِالْبِتَارِ ²⁰⁴	14 حَامِي الْخِلَافَةِ مَجْدِهَا وَكِيَانِهَا

Kasidenin Tercümesi

- 1) Şu tabiatın mükemmelliğine bir bak ey yolcu, Gel benimle sana göstereyim Alların harika sanatını,
- 2) Farketmiyor musun yer ve göklerin bu mucizelerden dolayı sarsılıyor.
- 3) Kur'an'ın cenabı hakkın varlığını dillendirmesi gibi bu tabiat güzellikleri de dillendirmektedir.
- 4) Cenabı hakkın varlığına öyle bir delillerdir ki, fakihler ve hahamların izahına ihtiyaç bırakmaz.
- 5) Allah hakkında bir şüphesi olanın bu tabiata bir bakışı bütün şüphelerini silip atar.
- 6) Suyun üstünden geçerken sanki çiçeklerle süslenmiş bir tablonun üzerinden geçersin,
- 7) Gördüğümüz sanki Nuh tufanıdır, şu var ki gemi tern sesiyle değiştirildi.
- 8) Sanki sırat köprüsünden geçiyor, bazen uçurunlardan bazen yaylalardan
- 9) Böylece bizi aziz dostumuzun (Abdülhamid) yanına götürdü.
- 10) Bu öyle bir sultan ki başında iki tac var. Biri hidayet diğeri azamet tacı
- 11) Doğu onun sağ elinin cömertliğiyle sulanırken, batı da sol eliyle bereketlenmektedir.
- 12) Ey Kostantiniyye tahtı öyle bir mertebeye ulaştın ki daha önce buna ulaşamamıştın

²⁰⁴ Şevkî, eş-Şevkiyyâtü's-şahîha, II, 36.

13) Hem Hz. Ebu Bekir hem Hz. Ömer ve hem de Hz. Ali'nin özelliklerinden nasiplenmiş bir sultanla şereflendin,

14) O isabetli görüşü ve kılıcıyla hilafeti şahsiyet ve heybetiyle koruyor.

5. 2. İSTANBUL BOĞAZI

5. 2. 1. Kasidenin Nedeni

İstanbul'a ve Boğaziçi Köprüsü'ne geldiğinde Şevki'nin duyguları bir kez daha gördüklerinin güzelliği ile alevlendi, nehir denizini, parlak yeşillikleri, camileri ve zarif yüksek sarayları birleştiren Boğaz'ın güzelliklerini anlatan bir şiir yazdı:

5. 2. 2. Kasidenin Metni ve Tercümesi (Vâfir):

مضيق البسفور

وَفِي أَيِّ الْحَدَائِقِ تَسْتَقِرُّ	عَلَى أَيِّ الْجَنَانِ بِنَا تَمُرُّ	1
بَلَغْتَ بِنَا الرُّبُوعَ فَأَنْتَ حُرُّ	رُؤَيْدًا أَيُّهَا الْفُلُكُ الْأَبْرُّ	2
كَأَنَّ لَمْ يُضَوِّهِمْ ضَجَرٌ وَأَيْنُ	سَهَرْتَ وَلَمْ تَنْمَ لِلرَّكَبِ عَيْنُ	3
بَلِ الْإِبْرِيْزُ بَلِ أَفَقٌ أَعْرُ	يَحُثُّ خُطَاكَ لُجٌّ بَلِ لُجَيْنُ	4
رَفِيعًا فِي السُّمُوِّ بِلاَ انْتِهَاءِ	يُنِيفُ الْبَدْرُ فَوْقَكَ بِالْهَبَاءِ	5
وَدُونَ الْمُلتَقَى كَوْنٌ وَدَهْرُ	تَخَالُكُمَا الْعُيُونُ إِلَى التِّقَاءِ	6
فَسِرْتَ إِلَيْهِ وَالْفَجْرُ الدَّلِيلُ	إِلَى أَنْ قِيلَ هَذَا الدَّرْدَنِيلُ	7
إِلَى الْبُسْفُورِ وَاقْتَرَبَ الْمَقَرُّ	بَدَا ضَوْءُ الصَّبَاحِ فَسِرْتَ فِيهِ	8
وَأَيْنَ لَنَا الْخُلُودُ لَدَيْكَ أَيْنَا	وَدِدْنَا لَوْ مَشَيْتَ بِنَا الْهُوَيْنَا	9
بِأَحْسَنِ مَارَأَى فِي الْبَحْرِ سَفَرُ	لِنَبْهَجَ خَاطِرًا وَنَقَرَّ عَيْنَا	10
وَمَرَأَى فِي الْبَحَارِ بِلاَ شَبِيهِ	فَضَاءٌ مُثَلِّلُ الْفِرْدَوْسُ فِيهِ	11
فَمَالِكٌ فِي عُقُوقِ الشَّعْرِ عُذْرُ	فَأَيُّهَا يَا بَنَاتِ الشَّعْرِ إِيهِ	12
وَأَنْتِ الدَّهْرُ أَنْتِ بِكُلِّ قُطْرٍ	لِأَجْلِكَ سِرْتُ فِي بَرٍّ وَبَحْرِ	13
وَتَتَّصِلُ الْمَعَاقِلُ شَامِخَاتِ	تَلُوحُ بِهَا الْمَسَاجِدُ بِإِذْخَاتِ	14
وَرَوْضٍ فَوْقَ رَوْضٍ فَوْقَ رَوْضٍ	وَكَمْ أَرْضٍ هُنَالِكَ فَوْقَ أَرْضٍ	15
كَسَطَرٍ فِي الْكِتَابِ عَلَاهُ سَطْرُ	وَدَوَّرَ بَعْضُهَا مِنْ فَوْقِ بَعْضٍ	16

وَحَاطَتْنَا السَّلَامَةُ فِي جِمَانَا	هُنَالِكَ حَفَّتِ النُّعْمَى خُطَانَا	17
بِنَاءٍ لِلْخِلَافَةِ مُشْمَخِرٍ	فَأَلْقَيْنَا الْمَرَاسِي وَاحْتَوَانَا	18
وَيَعِشْقُهُ شَهِيداً أَوْ سَمِيعَا	فِيَا مَنْ يَطْلُبُ الْمَرَأَى الْبَدِيعَا	19
فَهُنَّ الْوَاوُ وَالْبُسْفُورُ عَمَرُو ²⁰⁵	رَأَيْتَ مَحَاسِنَ الدُّنْيَا جَمِيعَا	20

Kasidenin Tercümesi

- 1) *Hangi cennetler bizi geçiriyorsun, hangi bahçelerde konaklıyorsun.*
- 2) *Ey iyilik sever gemi yavaşça git, bizi şairimize ulaştırdın artık özgürsün.*
- 3) *Ey gemi gece boyunca sen ve yolculuklar uykusuz kaldınız, yolcular mutluluktan senki yorgunluk onlara dokunmadı.*
- 4) *Deniz midir sana koşan, gümüş mü, saf altın mı, geniş ufuk mu yoksa.*
- 5) *Dolunay sonsuz yüksekliklere çıkararak Senin üzerinden batmadan bulutlarla geçmektedir.*
- 6) *Gözler sizi görünce (Dolunay ve gemi) buluşacağınız zanneder yalnız sizin aranızda ise evren ve zamandır.*
- 7) *Burası Çanakkale Boğazı denilinceye kadar yürüdüm ona doğru, tan rehberdir.*
- 8) *Sabah ışığı göründü va o ışıktaki boğaz a ilerledim ineceğimiz yer yakınlaştı*
- 9) *Ey İyilik sever gemi bizimle yavaşça yürümeni dilerdik, yalnız nerede senin yanında sürekli kalmak.*
- 10) *Denizdeki yolculukların gördüğü en güzel şeylere can rahatlayalım ve hoş hatıra*
- 11) *İçine Firdevs cenneti temsil edilmiş bir uzay, ve denizlerde benzersiz bir görüntü*
- 12) *Ey Şirin kızları övünün ve şiir söylemeyi devam edin, çünkü bu güzel manzaralarla şirin söz dinlememe sizin bir özrünüz yok*
- 13) *Ey Şirin kızları sizin için karada ve denizde yürüdüm, Siz zamanım var Dünyam dersiniz.*

²⁰⁵ Şevkî, eş-Şevkıyyâtu 's-şahîha, II, 40.

- 14) *Vardığımız yerde camiler yüksek görünür kaleler görkemli burçlarla birleşilir.*
- 15) *Orada yer yer üstünde bahçe bahçeler üstündedir.*
- 16) *Orada da üst üste nice evler vardır kitaptaki üst üste olan Satırlar gibidir.*
- 17) *Adımlarımızı orada rahatlık sardı orada vatanımızda selâmet bizi kuşattı.*
- 18) *Orada gemi Demirledik, Yalçınli hilafetlik merkezi (İstanbul Şehir) bizi kucakladı.*
- 19) *Ey o mükemmel manzarayı aşk sahip olan, ona görmek veya işitmek istenen.*
- 20) *Dünyanın bütün güzelliklerini gördüm, onlar Amr kelimesinden Son harfi Boğazı ise tam amr kelimesi dir.*

5. 3. AYASOFYA

5. 3. 1. Kasidenin nedeni

Şevki İstanbul'da dolaşmaya başladı ve ünlü İstanbul simgelerini ziyaret etti. Ayasofya Camiinin eşsiz güzelliğini bir şiirle anlattı. Ahmet Şevki'nin görüşü dinler arasında barış ve birlik çağrısında bulundu. Mesih'ten Allah'ın Resulü Muhammed'e (s. a. v.) bir armağan olarak gördü. Bu Ahmet Şevki'nin bilgeliğini gösterir.

5. 3. 2. Kasidenin örneği ve tahlili: (Serî')

آيا صوفيا²⁰⁶

كَنِيسَةً صَارَتْ إِلَى مَسْجِدٍ هَدِيَّةُ السَّيِّدِ لِلْسَّيِّدِ
كَانَتْ لِعِيسَى حَرَمًا فَانْتَهَتْ بِنُصْرَةِ الرُّوحِ إِلَى أَحْمَدِ

- *Camiye dönüşmüş bir kilise ki, O bir Efendi efendiye hediye eder.*
- *İsâ'nın Haremi idi; Ruhu'l-Emin'in yardımıyla Muhammed'in(s. a. v.) (Müslümanların mescidi) oldu.*

²⁰⁶ Ahmet şevkinin bu kasidesi meşhur olduğundan ve türkçeye çok çevirildiğinden dolayı sadece örnek, tahlili ve ahmet şevkinin bakışını ortaya çıkarmak ile yetindik

Burada bazı beyitleri zikredilen kasidenin bütünü *Ahmet Şevki ve Türkiye İle İlgili Şiirleri* adlı kitapta tercüme edildiğinden²⁰⁷ burada önemli gördüğümüz bazı beyitleri zikrettik.

فَيَا لِشَّارٍ بَيْنَنَا بَعْدَهُ أَقَامَ لَمْ يَقْرُبَ وَلَمْ يَعُدْ
باقٍ كَثَارِ الْقُدْسِ مِنْ قَبْلِهِ لَا نَنْتَهِي مِنْهُ وَلَا يَتَدَي²⁰⁸

- *O fetihten sonra (bizimle Hristiyanlar) arasında oluşup da ne yakınlaşan ne de uzaklaşan intikama!*
- *Daha önce Kudüs meselesinden dolayı oluşan öç gibi kalıcıdır. Ne o öçten vazgeçebiliriz, ne de o bizi ter eder.*

Şevki, Ayasofya'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndan intikam almak amacıyla hala Batı'nın aklında olduğunu belirtiyor. Çünkü onlara bu yenilgiyi verdi ve onları İstanbul ve ünlü kilisesinden aldı. Kiliseyi intikam hedefi iki haçın kalbinde kalan el-Aksa Camii'ne benzetti. Şevki sanki halifeye yaklaşan tehlikeyi hissediyormuş gibidir. Bu Şevki'nin öngörüsünü ve çevresindeki olayların gidişatının doğru analizini gösterir.

5. 4. GÖKSU

5. 4. 1. Kasidenin nedeni

Şairimiz İstanbul ve bahçelerinin mahallelerinde dolaşırken gözü gökyüzü suyu nehrine düştü bize anlatmaya ve Arap ülkelerindeki en ünlü nehre benzetmeye başladı. Halifelik şehrinde olduğu için o nehirleri onun için bir kurban yaptı. Bütün İslam kentlerinin halifelğin kurtuluşu kurban olduğu açık bir göstergedir.

5. 4. 2. Kasidenin Metni ve Tercümesi (Vâfir):

كوك صو

1 تَحِيَّةُ شَاعِرٍ يَا مَاءَ جَكْسُو فَلَيْسَ سِوَاكَ لِالْأَرْوَاحِ أَنْسُ
2 فَدَتْكَ مِيَاهُ دِجْلَةَ وَهِيَ سَعْدُ وَلَا جُعِلَتْ فِدَاءُكَ وَهِيَ نَحْسُ

²⁰⁷ Ürün, *Ahmet Şevkî ve Türkiye İle İlgili Şiirleri*, 122.

²⁰⁸ Şevkî, *eş-Şevkiyyâtü's-şahîha*, II, 25.

وَأَمَواهُ عَلى الأَرْدُنِّ قُدسُ	وَجاءَكَ ماءٌ زَمَزَمَ وَهُوَ طَهُرُ	3
وَأَنتَ عَلى المَدى فَرَحٌ وَعُرسُ	وَكانَ النَيلُ يَعرِسُ كُلَّ عامٍ	4
وَأَنتَ لِهَمَّهِنَّ الدَهرَ رَمَسُ	وَقَدَ زَعَمَوهُ لِلغاداتِ رَمَساً	5
وَهَلِ بِالحورِ إِن أَسفَرَ بَأْسُ	وَرَدَنكَ كَوثَراً وَسَفَرَ حوراً	6
وَلَكِن لَيسَ يُجمَعُهُنَّ لُبَسُ	عَجِبْتُ لَهُنَّ يُجمَعُهُنَّ حُسْنُ	7
أُتَحَبُّ عَن صَنِيعِ اللّهِ نَفْسُ	فَقُل لِلجانِحينَ إِلى حِجابِ	8
فَلا يُغنى الحَريرُ وَلَا الدِمَقسُ	إِذا لَم يَسْتُرِ الأَدبُ الغَوانى	9
بِها مِن دَهرِها هَمٌّ وَبُؤسُ	نَمَتَّعَ مِنكَ يا جَكسوئُفوساً	10
وَقَد طُويَ النَهارُ وَماتَ أَمَسُ ²⁰⁹	إِلى أَن بانَ سِرُّكَ فَانثَينا	11

Kasidenin Tercümesi

- 1) Ey Göksu sana bir şairin selamı, senden başka ruhlara bir yoldaş varmı?
- 2) Dijle suyu mutlu gününde sana kurban olsun, üzüntülü günlerinde sana kurban olmasın
- 3) kutsal olan su (Ürdün nehri), ter temiz olan zemzem suyu de sana geldi.
- 4) Her yılda bir Nil nehri düğün yapar, ama sen her zaman sevinç ve düğünü de sin.
- 5) Eskiden Nil Nehri kızlar için bir ölümdür ama şimdi sen bu genç kızlarını bir mutluluk kaynağımsın
- 6) Cennetteki Kevser nehri gibi bu kızlar topluca senin etrafına geldiler ve hurilerin gibi yüzlerini açtılar, bakireler yüzlerini açarlarsa sakınca var mıdır?
- 7) Onların elbiselerinin farklı olmasına rağmen güzelliklerinin bir olmasına Hayrete düştüm
- 8) şayet edep ve Haşmet güzel kızları örtmezse, kumaş veya İpek elbiseleri Fayda sağlamaz.
- 9) Onların elbiselerinin farklı olmasına rağmen güzelliklerinin bir olmasına Hayrete düştüm.

²⁰⁹ Şevkî, eş-Şevkıyyâtü's-şahîha, II, 51.

10) Ey Göksu içimizde Kader ve sıkıntılar sende giderilir Sana bakarken ruhlarımız rahatlar.

11) Güzelliğinin sırrını öğrendikten sonra ayrıldık, fakat gündüz Karanlığa büründü ve dün geride kaldı.

5. 5. İSTANBUL'A VEDA

5. 5. 1. Kasidenin Nedeni

Ayrılma zamanı geldiğinde Ahmet Şevki'nin kalbi, İstanbul'un ayrılması için, üzüntü ile kırıldı günlerin onu tekrar dünya cenneti içinde bir araya getirmesini diledi şehirlerin insanların kalpleri gibi kalpleri olmasını umuyordu. Ayrılık şiirinde şöyle dedi.

İstanbul büyük karakterlere sahiptir onu ziyaret ettiğimde ve misafir olduğumda ona başka bir özellik ekledim. İstanbul gerçek konumumu bilseydi, kaleler ve minareler seyahatimde ağılardı²¹⁰

5. 5. 2. Kasidenin Metni ve Tercümesi (Vâfir):

وداع فروق

وَدَاعاً جَنَّةَ الدُّنْيَا وَدَاعاً	تَجَلَّدَ لِلرَّحِيلِ فَمَا اسْتَطَاعَا	1
أَرَى الْعَيْشَ افْتِرَاقاً وَاجْتِمَاعاً	عَسَى الْأَيَّامُ تَجْمَعُنِي فَإِنِّي	2
كَمَا لِلنَّاسِ تَنْفَطُرُ الْبَيْعَا	أَلَا لَيْتَ الْبِلَادَ لَهَا قُلُوبُ	3
وَمَا فَعَلَ الْفُرَاقُ غَدَاةَ رَاعَا	وَلَيْتَ لَدَى فُرُوقٍ بَعْضَ بَثِّي	4
لَأَنْطَقَتِ الْمَآذِنَ وَالْقِلَاعَا	أَمَا وَاللَّهِ لَوْ عَلِمْتَ مَكَانِي	5
فَلَمَّا ضُفِّتْهَا حَوَاتِ الْيَرَاعَا	حَوَاتِ رِقِّ الْقَوَاضِبِ وَالْعَوَالِي	6
أَكُنُّ لِيَالِيَّ أَمْ كُنُّ سَاعَا	سَأَلْتُ الْقَلْبَ عَنْ تِلْكَ اللَّيَالِي	7
كَدَقَاتِي لِذِكْرَاهَا سِرَاعَا	فَقَالَ الْقَلْبُ بَلْ مَرَّتْ عِجَالاً	8
لَقَدْ رَضِيَاكَ بَيْنَهُمَا مَشَاعَا	أَدَارَ مُحَمَّدٍ وَثُرَاتُ عَيْسَى	9

²¹⁰ İstanbul'un Şevki'nin edebi konumu hakkındaki bilgi eksikliğinden bahsediyordu

أَرَى الرَّحْمَنَ حَصَّنَ مَسْجِدِيهِ	10
فَكُنْتُ لِبَيْتِهِ الْمَحْجُوجَ زُكْنًا	11
هَوَاؤُكَ وَالْعِيُونُ مُفَجَّرَات	12
وَشَمْسُكَ كُلَّمَا طَلَعَتْ بِأَفْقِي	13
وَعِيدُكَ هُنَّ فَوْقَ الْأَرْضِ حُورٌ	14
حَوَالِي لُجَّةٍ مِنْ لَأَزُورِدِ	15
بِأَطْوَلِ حَائِطٍ مِنْكَ إِمْتِنَاعَا	
وَكُنْتُ لِبَيْتِهِ الْأَقْصَى سِطَاعَا	
كَفَى بِهِمَا مِنَ الدُّنْيَا مَتَاعَا	
تَخَطَّرَتِ الْحَيَاةُ بِهِ شُعَاعَا	
أَوَانِسُ لَا نِقَابَ وَلَا قِنَاعَا	
تَعَالَى اللَّهُ خَلْقًا وَإِبْدَاعَا ²¹¹	

Kasidenin Tercümesi

- 1) Yolculuğa hazırlandı ama güçsüz kaldı, elveda ey dünya cenneti elveda
- 2) Belki günler bizi tekrar bir araya getirir, Ben Hayati her ayrılık peşine birleşme olacak görüyorum.
- 3) Keşke şehirlerin de, insanlarınki özleme parçalanmış bir kalpleri olsaydı.
- 4) Keşke bazı üzüntülerim İstanbul'da da olsaydı, ayrılığın ne yaptığını görseydi.
- 5) Yemin ederim, İstanbul gerçek mertebemi bilseydi, kaleler ve minareler ayrılığında konuşurdu.
- 6) İstanbul kahramanlık destanlarına, büyük karakterlere sahiptir, Ben ona konuk olduğumda şiirlerimle daha bir özellik ekledim.
- 7) Yüreğe sordum o güzel geceleri, geceler miydi bunlar, yoksa saatler miydi?
- 8) Yürek dedi ki: nabzım gibi o geceler hatırlamaya çabuk geçti.
- 9) Ey Muhammed'in evi, İsa'nın mirası, ikisinin arasında seni bulmaya razıdır.
- 10) Yüce Allah sende iki mescidini korudu, onları korumak için uzun bir zaman seni seçti.
- 11) Muazzam Kâbe'ye bir rükün oldun, Mescid-i Aksa için Bir direk oldun.
- 12) Ayılan rüzgarın fışkıran pınarların dünyada yaşayan insanlar nasip olarak yeter.
- 13) Güneşin, ufukta her doğuşunda, hayat orada aydınlığa kavuşur.
- 14) Kadınların cennet perileri yeryüzünün üstünde, yüzleri ne peçe ne de başörtüsü yoktur.
- 15) Gümüşten bir gölün üzerinde, Allah'ın ne harilaları vardır.

²¹¹ Şevkî, eş-Şevkiyyâtü's-şahîha, I, 183.

SONUÇ

Bu çalışmada Ahmet Şevki'nin *Şevkiyyât* adlı divanı ile eş-*Şevkiyyâtü'l-mechûle* adlı eserinde yer alan Osmanlıyla ilgili şiirleri incelenmiştir. Şiirlerin tarihi süreciyle ilgili bilgiler verilmiş ve şiirler yorumlanarak Şevki'nin bakış açısı ve kanaatleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yirmi üç binden fazla beytin sahibi olan Şevki bu sahanın uzmanlarının en fazla beyte sahip olduğunu belirttikleri İbnu'r-Rûmî'yi dahi geride bırakan bir şairdir. Öyle ki en çok şiir yazan şair olarak bilinen İbnu'r-Rumî'den daha fazla şiir nazmettiği gözük-mektedir. Şevki'nin tarihi ve toplumsal konuları işlediği şiir külliyyatının beş binden fazlası ise Osmanlı ile alakalıdır. Bu şiirlerde şairin duygu coşkunu ön plana çıkarmaktadır. Zira Şevki bir Osmanlı hayranıdır. Bu çalışmamızda Ahmet Şevki'nin Osmanlı Devleti, Osmanlı Devletinin başka ülkelerle yaptığı savaşlar, İstanbul ve yaşadığı dönemi sultanı olan ve her şeyden önce İslam âlemin halifesi olarak gördüğü Sultan II. Abdulhamid ile ilgili şiirlerini bütüncül bir bakışla değerlendirdiğimizde aşağıdaki sonuçlara ulaşabilmekteyiz:

Her şeyden önce Ahmet Şevki'nin Osmanlı'ya karşı duyduğu hayranlığı sebepsiz bir hayranlık değildir. Ayrıca Hüseyin Heykel, Abbas Mahmud el-Akkâd ve Muhammed Sabri gibi başka eleştirmenlerin iddia ettikleri gibi Ahmet Şevki'nin bu hayranlığı ne Osmanlının Mısır'a egemen olması, ne Ahmet Şevki'nin Osmanlının Mısır'daki temsilcisi Hidiv ailesinin sarayında yetişmesi ve Sarayda görev alması ve ne de Şevki'nin dedelerinden birisinin Türk olmasından dolayıdır. Kanaatimizce Ahmet Şevki'nin Osmanlıya hayranlığı Osmanlının hilafet merkezi olması ve Şevki'nin hilafet ve İslam birliğine düşkünlüğünden kaynaklanmaktadır. Zira şiirlerinde bu hususa vurgu ön plandadır. Bu görüş bazı araştırmacılar tarafından da ifade edilmiştir.

Ahmet Şevki Osmanlıyı övdüğü gibi yanlış olduğunu düşündüğü noktalarda da eleştirmekten geri durmamıştır. Örneğin Abdulhamid'in tahtan indirilişinde onu hatalı bularak eleştirmiştir. Yine ilim ve eğitim noktasında geri kalması sebebiyle de Osmanlıyı eleştirmiştir. Zira değişen dünyada İmparatorlukların ayakta durabilmesi için sadece kılıç yeterli olmamakta, dolayısıyla ilim treninin kaçırılmaması gerekmektedir. Ancak Şevki eleştirmelerinin akabinde bu eleştirilerinin sevgisinden kaynaklandığını da vurgulamıştır.

Şevki şiirlerinde Türk halkı ile diğer halkların ancak İslam bağıyla bir ve beraber olacağına işaret etmektedir. Şiirlerinde Müslümanları bir arada tutan İslam'ın değerlerini zikretmektedir. Bu konuda Arap ve Türk birliğini sağlayacak önemli bir mevzunun da Arap dili olduğunu dile getirmekte, ancak bu hususa çok özen gösterilmediğini belirtmektedir. Ayrıca hilafetin de bu birliği sağlayan diğer bir unsur olduğu noktasında şiirler yazmıştır.

Şevki'nin farklı milletlerden de olsa bütün Müslümanların dertlerini sahiplendiğini Edirne şehrinin düşmesi sonucunda yazdığı bir şiirden anlamaktayız. O, şiirinde Türk geçlerini bu konuda uyarmakla birlikte ilimle donanıp atalarının özelliklerini taşımaları gerektiği noktasında da gayretlendirmektedir.

Şevki siyasi öngörüsüyle de temayüz etmiş birisidir. Örneğin o, batılı devletlerin İslam âlemi üzerinde kurdukları düzenleri önceden sezip müslümanları uyaran şiirler de yazmıştır. Bu şiirlerinden birisi sebebiyle Mısır'daki İngiliz yönetimi tarafından sürgüne tabi tutulmuştur. Ahmet Şevki'nin bu siyasi öngörüye sahip olması gelişigüzel bir öngörü olmayıp temelleri olan bir öngörüdür. Zira o, bir yandan derin tarih bilgisine sahipken bir yandan da Mısır'ı yönetenlerin yanında yetişmiş ve bu vesileyle yönetimin çeşitli türlerine şahit olmuştur.

Ahmet Şevki daima Müslümanları birlik, şura, ilim, adalet gibi değerler etrafında toplanma noktasında gayretlendirirken batılıların Hz. İsa'nın getirdiği dini de bozarak kendi emellerine hizmet ettirdiklerini ifade etmektedir.

Ahmet Şevki Osmanlının başından geçen olayları yakından takip etmektedir. Örneğin onun 1897 yılında Osmanlı-Yunan savaşına ait şiirinde zikrettiği bilgiler bugünün tarihçilerinin bilgileriyle örtüşmektedir.

Şair Allah vergisi bir şiir yeteneğine sahiptir. Emîru'ş-şuâra lakabını almış birisidir. Şair yeteneğinin farkındadır. Zira o kendisini Buhturi, Cerir ve daha başka şairlerden üstün görmektedir.

KAYNAKÇA

- ‘Abdulvehhâb, Aḥmed. *İsnâ ‘âşara ‘âmen fî şoḥbeti Emirî’ş-şu’arâ*, Mısır, Y. y. ts.
- ‘Abdulvehhâb, Suâd, *İslâmiyyâtu Aḥmed Şevkî*, Maṭbaaṭu’l-ehrâm, Mısır, ts.
- ‘Abdussafâ, Necmuddin el-Hâc, *eş-Şi’ru’l-’Arabî ve’l-itticâhâtu’l-cedîde fî ‘aşri’n-nahdati’l-edebiyye*, Nâdi’l-edeb, Mısır, 2004.
- Arslân, Şekîb, *Şevkî ve şadâkatu erba’ine sene*, Maṭbaaṭu İsâ el-Bâbî el-Ḥalebî, Mısır 1936.
- Çetin, Aṭilla, “İsmail Paşa, Hidiv”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2001, XXIII, 117-119.
- Çetinsaya, Gökhan - Buzpınar, Tufan, “Midhat Paşa”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2005, XXX, 7-11.
- Çetinsaya, Gökhan “II. Abdülhamid’in İç Politikası: Bir Dönemlendirme Denemesi”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, XLVII, 2016, 353-409.
- Dayf, Şevkî, *Şevkî Şâ’irü’l-’aşri’l-ḥadîs*, el-Heyetu’l-’Amme li’l-Kitâb, Mısır 2010.
- Divrant, Will, *Kıssatu’l-Hadâra*, Arapçaya tercüme, Zekî Necîb Mahmûd, 1-42, Beyrut, ts.
- Ebû Ğudde, Muḥammed Zâhid ‘Abdulfettâh, *et-Târîhu’l-’uṣmânî fî ş’iri Şevkî*, Dâru’r-Râid, Kanada 1996.
- Ebû Nüvâs, *Divânu Ebî Nüvâs*, Dru Kutubi’l-Vaṭaniyye, Abuḫabî 2010.
- Ebu’t-Ṭayyib, Aḥmed el-Mutenebbî, *Divân*, Dâru Beyrut, Beyrut 1983.
- El-Buḫturî, *Divânu’l - Buḫturî*, thk. Ḥasan Kâmil, Dâru’l-Me’ârif, Mısır ts.
- El-Bûşîrî, *Burdetu’l-mediḥ*, Maṭbaaṭu’l-Âdâb, Mısır 1993.
- El-Cârim, Alî, *el-Cârimiyyât*, Dâru’ş-şurûḫ, Mısır 2001.
- El-Ḥaṭîb el-Bağdâdî, Ebu Bekr Aḥmed b. Alî b. Sâbit, *Tarihu Bağdâd*, thk. Muştafâ Abdulkâdir Aṭa, Dâru’l-kutubi’l-ilmiyye, Beyrut 1417.
- El-Ḳazvînî, Celâluddîn Muḥammed b. Abdurrahman. *et-Telḫîş fî ‘ulûmi’l-belâğa*. Thk. Abdurrahman el-Berḫûḳî, Dâru’l-fikri’l-’Arabî, Lübnan 1904.

- Elmalı, Hüseyin, “Bahâ Züheyr”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 1991, IV, 453-454.
- El-Menfelûti, Muştâfâ Lutfî, *Muhtârâtu'l-Menfelûti*, Matbaatu's-seade, Mısır 1954.
- Enîs, İbrahim, v. dğr. , *el-Mu'cemu'l-vasîf*, Mektebetu's-şurûki'd-devliyye, Kahire 2004.
- Ez-Ziriklî, Hayreddîn b. Maḥmud b. Muḥammed b. Alî b. Fâris, *el-A'lâm*, Dâru'l-ilm li'l-melâyîn, Lübnân, 2002.
- Fuâd, Muḥammed - Uşman, Necvâ, *Haleb fî mi'ti 'âm*, Matbaatu Turâsi'l-İlmi'l-Arabî, Halep 1993.
- Gemayel, Anţon, *Şevkî*, Muessetu Hindâvî li't-Talîm ve's-sekâfe, Mısır, 2012.
- Hâşimî, Aḥmed, *Cevâhiru'l-belâğa fî'l-me'ânî ve'l-beyân ve'l-bedi'*, el-Mektebetu'l-Aşriyye, Beyrut 1999.
- İbnu'r-Rûmî, *Divânu İbni'r-Rûmî*, Dâru'l-Kutubi'l-ilmîyye, Beyrut, 2002.
- İbrâhîm, Hâfız, *Divân*, el-Heyetu'l-'Ammetu li'l-Kitâb, Mısır, 1987.
- Karaarslan, Nasuhi Ünal, “Bârûdî, Mahmud Sâmî Paşa”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 1992, V, 90-91.
- Kaya, Mahmut, “İskender”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2000, XXII, 555-557.
- Kaya, Mahmut, “Sokrat”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2009, XXVII, 352-354.
- Kefeli, Emel, “Lamartine, Alphonse”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2003, XXVII, 93-94.
- Kutluoğlu, Muhammed Hanefi, “Kavalalı Mehmed Ali Paşa”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2002, XXV, 62-65.
- Mendûr, Muhammed, *el-Mesrah*, Dâru'l-ma'ârif, Mısır, ts.
- Merâğî, Aḥmed Muştâfâ. *'Ulûmu'l-belâğa el-beyân ve'l-me'ânî ve'l-bedi'*. Dâru'l-Kutubi'l-İlmîyye, Lübnân, 1993.

- Okumuş, Ömer, “el-Keşkûl”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2002, III, 60-61.
- Özcan, Azmi. “Hilâfet “, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 1998, XVII, 546-553
- Özdemir, Yılmaz, “Halîl Mutrân” *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2016, *EK-1*, 521-522.
- Özervarlı, M. Sait, “Muhammed Abduh”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2005, XXX, 482-487.
- Rıf’at, İbrahîm, *Mirâtu’l-ḥarameyn*, Y. y. , Mısır 1899.
- Şabrî, Muḥammed, *eş-Şevkıyyâtu’l-mechûle*, eş-Şirketu’t-devliyye li’t-tibâa, Mısır 1903.
- Şallâbî, Muḥammed Ali, *ed-Devletu’l-’uṣmaniyye*, Dâru’t-tevzi, Mısır, 2001.
- Savran, Ahmet, “Kâ’b b. Züheyr”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2001, XXIV, 7-8.
- Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân Ebû Bekr. Şerḥu ‘*Ukûdi’l-cumân fî ‘ilmi’l-me’ânî ve’l-beyân*. Thk. İbrâhim Muḥammed el-Ḥamdânî – Emîn Loḳman Ḥabbâr. Dâru’l-Kutubi’l-’İlmiyye, Beyrut, 2011.
- Şahin, İlhan, “Abbas Hilmi II”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 1988, I, 25-26.
- Şevki, Aḥmed, *el-A’mâlu’ş-şî’riyetu’l-kâmile*, Dâru’l-’avde, Beyrut 1988.
- Şevki, Aḥmed, *Masra’u Kileopetrâ*, Muessesetu Hindâvî, Kahire, 2010.
- Şevki, Aḥmed, *eş-Şevkıyyâtu’s-saḥîḥâ*, Y. y. , ts.
- Teftâzânî, Sa’dduddîn Mes’ud b. ‘Omer. *Muhtaşaru’l-me’ânî*, Derüsaadet, İstanbul 1308/1892.
- Trâblusî, Muḥammed, *Ḥaṣâişu’l-uslûb fî’ş-Şevkıyyât*, Y. y, Tunus 1981.
- Tüccar, Zülfikar, “Buhtürî” *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 1992, VI, 381-383.
- ‘Ubeyd, Aḥmed, *Zikra’ş-şâ’irayn*, Maṭbaatu’t-terakḳî, Dimeşḳ 1351.

Ürün, A. Kazım, *Ahmet Şevkî ve Türkiye İle İlgili Şiirleri*, Y. y. , Konya, 1998.

Vâdî, Tâhâ, *Şi'ru Şevkî el-ğînâî ve 'l-mesraḥî*, Dâru'l-me'ârif, Mısır ts.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	İMAD KHAYATA
Doğum Yeri ve Tarihi	HALEB-SURYE
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İLEHIYET –EZHER
Y. Lisans Öğrenimi	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ Arap Dili Ve Edebiyeti
Bildiği Yabancı Diller	ARAPÇE
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Nizamiye Eğitim Kurumları
İletişim	
E-Posta Adresi	imadkhayata@gmail. com
Tarih	17/06/2020